

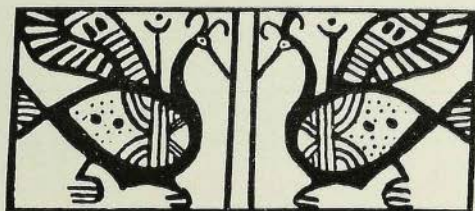

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ, Κ. ΒΑΛΕΤΑΣ, Γ. ΣΟΛΩΜΟΣ, Κ. ΧΡΥΣ-
ΑΝΘΗΣ, Ε. Ν. ΠΛΑΤΗΣ, ΠΟΙΗΤΕΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ,
ΧΡ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, Π. ΚΑΚΟΛΗΣ, Ι. ΕΤΑΓΓΕΛΟΥ, ΧΡ. ΚΥΠΡΙΑ-
ΝΟΥ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ

ΕΤΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

136

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Άνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Έτησία συνδρομή	£ 1,500 μίλς
Έτησία συνδρομή διὰ βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	£ 2,000 μίλς
Έτησία συνδρομή έξωτερικοῦ	£ 2,500 μίλς
Τιμὴ τεύχους	£ 0,150 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίαι ἐπιστρέφονται.
Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ: Τρία ποιήματα	σ. 81
Κ. ΒΑΛΕΤΑ: Ἡ νοσταλγία μόνη (διήγημα)	83
Γ. ΣΟΛΩΜΟΥ: Δυὸ ποιήματα	85
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Ποίηση τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς	86
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Μεταφράσεις	86—95
Ε. Ν. ΠΛΑΤΗ: Ἰ. Κουτσάκου «Συνέχεια, χωρισμός, ὑπέρβασις»	96
Π. ΚΑΚΟΛΗΣ: Στέγω τῆσαι μάχουμαι νὰ δῶ	99
ΧΡ. ΣΟΦΙΑΝΟΥ: Κέντρον Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν	100
Ι. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ: Ψηφίδες	105

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ: Κ. Χρυσάνθη: Σχόλια, Ποιητικὲς Συλλογές — Ἀκαδημία Ἀθηνῶν — ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ — Κ. Χρυσάνθη: Δυὸ ἔργα τοῦ Μολιέρου — Λογοτεχνικὰ Βραβεῖα — Χρ. Κυπριανοῦ: Ἡ τοποθεσία «Χάτουπας» — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ — ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ (Κ. Μόντη: Διηγήματα).

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ ΛΤΔ., Λευκωσία.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα : ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γραμματέας : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΒ΄

ΓΕΝΑΡΗΣ 1972

ΑΡ. 136

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΙΜΙΛΙΟΣ

Ἐζησε 24 χρόνια σχεδόν.
25 τοῦ μηνὸς θὰ ἔκανε τὸ γάμο του.
Λίγο πὺδ πρὶν ὁ θάνατος
μὲ τὸ ὀκυπόδι του τὸν πῆρε.

Στάθηκα μόνος, μὲ τὴν ἀφορμὴ αὐτὴ,
στὴν ἄκρη τῆς ὀμίχλης κι ἔσυρα φωνή:
Σὲ ξέρω, θάνατε, ἀλλὰ γιατί ὅ,τι ἔζησε
νὰ μοιάζῃ σὰν ποτὲ νὰ μὴν ὑπῆρξε;

Ἄργα τὸ ἀπόγεμα, πρὶν ἔβγῃ ὁ ἥλιος,
τὴν πρώτη ἀπάντησῃ πῆρα τοῦ Θ. :
Μὴ ξένε, μ' ἐρεθίζῃς! Μάθε μόνο
πὼς τίποτα δὲ γίνεται χωρὶς ἀγάπη.

1971.

ΕΚΔΟΧΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ἡ ζωὴ, ἡ ζωὴ μᾶς βάζει σὲ μελάδες.
Μὴ σταματήσῃ ὅμως ἐδῶ ἡ μικρὴ ζωὴ μας.
Θέλουμε γνῶση (κι ἀρετὴ), κρεβάτια
γιὰ τὰ γυμνά μας σώματα καὶ τὰ φτωχὰ κεφάλια.
Κρίνε ἂν μπορῆς κι ἐσὺ μ' αὐτὰ νὰ ζήσης
ἢ ν' ἀξιωθῆς τιμὴ ὡς ἀντίτιμο θανάτου.
Λέγε λοιπὸν καὶ μὴν ἀργῆς, κρυφέ μου.
Ἄπὸ τὸ λόγο σου ἡ δικιά μας τύχη θὰ φανῇ.
Τὸ λέει τ' ἀηδόνι, ὅπου κι ἂν ζῇ, πὼς κάθε χρόνο
τὸ ξένο ἠχεῖ τραγούδι στὰ φτερά του.
Παράξενο νὰ ὑπάρχῃ φῶς, ἀργὰ τὸ βράδυ,
πάνω στὴν πέτρα, πάνω στὸ χορτάρι.

Παιδιά, παιδιά, να χαίρεστε τή ζωή σας.
 Κι ξεσεΐς, γονιοί, πού πικρομαυροντύνεστε,
 ΄ε' όρίζει ό νόμος τής ζωής ό παλαιός.
 Όμως τί χάλια μάτια και τί χείλια,
 τί χέρια τρεμουλά και στήθος είναι τούτα;
 Θάρος! κι άπαντοχή για τó καλό πού θά έρθη.
 Μήν περιμένετε νωρίς, μη άργά:
 κανείς δέν ξέρει, έξόν εκείνο πού έρχεται.
 Μπορεί και να είναι μέσα μας ή πίσω ή μπρός μας,
 στό πλάι, στά πόδια και τά νύχια — δέν ξέρουμε.
 ΄Ισως αυτό ή τó άλλο μήλο ή μαχαίρι.
 ... Στή ζυγαριά πού κλέβει κάθε πρωί ό μανάβης,
 στά πέρατα τού κόσμου, στό παλακό παιδί.

Ένα, και τó γυρεύεις όλοπούθενα.

1971.

ΑΧΝΟΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ

Κλωστή να δένη τού χινόπωρου τήν άκρη —
 τά πόδια του να κυματίζουν.
 Πουλάκι έδώ κι εκεί, ό δρόμος ίσιος:
 «τρέξε, παιδί μου, φέρε μου τσιγάρα».
 ΄Η μηχανή ένας θόρυβος μεγάλος.
 Σκαλοποτίζουν τίζ μηλιές τού κήπου,
 τά τρυφερά χορτάρια τού παραμυθιού.
 ΄Εβγα στό παραθύρι να σε ιδώ,
 χιονάτη, καθώς είσαι, σκέψη.

1969.

Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

Η ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ ΜΟΝΗ

(δ ι ή γ η μ α)

...ὅπως ἡ σάρκα γίνεται τέφρα κι ἔπειτα
πάλι σάρκα ἢ ἀγέρας ἢ ἔρωτας ἢ χελι-
δόνι ἄλλαξαν ὅλα. Κοινοροποιήθηκαν.

...ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνο αὐτό. Ὅλα τὸν νευρίαζαν. Ἡ γυναίκα του κι αὐτὸς ὁ ἐργάτης ποῦρθε στὸ σπίτι νὰ φτιάξει τὸ πάτωμα. Τοὺς ἔβαλε νὰ πατάνε σὰν πάνω σὲ καλάθι μ' αὐγά. Ξαναγύρισε ἀπειλητικὸς τὴν ἐπαύριο, ξεκόλλησε τὴν ἐξώπορτα κι ἔδωσε τὸ σπίτι γυμνὸ κι ἀπροστάτετο στὴν περιέργεια τῶν περαστικῶν. Δὲν μπορούσε νὰ βγεῖ ἔξω. Οὔτε νὰ τηλεφωνήσει. Ἐπρεπε νὰ τὸν φυλάει ἐκεῖ, ξωπίσω του. Κι ἡ ἀνεκδιήγητη ἰδιοκτήτρια ποῦ τοῦ δινε στὰ νεύρα. Ἐπειτα ἡ ἀτμόσφαιρα στὸ γραφεῖο εἶχε γίνει ἀπελπιστικὴ τοὺς τελευταῖους μῆνες.

Κι οἱ ἄνθρωποι σὰν σύνολο; Δὲν τὰ πήγαινε καθόλου καλὰ μαζί τους. Μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὶς μηχανές. Πρῶτα-πρῶτα τὰ ραντεβοῦ του εἶχαν καταντήσει ἀδύνατα. Ταυτόχρονα μὲ τὸ κλείσιμο τῆς συνάντησης τὸν ἔπιανε ἡ ἀκατανίκητη ἐπιθυμία νὰ τὴν κοπανήσει. Τὸν κυρίωνε ἡ τάση νὰ ματαιώσει τὸ ραντεβοῦ. Νὰ γράψει. Νὰ εἰδοποιήσει. Μ' ὅποιοδήποτε τρόπο ἢ πρόφραση πὼς δὲν μπορεί. Ὅτι ἀδυνατεῖ. Ὅτι ἐμποδίζεται. Ἡ πάλι ἄφηνε ξεπίτηδες τὸ χρόνο νὰ τρέξει κι ἔπειτα ἔτρεχε αὐτὸς νὰ τὸν προλάβει, φτάνοντας στὸν τόπο τοῦ ραντεβοῦ μὲ μισὴ ὥρα καθυστέρηση.

Ἔτσι... ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἄλλαξαν ποιοτικά. Δηλαδή ὅπως ἡ σάρκα γίνεται τέφρα κι ἔπειτα πάλι σάρκα ἢ ἀγέρας ἢ ἔρωτας ἢ χελιδόνι, ἄλλαξαν ὅλα. Κοινοροποιήθηκαν.

Ἐνα πρωὶ τοῦπαν νὰ φύγει. Πὼς πρέπει νὰ φύγει. Νὰ φύγει τὸ γρηγορότερο.

—Τί; φώναξε.

Δὲν καταλάβαινε τίποτα. Δὲν σκάμπαζε γοῖ.

—Ὅσο πιὸ σύντομα τόσο καλύτερα, τοῦπαν. Τὸ συντομότερο. Πὼς πρέπει νὰ φύγει. Πρέπει νὰ φύγει. Νὰ φύγει. Φύγει.

Γιὰ λίγους μῆνες. Μέχρι νὰ περάσει ἡ μπόρα.

Τὸ κόμμα τῶν P.R.O.K. εἶχε ἀρπάξει τὴν ἐξουσία καὶ πατεῖωνε, φυλάκιζε, καταδίωκε τοὺς ἀντίθετους.

—Νὰ φύγει.

—Μὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι μὲ τοὺς Μ.Α.Π., ἔλεγε σ' αὐτοὺς ποῦθελαν τὸ «καλό» του. Δὲν ἔχω τίποτα μὲ τοὺς P.R.O.K. Δὲν τοὺς γνωρίζω αὐτοὺς ποὺς κυρίους. Δὲν εἶμαι πολιτικὸς. Δὲν μ' ἐνδιαφέρει ἡ πολιτικὴ. Κι ἔπειτα δὲν ψήφισα ποτέ μου. Μία φορὰ παρουσιάστηκα στὶς δημοτικὲς. Δὲν σταύρωσα οὔτε τοὺς Μ.Α.Π. οὔτε τοὺς P.R.O.K. Τὴν ἔρριξα σ' ἕναν ἄγνωστό μου κασάτη.

—Κι ὅμως τοῦλεγαν οἱ «φίλοι» του. Κι ὅμως... θάταν πιὸ φρόνιμο νὰ ἐξαφανιζόσουνα γιὰ λίγο. Θάταν πιὸ φρόνιμο. Εἶναι κι αὐτὸ τὸ ἀρθροῖδιο ποὺ δημοσίευσε στὰ "GRAMMATA".

Τὸ ἀρθροῖδιο. Μὰ εἶναι γιὰ γέλια.

Κι ἔφυγε. Βοήθησε ξαφνικά, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει διόλου — σὰς τὸ βεβαιῶνω — σὲ μιὰ χώρα ἀφιλόξενη καὶ κρύα. Σὲ μιὰ χώρα ἀνυπόφορη ποὺ οἱ γυναῖκες τὸν κοίταζαν μ' ἕνα ἀπλανὲς μιλᾶξὲ βλέμμα, ἕνα βλέμμα γιομάτο ἀνία. Ποὺ κανεὶς δὲν τὸν πρόσεχε. Ποὺ κανεὶς δὲν τοῦδινε σημασία. Σὲ μιὰ χώρα ἀχώνευτη. Τίποτα! Δὲν τοῦ ἄρσσε τίποτα! Τίποτα σ' αὐτὸν τὸν τόπο. Κι ὅμως ἔμενε. Ἦταν ὑποχρεωμένος. Καὶ ζητοῦσε τώρα τὴν παρέα τῶν ἀνθρώπων. Δὲν θύμωνε. Κι ἦταν τώρα μαζί τους εὐγενικός. Ἐτρεχε πρῶτος, στὴν ὥρα που. Ἀκριβῆς στὰ ραντεβοῦ του. Γλυκομίλητος. Κι ἔκανε ὑπομονή. Κι ἤθελε, ζητοῦσε τώρα τὴ συντροφιά τους. Τὴ φιλία τους. Τὴν ἐχτίμησή τους. Τὴ θαλπωρή τους.

Κι υπεράσπιζε δλους, άκόμα κι αυτούς τούς άχαρους, τούς κομπλεξικούς συμπατριώτες του, πού πούσαν τόσο άπαραίτητοι. Τούς πούχωναν τή μήτη τους παντού. Κι έσταζε τό στόμα τους γολή και φτόνο. Τούς κομπορρήμονες. Τούς έψαχνε. Είχε τήν άνάγκη τους.

GROSSO MODO τά προβλήματα είχαν αλλάξει τώρα. Είχαν μεταβληθεί. Κι αυτοί οι P.R.O.K. δέν θέλαν νά ξεκολλήσουν άπ' τήν έξουσία. Δέν λέγανε νά πδ κονήσουνε. Με τά χρόνια. Πόσο τού φαίνονταν χοντρόπετσι. Δίχως χιούμορ. Πού δέν ίδρωνε τ' αυτί τους. Κι ήσαν «έν πάσει περιπτώσει» μιά δυστυχία, όπως ήρθαν έτσι βάνουσα κι άπρόσμενα και θρο- νιάστηχαν με τά χρόνια.

Έκεινο τό άρθρίδιο στά "GRAMMATA" πόσο τού στοίχισε. Τό εύλογημένο άρθρίδιο. Σημειώστε πώς τ'όχει άρχικά ύπογράψει με ψευδώνυμο Μ. Καβουριά. Πώς επί τού πιεστη- ρίου, ένώ έδινε τό τυπωθήτω... (σημειώστε στήν τρίτη διάρθωση).

—Τί είναι τούτο; Είπε ό λινοτόπης.

Και τράβηξε γραμμή κι έβαλε σημείωση στό περιθώριο. Όνομα κι έπόνυμο. Όσο για τά λοιπά στοιχεία καλά τά γνώριζε ή άστυνομία κι εύκολα μπορούσαν οι P.R.O.K. νά τά βρουνε.

Τώρα στό σταθμό κοιτάζει τά πρησμένα μούτρα τών άχθοφόρων νά περνάνε μπρός του. Ένας άχθοφόρος κερδίζει περισσότερα άπ' αυτόν. Γι' αυτό ή άνοδος τών P.R.O.K. στήν έξουσία. Οι χειρώνακτες πετύχανε τά τελευταία χρόνια τέτοιες εύκολίες πού μäs έπρεπε κάτι καινούργιο. Ένα μοντέρνο χάσμα. Μιά νέα διαφορά, νά δώσει ένα έλαν στήν κοινωνία πρδς τά πρόσω.

Κοιτούσε τις μαγιάτικες φάτσες τών θηλυκών και θυμότανε μ' ειρωνία τά χρόνια πούχε κυριευτεί άπό μεγάλη έλξη γι αυτό τό φύλο. Χαμογελούσε πικρά. Για όλα. Για τις γυναίκες και για τό πλήθος τών σκλάβων πού τρέχανε. Κι έκαναν κλικ-κλάκ τά μέλη στις άρθρώσεις τους. Γιατί συνδεμένα ήσαν σαν πīs φιγούρες τού καρραγιόδη. Άπό πέντε κομμάτια. Έχετε τά δυό έπάνω. Τά χέρια. Έπειτα τόν κορμό. Κι έπειτα τά δυό κάτω μέρη.

Κι έβλεπε τά τραίνα νά έρχονται και νά φεύγουν. Και τόν άστείο γεράκο νά έλέγχει δ'ήθεν τους τροχούς των, χτυπώντας τους με τό μακρύ του σίδερο και φωτίζοντας δ'ήθεν τήν κοιλιά τους με τό σιδερόφραχτο φαναράκι του. Άστεία ύπόθεση. Κι ό σταθμός τούδινε τήν ψευδαίσθηση ότι φεύγει κι έρχεται ό ίδιος. Πώς γυρίζει τόν κόσμο και ταξιθεύει δίχως όνομα. Χωρίς διαβατήριο. Πότε σαν πλασιέ οικιακών ειδών. Κάποτε σαν πρεσβευτής ένδς άφρι- κανού φύλαρχου.

Κι άναρωτιόταν άπό πού κι ως πού, αυτός πού σιχαίνονταν τήν πολιτική, βρέθηκε έξόρι- στος σ' αυτήν τήν άνοσία χώρα. Κι άπό πού ως πού τόν περάσανε για Μ.Α.Π. αυτοί οι εύλογη- μένοι οι P.R.O.K., πούσαν τόσο χονδροειδείς κι άπλοποιούσαν με τόση εύκολία τά προβλήματα.

Τους έφτανε ένα μισή κολώνα, 63 γραμμές, 29 φράσεις άρθρίδιο, για νά σέ βάλλουνε στους Μ.Α.Π. τελεσίδικα χωρίς έλπίδα άνακατάταξης ή επανεξέτασης τής περίπτωσης σου. Δέν φιλολογούσαν καθόλου τά πράγματα οι εύλογημένοι. Δέν πούς έννοιαζε. Έρριχναν μιá ματιά κι άποφαιόνταν ΜΑΠ, ΡΟΡ. ΤΡΟΜ ή συνηθέσερα ΜΑΠ για συντομία και ξεκούραση τού ταξιθέτη.

Τί γύρευε τούτος σ' αυτήν τήν άνέκφραστη χώρα; Πού κανχιότανε για πολιτισμένη; Τί τόν ήθελε τούτος τόν πολιτισμό της; Μά πώς βρέθηκε μπλεγμένος σ' αυτόν τόν κυκεώνα; Είναι για νά ρωτάει κανείς. Αυτά θα λέμε τώρα;

Κι έψαχνε στον σταθμό νά βρει συμπατριώτες του. Τους καχύποπτους κι ύποψιασμένους. Τους πού κοιτάνε νά σου φάνε τή γυναίκα ή συχνότατα φοβούνται μήπως τους τή φάς. Τους συμπατριώτες του πού τόσο άγαπούσε. Νά τους μιλήσει. Νά έξυπηρετήσει. Νά δώσει πληροφο- ρίες. Και κείνοι νά φοβούνται ότι τους κόλλησε ή θα τους ζητήσει λεφτά. Κάποτε νά χτυπάνε φιλικά στήν πλάτη. Νά δίνουνε διευθύνσεις και περάστε άπό τό σπίτι. Σάν έρθετε στήν πατρι- δα. Νά περάσει. Δάκρυζε. Συγκινιούνταν. Νά κριτικάρουνε μαζί τους άλλους. Τους ξένους. Νά πούς κατηγοράνε λίγο. Κι έπειτα τό ύψωμα τού χεριού, άποχαιρετισμός. Και κάποτε φιλιά. Ένώ τό τραίνο γλυστρουόσε. Μίκραινε.

Τώρα σύχναζε στό καφέ DE LA PAIX πού μαζεύονταν οι κενόδοχοι συμπατριώτες του.

Συζητούσαν και μάλλον. Ήβριζαν τους Ρ.Ρ.Ο.Κ. και τους Μ.Α.Π. Και δίνονταν πρόθυμα. Χαιρετούσε πρώτος. Δάνειζε χρήματα. (σαν είχε) Και προσφέρονταν πρόθυμα ν' ακούσει κατορθώματα ή κατακτήσεις γυναικῶν τῶν ἀπίθανων συμπατριωτῶν του.

Μαζεύονταν στο μέσα δωματιάκι, είδος σεπαρέ. Φούμερναν. Πολιτικοσαλιαρίσματα και χαρτόπαιζαν. Αὐτὸς ἔμενε κατὰ μέρος ἂν κι ἦταν μαζί τους. Σὰν ἀποχωρισμένος. Δὲς κι ἓνα ἀόρατο φράγμα πὸν χώριζε ἀπ' τοὺς ἄλλους. Ἔτσι μέσα στὴ γενική κουβενταρία. φούλ τοῦ ἄσσου ἢ νέο καλαμπούρι, πλάκα γιὰ τὸν ΡΑΝΟΣ, μαίτρο ντ' ὄτελ σὲ κάποιο ξενοδοχεῖο, πού τὸν καλοῦσε ἀπ' τὸ μικρόφωνο τοῦ DE LA PAIX ἢ ἀμερικὰνα — εἶχε χηρέψει ἐπὶ τρίτης προεδρίας Ρουθβελτ — ἔνωθε ξεαφνα μιὰ ἀπόλυτη μοναξιά νὰ τὸν τυλίγει, σὰν πὸ λίπος πὸ ἀλόιβονταν οἱ γυναῖκες τῆς Βρετανίας ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ ψῆχος. Τὸ λίπος ἐκεῖνο ποῖφερε σὰν τεκμήριο στὴν Καλπουρνία, Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ, ὅτι μὲ γυναῖκα δὲν τὴν πρόδωσε στὴ διάρκεια τῆς φριχτῆς ἐστρατείας. (Ἀφάνισαν τὶς λεγεῶνες τὸ δοιμύτατο ψῆχος κι οἱ σκληροτραχῆλοι Πίκτες).

Κι ἔτσι σὰν πλησίαζαν οἱ δέκα σκέφτονταν νὰ τοῦ δίνει. Ἔστρεφε κάθε τόσο πρὸς τὸ βαρὺ μεσαιωνικὸ ρολοῖ. Τὸ DE LA PAIX ἔμοιαζε μεγαλειῶδες. Πομπώδη ξυλόγλυπτα χωρίσματα χώριζαν τὰ τραπέζια κι οἱ βαρυφορτωμένοι πολυέλαιοι στὸν 19ου αἰῶνα, ἔδιναν στὴν ἀτμόσφαιρα ἓνα μαρῶκ. Παχειὲς κουρτίνες κι ἠλικιωμένα γκαρσόνια και χείνος ὁ μονόφθαλμος (γυάλινο μάτι ἢ στραβισμὸς κι ἀνωμαλία τοῦ κρυσταλλοειδῆ;) τοῦδιναν ἓνα γκαρτέσκ. Μὲ τὶς χρυσὲς γιορλάντες στοὺς τοίχους. Ἡ τελετουργία τοῦ κύκλωπα ΜΑΙΤΡΕ σὰν φώναζε τὴν θρησκευομένη γκαρσόνια....

Ἄρεσαν στοὺς συμπατριῶτες του τὰ βαρειά, τὰ φορτωμένα πράγματα. Τοὺς ἄρεσαν τὰ πλούτη, τὰ στωμύλα, μεγαλοπρέπειες και σάλες βασιλικές. Γι αὐτὸ διαλέξαμε τὸ DE LA PAIX μέσα σὲ δυὸ ἑκατοντάδες τοῦ εἴδους. Τοὺς πήγαινε καλύτερα. Τοὺς ταίριαζε πιὸ σωστά.

Και σὰν χτυποῦσαν οἱ ἔντεκα χαιρετοῦσε τὴν ὁμήγηρη και ἐπέστρεφε θλιμμένος στὸ δωμάτιό του, πὸν τόσο τοῦ θύμιζε τὰ φοιτητικά του χρόνια. Ἡ νοσταλγία τὸν τύλιγε τότε. Ἡ νοσταλγία μόνη τὸν κρατοῦσε μέχρι τὰ ξεμερώματα στὴν διάθεσή της.

ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΛΕΤΑΣ

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΣΟΥ

Πῆρα τὸ γράμμα σου.
Ἦταν γραμμένο σὲ σφηνοειδῆ γραφῆ
κι' ἡ κάθε λέξη σου
καρφί.

ΑΠΟΡΙΑ

Στὸν ἀλλόκοτο τοῦτο τόπο,
στὰ παράξενα μέσα ἐρείπια,
τίποτα δὲν μένει ὀρθό.

Μόνο μιὰ κολώνα πὸν ζέχασε
τὴν ἀποστολή της.
Ἔχει πετάξει ἀπὸ καιρὸ
τὸ βάρος τῆς στέγης
και τώρα δὲν ξέρει
τί νὰ κάμῃ
τὴν ἀνώφελη αὐτὴ ἐλευθερία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΟΛΩΜΟΥ

ΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ἡ Λατινικὴ Ἀμερικὴ εἶναι ἕνας παράξενος κόσμος, γεμάτος θερμότητα. Οἱ ἐπιμιξίες τῶν Ἰσπανῶν καὶ Πορτογάλων μὲ τὸ ντόπιο στοιχεῖο, τοὺς Ἴνκα καὶ τοὺς Ἀζτέκους, δημιούργησαν ἕνα μίγμα ἐξωτικό. Ὁ ρωμαντισμὸς κι' ὁ καθολικισμὸς τῆς Ἰσπανίας, ὅπου ἀρκετὸ Μαυριτανικὸ αἷμα κοχλοῦσε, καὶ ὁ πρωτόγονος αἰσθησιασμὸς τῶν ντόπιων φυλῶν, δώσανε ἕνα παράξενο χαρακτῆρα, ἰδίως στὴν ποίηση τῶν τόπων αὐτῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους, τὸ ζωτικὸν ὅπως τὸ λέμε στοιχεῖο, ἡ παράξενη βλάστηση, οἱ κλιματολογικὲς γενικῶς συνθήκες, ἐπηρέασαν τὴν ἔκφραση καὶ τὸ λόγο. Ἐπιπλέον ἡ συνάντηση δυο-τριῶν καὶ τεσσάρων πολιτισμῶν μὲ διάφορα ὑπόβαθρα καὶ κατευθύνσεις δὲν ἄφησε ἀγγικτὸ τὸν τρόπο τῆς ἔκφρασης. Ἰσπανία, ντόπιο ἰνδιάνικο, ἀγγλοσαξωνικό. Ἄλλὰ καὶ ἡ μαθητεία τῶν πιὸ πολλῶν ποιητῶν στὴν πνευματικὴ πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης, τὸ Παρίσι, πολλὰ ρεύματα μεταφύτευσε, ἰδίως τὸ συμβολισμό.

Ἡ πιὸ παλιὰ ποίηση ἀσφαλῶς δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἰσπανικὴ τοῦ καθολικισμοῦ ποίηση. Πολλὴ πιὸ ὕστερα, ὅταν σχηματιστῆκανε τὰ ἐλεύθερα κράτη τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, ἄρχισε ἡ διαμόρφωση τῶν ἐθνικῶν σχολῶν μὲ γλῶσσα ἔκφρασης τὴν ἰσπανικὴ καὶ πορτογαλλικὴ.

Τὰ ρεύματα τοῦ περασμένου αἰῶνα καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος διοχετευτῆκανε κι' ἐκεῖ, ἰδίως ὁ γαλλικὸς συμβολισμὸς. Ἡ μορφὴ τοῦ σονέτου σ' ἕνα ἀνάμικτο τύπο συμβολικῆς καὶ παρνασιακῆς σχολῆς κυριαρχεῖ ὡς τὰ σήμερα καὶ σὲ κείνους ἀκόμα τοὺς ποιητές, ποὺ δεχτῆκανε τὰ νέα ρεύματα. Σὲ πολλοὺς ποιητὲς ξεχωρίζεις τὴν ἐπίδραση τοῦ Βερλαῖν καὶ Μαλλαρμέ, σὲ ἄλλους νοιώθεις τὸν παλμὸ τοῦ Ραφαέλ Ἀλπέρτι, συμβολιστῆ ἐπίσης. Πάντως, δὲν νοιώθεις τελείως παραμερισμένο τὸ Ἰσπανικὸ στοιχεῖο, ὄχι γιὰ τὸ ἀπατεῖ ἡ γλῶσσα, ἀλλὰ γιὰ τὴν ὑπάρχει στὸ βάθος τῶν πραγμάτων σὰν παλιὰ κληρονομία.

Ἀσφαλῶς καὶ τὰ πολιτικὰ κινήματα ἔχουν ἐπηρέασει σὲ πολλὲς περιοχὲς τὴν ποίηση. Κάποτε τὰ ἀπελευθερωτικά, σήμερα τὰ κοινωνικά. Εἶναι μιὰ τόσο παραγμένη περιοχή ἡ Κεντρικὴ καὶ Νότια Ἀμερικὴ κι' ἔχει τόσο δυναμισμό, ἀφοῦ μόλις ζυπνᾶ καὶ θέλει νὰ γίνῃ κυρία τῶν πεπρωμένων της, ὥστε κάθε ἀναταραχὴ νὰ παίρνῃ ἔκταση.

Τελευταῖα ὑπάρχει μιὰ διάθεση νὰ γνωρίσουμε ὅλον αὐτὸν τὸν παράξενο κόσμο. Στὴν κίνηση αὐτὴ γιὰ γνωριμία ἐντάσσουμε καὶ τὴν μικρὴν αὐτὴ ἀνθολόγηση λατινοαμερικανικῆς ποίησης. Ὁ Πάμπλο Νερούντα ἀπὸ τῆ Χιλὴ εἶναι μιὰ διεθνῆς ποιητικὴ φυσιογνωμία ἀνεξαρτήτως τῶν πολιτικῶν του ἀπόψεων. Ἡ συντοπίτισά του Γαβριέλλα Μιστράλ, ἄλλοτε δασκάλα κι' ὕστερα πρέσβειρα τῆς χώρας σὲ πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης, τιμήθηκε μὲ βραβεῖο Νόμπελ (λογοτεχνίας). Ὁ Ρουμπέν Νταριο τῆς Νικαράγουας, ποὺ γιορτάσανε πρὶν λίγο καιρὸ τὰ ἑκατὸν χρόνια ἀπὸ τὴ γέννησή του, ἔφερε πρῶτος τοὺς ρυθμοὺς τοῦ γαλλικοῦ συμβολισμοῦ καὶ παρνασισμοῦ στὶς ἰσπανόγλωσσες χῶρες τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ Ὀκτάβιο Πάζ, διπλωμάτης καὶ ποιητῆς μὲ εὐρεία ἔμπνευση κι' ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἄλλων, λιγώτερο ἢ περισσότερο γνωστῶν.

Σ' αὐτὴ τὴν μικρὴ ἀνθολογία μαζέψαμε ἔργα ἀπὸ ποιητὲς τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Κούβας, τῆς Νικαράγουας, τῆς Βενεζουέλας, τῆς Ἀργεντινῆς, τῆς Οὐραγουάης, τῆς Βραζιλίας, τῆς Χιλῆς, τοῦ Περού καὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ. Καὶ ὁ πιὸ ἀνειδίκευτος ἀναγνώστης εὐκόλα θὰ ξεχωρίσῃ ἕνα σωρὸ ρεύματα: συμβολισμό, παρνασισμό, μοντέρνα ρεύματα, παλιὲς ἰσπανικὲς ἐπιδράσεις. Καὶ ὅλα αὐτὰ μέσα σὲ μιὰ ἰδιόζουσα ποιητικὴ θερμότητα, ἀσυνήθη γιὰ μᾶς.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

RUBEN DARIO
(Ρουμπέν Νταριο)

ἀπὸ τὴν Νικαράγουα

ΤΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ

Εὐτυχισμένο τό, ποὺ μόλις νοιώθει, δέντρο
κι' ἡ πέτρα, π' οὔτε νοιώθει κἄν, πιὸ εὐτυχισμένη.
Ἄλγος τρανὸ ἄλλο ἀπ' τὸ ἄλγος ζωντανοῦ δὲν εἶναι,
τῆς εὐσυνειδήτης ζωῆς τὸ πένθος μέγα.

Νὰ ζῆς, νὰ μὴ γνωρίζῃς τί, μ' ἀθέβαιν στράτα,
ὁ φόβος τοῦ σὰν τί ἦσσανα, τὸ μέλλον τρόμος...
Καὶ τ' αὐριανοῦ χαμοῦ σου ἡ σίγουρη ἀπειλή,
καὶ νὰ ὑποφέρῃς γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὶς οκίες,

γιὰ τ' ἄγνωστο ποὺ μόλις μιὰ ὑποψία κρατοῦμε,
κι' οἱ πειρασμοὶ τῆς σάρκας ρόδινα σταφύλια
κι' ὁ τάφος ποὺ προσμένει μὲ ἀνοιχτὴ ἀγκαλιά,
ἢ ἄγνοια ποῦ πᾶμε κι' ἀπὸ ποῦ ἤρθαμε στὴ γῆ..!

RENATA PALLOTINI

(Ρενάτα Παλλοτίνι)

από τη Βραζιλία

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Έρχεται ό οίνος και σέ πίνει,
 έρχεται και σέ τρώει τό κρέας,
 κι' όμως τή δίψα πάλι νοιώθεις
 κι' όμως τήν πείνα πάλι νοιώθεις.

κι' όμως πώς είσαι: μόνος νοιώθεις
 στή μέση δράματος και δρόμου.

Έρχεται ό ήχος και σ' άκούει,
 έρχεται σ' άγαπᾶ ή γυναίκα,

Έρχεται ό ύπνος και μιλάει,
 ή ζωή και τ' όνειρο σέ κρύβουν.
 Τάχα από ποῦ θά σέ όδηγήσει;
 Μείνει, δέν έχει άζία τό ποῦ!

EVGENIO FLORIT

(Ευγένιο φλόριτ)

από την Κούβα

Σ Ο Ν Ε Τ Ο

Πώς είμαι ζωντανός θά τό αιστανθῆς
 από μία σκιά στο μέτωπό μου.
 Μόνο σ' αυτό ή άνήσυχή μου παρουσία
 πῶχω βαθιά μου, ένα δεσμώτη θλίψης.

Λευκή ή μορφή μου, δίχως άναμα άσαλγές,
 δίχως όνειράτα στο νοῦ μου κολλημένα.
 Τώρα πιά πάνω μου, ποῦ θά σιωπήσω αιώνια,
 πράσινο έλιόκλαδο και ρόδινο χαρτί.

Ψ! τέτοιος ύπνος δίχως όνειρα ένοχλητικά
 άνοιξε τήν ψυχή σέ τρέμουσες θωπέιες,
 στο στήθος μου διπλώθηκαν τά χέρια μου.

Πόσο μακρῶν εἶναι ή φωνή κι' ή άγάπη μου!
 Ψ! ή γεύση μέσ τό στόμα μου ή ευχάριστη
 τῶν λαμπερῶν κι' ώραίων ὤκεανῶν!

CÉSAR VALLEJO

(Σέζαρ Βαλλιέχο)

από τό Περού

Α Γ Α Π Η

Δέν ήρθε σήμερα κανείς νά με ρωτήση·
 μηδὲ μία λέξη νά μου πῆ τό δειλί αυτό.

Δέν είδα μήτε λούλουδα κοιμητηριοῦ
 σέ τούτη τή χαρούμενη πορεία φωτός.
 Κύριε, συγχώρα με, ποῦ θά πεθάνω λίγο!

Όλοι περνᾶνε αυτό τό δειλί πλάϊ μου δίχως
 νά με ρωτᾶνε ή νά μου λένε μία κουθέντα.

Δέν ξέρω τί ξεχάσανε κι' έχει άπομείνει
 κακό στα χέρια μου σαν ένα ζένο πράγμα.

Βγαίνω στην ζώπορτα :
 και θέλω νά φωνάξω σέ όλους ποῦ περνᾶνε:
 αν κάτι έχάσατε ἐδῶ 'ναι νά τό βρῆτε!

Γιατί στα δειλινα όλα τῆς ζωῆς μου
 δέν ξέρω πόσες πόρτες χτύπησαν τήν ὄψη μου,
 και κάτι ζένο πῆραν μέσ' απ' τήν ψυχή μου.

Κανείς δέν ήρθε σήμερα·
 πέθανα σήμερα λιγάκι, αυτό τό δειλί.

ΜΑΥΡΗ ΠΕΤΡΑ ΠΑΝΩ ΣΕ ΑΣΠΡΗ ΠΕΤΡΑ

Θέ να πεθάνω στο Παρίσι τὸν καιρὸ τῶν καταιγίδων
κάποια μέρα πού κρατῶ τὴ μνήμη της πιά τώρα.
Θέ να πεθάνω στο Παρίσι — μὰ γιὰ τοῦτο δὲν τρομάζω —
ἴσως κάποια Πέμπτη, σὰν τὴ σημερινή, τοῦ φθινοπώρου.

Μιὰ Πέμπτη θᾶναι ὡς σήμερα πού αὐτοὺς τοὺς στίχους
τοὺς ἀπαγγέλλω ἐνῶ τὰ μπράτσα μου πονᾶνε·
μοναχὸς νοιώθω σήμερα ὅσο ποτέ
μέσα στὸ δρόμο τῆς ζωῆς μου μοναχὸ κανένας δὲ μὲ εἶδε.

Πέθανε ὁ Σέζαρ ὁ Βαλλιέχο· τὸν χτυποῦσαν
ὄλοι χωρὶς ποτέ του νάβλαψε κανένα·
μὲ τὸ ραβδί σκληρὰ τότε χτυποῦσανε κι' ἐπίσης

μὲ τὸ σκοινὶ σκληρὰ. Καὶ μάρτυρές του οἱ Πέμπτες
καὶ τῶν βραχιόνων του τὰ ὀστά κι' ἀκόμα
ἡ μοναξιά, ἡ βροχὴ κι' ὁ δρόμος...

MANUEL BANDEIRA

(Μανουέλ Μπαντέϊρα)

ἀπὸ τὴ Βραζιλία

ΘΕΜΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ

Ἄλλὰ γιατί νὰ ὑπάρχη
τόση πολλὴ μιὰ θλίψη
ἂν μὲς τὸν οὐρανὸ
ἀργὰ ὀλισθαίνει ἡ νύχτα;

Ἄλλὰ γιατί νὰ ὑπάρχη
τόση πολλὴ μιὰ θλίψη
ἂν εἶναι ὁ ἀγέρας ἐξω
σὰν ἄσμα μὲς τὴ νύχτα;

Ἄλλὰ γιατί νὰ ὑπάρχη
τόση πολλὴ μιὰ θλίψη
ἂν τ' ἄνθος μὲ τὴ δρόσο
μυροβολοῦν τὴ νύχτα;

Ἄλλὰ γιατί νὰ ὑπάρχη
τόση πολλὴ μιὰ θλίψη
ὁ στοχασμὸς μου ἂν εἶναι
λεύτερος μὲς τὴ νύχτα;

OCTAVIO PAZ

(Ὁκτάβιο Πάζ)

ἀπὸ τὸ Μεξικὸ

ΠΕΡΑ ΑΠ' ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ

Τὸ καθετὶ μᾶς ἀπειλεῖ:
ὁ χρόνος πού διαιρεῖ σὲ ζωντανὰ κομμάτια
τὸ τί ἔμουν
ἀπὸ τὸ τί θᾶμαι,
σὰν τὸ μαχαίρι πού τὴν ὄκεντρα
κομμάτια κόβει·
ἡ σπασμένη διαφάνεια,
ἡ θεά ἡ τυφλὴ πού τὴν κοιτᾶς γιὰ νὰ κοιτᾶς·
τὰ λόγια πού τρυποῦν τοῦ πνεύματος τὸ ὑφάδι·
τὰ ὀνόματά μας πού ὑψώνονται ἀνάμεσα τοῦ ἐγὼ κι' ἐσού,
τείχη κενότητας πού σάλπιγγα καμμιά
δὲν τὰ κατεδαφίζει.

Μῆτε ὄνειρο μὲ πληθυσμὸν εἰκόνας τοακισμένες,
μῆτε τὸ παραλήρημα μὲς τὸν προφητικὸ του ἀφρὸ,
μῆτε ἡ ἀγάπη μὲ τὰ δόντια καὶ τὰ νύχια της,
εἶν' ἄρκετὰ γιὰ μᾶς.
Πέρ' ἀπ' τὴν ἀγάπη μας,
στὸ μέτωπο ἀνάμεσα τοῦ ὑπάρχω καὶ εἶμαι
μιὰ πιὸ ζωὴ ζωὴ μᾶς ἀπαιτεῖ.

Ἐξω, μιά νύχτα ἀνοίγει κι' ἀνασαίνει,
γεμάτη μὲ πολὺ θερμὰ φυλλώματα,
καί μὲ καθρέφτες πού ἀντιμάχονται:
καρποὶ κι' ἀντίποινα, φυλλώματα καὶ μάτια
μπράτσα πού λάμπουνε καὶ σώματα
πού σπρώχνουνε τὸ δρόμο τους ἀνάμεσα σὲ σώματα ἄλλα.

Ἄπλῳσσε ἐδῶ στὴν παραλία μὲ τούτους ὅλους τοὺς ἀφρούς
μὲ τούτη τὴ ζωὴ ὅλη πού τὸν ἑαυτὸ της δὲ γνωρίζει
καὶ πού τὴν παραδίνει·
κι' ἐσὺ στὴ νύχτα ἀνήκεις σὰν κι' αὐτὰ.
Ξάπλωσε μέσα στὴν ἀσπράδα πού ἀνασαίνει,
πάλλε, ὦ ἀστέρι μοιρασμένο,
γυαλί,
ψωμί, πού κλίνεις τὸ ζυγὸ πρὸς τὴν πλευρὰ τῆς χαραυγῆς,
ἢ παύση ἀπὸ αἶμα ἀνάμεσα σὲ τοῦτο τὸν καιρὸ
καὶ τὸν καιρὸ τὸν ἄλλο τὸν ἀμέτρητο.

FIGARDO MOLINARI

(Ρικάρδο Μολινάρι)

ἀπὸ τὴν Ἀργεντινὴ

Σ Ο Ν Ε Τ Ο

Τίποτα δὲ γυρνάει ἐξὸν ἀπ' τ' ὄνειρο
τὸ καθαρὸ μὲ μάτια ὀλάνοιχτα καὶ φρύδια
βυθισμένα, διάφανο μὲς τ' ὄνειρο.
Τίποτα τόσο μόνο· τίποτα τόσο σίγουρο.

Εὐτυχισμένο, μὴ μὲ λησμονήσης νάρθης
γοργὰ στὴν ἀνυπόμονη ψυχὴ μου,
μέσα στὴ νύχτα νὰ χαροῦν οἱ λογισμοὶ μου·
τῶν ἡμερῶν μου τὰ λειθάρδια σκοτεινὰ, ὠϊμένα.

Ἄμέτρητο κι' ἀπόμακρο κι' εὐτυχισμένο
σκληρὰ κουνάει τὸ τρομερὸ του
βλέφαρο, σὰν τῶν Εὐμενίδων, μ' ἔνταση.

Ὡ νύχτα ἀτέλειωτη κι' ἀμέτρητη
μισῶ τίς νύχτες δίχα σου, ὦ ἄνθος, ρόδο.
Ὡ! Μὴ μ' ἐγκαταλείπεις σάρκα, κάτοπτρο σὲ ἀπόδραση!

MANUEL JOSE OTHÓN

(Μανουέλ Χοζέ Ὄτον)

ἀπὸ τὸ Μεξικὸ

Σ Ο Ν Ε Τ Ο

Κοίτα τὸ τοπίο αὐτό! κάτω ἀπεραντῶσύνη,
πάνω ἀπεραντῶσύνη, ἀπεραντῶσύνη.
Κι' ἀπόμακρα στὴ θεὰ ψηλόκορμα βουνὰ
πρὸ τὰ ριζὰ τους τρώγει φοβερὸς λαϊμός.

Τεράστια τμήματα πού τὰ ξερίζωσε
σεισμός ἀπὸ πετρώματα πού ζοῦσαν
καὶ μὲς τὴν ξεχασμένη αὐτὴ πεδιάδα, πού
θαρρεῖς κλωσσᾶ, μπῆδὲνα μονοπάτι ἢ δρόμος.

Ἐρημη ἀτμόσφαιρα καὶ φλέγουσα, αἵτοι
πού τὴν κοσμοῦν γαλπνεμένοι, σὰν καρφία
πού ἀργὰ σοῦ δείχνουνε τὸ δρόμο πρὸς τὸ σπίτι.

Μιά τρομερὴ οἰγὴ, σκοτάδι κι' ἕνας τρόμος
πού μοναχὰ τὸ θριαμβικὸ τῶν ἀλαφῶν
τὸ πῆδημα σχεδὸν διακόπτει.

JULIO HERRERA Y REISSIG

(Χούλιο Έρερα ύ Ρέϊσιγκ)

ἀπό τὴν Οὐραγουάη

ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΑΠ' ΤΑ ΧΩΡΑΦΙΑ

Τὸ ἐσπέρας μὲ χρυσὸ πλερώνει τὰ χωράφια.
Κόσμιες γυναῖκες φαίνονται ντυμένες σὲ περκάλια
καλύπτοντας μὲ κρίνα καὶ κλαδιὰ ἄσπρα τὰ μαλλιά
ἢ στὸ κατώφλι τοὺς δουλεύουνε τὸ κέντημά τους.

Παπούτσια μὲ καρφιά καὶ σάλια καὶ μαγκοῦρες.
Καὶ δυὸ κοπέλλες μὲ τὶς στάμνες νά! γλιστρᾶνε πλάι.
Τὰ ὑπνωτικά τῶν ἥσυχων ὥρων παντοῦ κυλᾶνε,
τὸ δάσος στεναγμὸς ἀπὸ τὴν Ἄρκαδία χτενίζει.

Πέφτει σιωπὴ αὐστηρὴ! Κι' ἀπ' τὸ γεφύρι μιά μπαλλάντα
ἀπὸ ἔνρινο ξεσπᾷ ταμποῦρλο ἰθαγενῆ. Κι' οἱ λίμνες
νεκρώνονται στὰ χρώματά τους μ' ἀστραπὲς φωτός.

Φανταστικές, ρόδα γεμίζουν οἱ κορφὲς τῶν λόφων,
οἱ σκονισμένοι δρόμοι διώχνουνε τὰ σύννεφά τους
ἀπ' ὅπου οἱ δουλευτὲς ἀπ' τὰ χωράφια τοὺς γυρνᾶνε.

PABLO NERUDA

(Πάμπλο Νερούδα)

ἀπὸ τὴ Χιλὴ

ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΓΡΑΨΩ ΣΤΙΧΟΥΣ...

Μπορῶ νὰ γράψω τοὺς πιὸ θλιβεροὺς ἀπόψε στίχους.

Νὰ γράψω γιὰ παράδειγμα: Γεμάτη ἀστέρια ἢ νύχτα,
κι' εἶναι ἀστέρια γαλανὰ, λαμπρά, πολὺ μακρὰ.

Τῆς νύχτας ὁ ἄνεμος φυσᾷ στὸν οὐρανὸ καὶ τραγουδᾷ.

Μπορῶ νὰ γράψω τοὺς πιὸ θλιβεροὺς ἀπόψε στίχους,
τὴν ἀγαποῦσα κι' ἄλλοτε κι' ἐτούτη μ' ἀγαποῦσε.

Νύχτες σὰν τούτη μὲς τὴν ἀγκαλιά μου τὴν κρατοῦσα.
Χίλιες φορὲς τὴ φίλησα κάτω ἀπ' τὸν ἄπειρο οὐρανὸ.

Κι' αὐτὴ μ' ἀγάπησε ὅπως κι' ἐγὼ ἄλλη φορὰ τὴν ἀγαποῦσα.
Καὶ πῶς νὰ μὴν ἀγάπαγα τὰ δυὸ τῆς μάτια τὰ μεγάλα!

Μπορῶ νὰ γράψω τοὺς πιὸ θλιβεροὺς ἀπόψε στίχους
πῶς δὲν τὴν εἶχα ν' ἀναλογιστῶ ἢ πῶς τὴν ἔχω χάσει.

Ν' ἀκούσω τὴν ἀπέραντη βραδυὰ πιὸ ἀπέραντη χωρὶς αὐτή.
Νὰ πέσῃ ὁ στίχος στὴν ψυχὴ σὰν τὴ δροσοσταλιὰ στὴ χλόη.

Τὶ κι ἂν ἡ ἀγάπη μου δὲ μπόρεσε νὰ τὴ διαφυλάξῃ.
Ἐν νύχτα γέμισε ἄστρα δίκως νᾶναι αὐτὴ κοντά μου.

Ἐτοῦτο εἶν' ὄλο. Κάποιος μακρὰ μου τραγουδᾷ. Μακρὰ.
Δὲν εὐθυμεῖ ἢ καρδιά μου νοιώθοντας τὸ χάσιμό της.

Ἔως νὰ τὴν ἔφερναν, τὸ πρόσωπό μου τὴν ἀναζητεῖ.
Τὴνε ζητᾷ ἢ καρδιά μου, μὰ δὲν εἶν' αὐτὴ κοντά μου.

Ἡ ἴδια νυχτιά πού τὰ ἴδια δέντρα τᾶκανε ν' ἀσπρολογοῦν.
Ἐσὸς ἐμεῖς δὲ μείναμε οἱ ἴδιοι.

Ἄλθθεια, δὲν τὴν ἀγαπῶ πιά τώρα· μὰ ἄλλοτε πολύ.
Ζητοῦσαν τὸν ἀγέρα οἱ λόγοι μου ν' ἀγγίξουνε τ' αὐτὴς.

Ἄλλα πιά τώρα. Σ' ἄλλο ἀνήκει ὅπως πρὶν ἀπ' τὰ φιλιὰ μου.
Τὸ καθαρὸ τῆς σῶμα κι' ἡ λαλιά της. Καὶ τὰ μεγάλα της τὰ μάτια.

Ἄλθθεια, δὲν τὴν ἀγαπῶ, μὰ θὰ μπορούσα νὰ τὴν ἀγαπῶ.
Λίγο βαστᾷ ἡ ἀγάπη τόσο, πολὺ βαστάει ἡ λησμονιά.

Γιατὶ νυχτιές πολλές, σὰν τούτη, στὴν ἀγκάλη τὴν κρατοῦσα.
Δὲν εὐθυμεῖ ἡ καρδιά μου μὲ τὸ χάσιμό της.

Μ' ὄλο πού ἡ λύπη τούτη θᾶναι κι' ἡ στερνή πού μὲ γεννᾷ
κι' ἐτούτοι οἱ στίχοι οἱ τελευταῖοι πού θὰ τῆς γράψω.

JORGE CARRERA ANDRADE

(Χόρχε Καρέρα Ἀντράδε)

ἀπὸ τὸν Ἴσημερινὸ

ΓΗ-Ι'ΝΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Σὲ κτίσμα κατοικῶ ἀπὸ τραπουλόχαρτα,
σὲ ἀμμόσπιτο, σὲ κάστρο μέσα στὸν ἀγέρα,
καὶ τὶς στιγμές μου σπαταλῶ προσμένοντας
τὸ πέσιμο τῶν τοίχων καὶ τῆς ἀστραπῆς τὸ φτάσιμο,
τὸ οὐράνιο γράμμα μὲ τὴν τελικὴ σημείωσή του,
τὴν κρίση πού πετᾷ μέσα στὴ σφήγκα
καὶ προσταγές σὰ ματωμένο ἕνα μαστίγιο
πού διασκορπίζει μὲς τὸν ἄνεμο μιὰ ἀγγελικὴ σποδὸ.

Τότε τὴ γῆϊνή μου θὰ χάσω κατοικία
καὶ πάλιν θάβρω ὀλόγυμο τὸν ἑαυτὸ μου.
Τὰ ψάρια καὶ τ' ἀστέρια
θὰ σκαρφαλώσουν στῶν ἀνάστροφῶν τοὺς οὐρανῶν τὸ δρόμο.
Τὸ καθετὶ ποῦναι πουλὶ καὶ χρῶμα ἢ ὄνομα
θὰ γίνῃ πάλιν μιὰ παλάμη νύχτας
κι' ἀπάνω ἀπὸ τ' ἀπομεινάρια τῶν πτερῶν καὶ τῶν μηδενικῶν
καὶ τοῦ κορμιοῦ τοῦ ἔρωτα, πλεγμένου ἀπὸ καρπὸ καὶ μουσικὴ,
θὰ κατεβῆ πιά στὰ στερνά, σὰν ὕπνος ἢ σὰν ἴσκιος,
ἢ σκόνη δίχως μνήμη.

JEAN ARISTEQUIETA

(Χέαν Ἀριστεγκιέτα)

ἀπὸ τὴ Βενεζουέλα

Σ Ι Ω Π Η

Μὴ μὲ ρωτᾷς ἡ θάλασσα
γιατ' εἶναι παραλήρημα καὶ τρόμος!

ποῦ χάνονται οἱ ὁδοί!

Μὴ μὲ ρωτᾷς ἡ νύχτα
γιατὶ μοῦ θρέφει τὶς σιωπές!

Μὴν τὸ ρωτᾷς τὸν ἄνεμο
γιατὶ πετᾷ, πετᾷ χωρὶς μιὰ στάση!

Μὴν τὸ ρωτᾷς τὸ δέντρο

Μὴν τὴ ρωτᾷς καὶ τὴν ψυχὴ
γιατὶ κοιτάει μὲς τὴν ἀγάπην τὸ θεό!

Η ΑΓΑΠΗ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Ἡ ἀγάπη σου εἶναι τῶν ἀγρῶν ἡ ἀσπράδα
κι' ὁ ποταμὸς μὲ ὀσμές καὶ πεταλούδες,
γαλάζιο δεῖλι καὶ πουλιῶν τραγούδι.

Ἡ ἀγάπη σου παραφορὰ τοῦ νότου,
τῶν ρεμβασμῶν τὸ χρυσαφένιο πάθος,
τοῦ ὀρθρου φιλιὶ πού πέφτει ἐδῶ στὴ γῆ.

Ἡ ἀγάπη σου εἶναι ἡ νοσταλγία σιωπῆς,
βροχούλα ἀπάνω στὸ κορμὶ τοῦ ἀφροῦ,
ἡ θάλασσα δωρήτρα τῆς κιθάρας.

Ἡ ἀγάπη σου χαμένο κάλλος εἶναι,
ἡ τρέλλα μὲ τὸ ἐξάισιο μυστικὸ της,
ἡ ποίηση πού κραδαίνει καὶ φλογίζει.

ILKA SANCHES

(Ἰλκα Σάνχες)

ἀπὸ τῆ Βραζιλία

Η Φ Α Τ Ν Η

Τὸ Βρέφος στ' ἄχερα εἶναι, τὸ σῶμα τ' οὐρανοῦ.
Τὸ νανουρίζει ἡ μάνα, βάθος τοῦ ματιοῦ.

Τὸ δέρμα του γι' ἀσπράδες σπάνιες μᾶς μιλά,
στὴν κάθε πίκρα σὰν αὐγὴ λευκὴ γελά.

(Ποιῆς μαγικὲς πνοὲς φιλήσαν τὸ σιτάρι
κι' ἀρώματα σκορπᾶ στὰ σπάργανα μὲ χάρη;)

Τὴν κούνια ἡ αὔρα, πού περνᾶ, τὴ διακοσμεί
μὲ βελονιά τοῦ φεγγαριοῦ, χιονοκλωστή.

Ἄνθει μιά τούφα καὶ πουλάκι κελαηδεῖ
σὰ νᾶχε ὁ λάρυγγας τὸν ἀνθισμό του βρῆ.

(Γιατ' ἦτανε τὸ Βρέφος τούτη τὴ νυχτιὰ
τὸ πρῶτο ἀστέρι πού θὰ σκόρπαγε τὴ σκιά.)

Τὸ Βρέφος στ' ἄχερα εἶναι, τὸ σῶμα τ' οὐρανοῦ.
Τὸ νανουρίζει ἡ Μάνα, βάθος τοῦ ματιοῦ.

Τὸ κλάμα του, ἄνθος τῶν δακρῶν, τίς ξεφυλλᾷ
σὲ ὕμνο τίς γαληνιῆς στὴν κούνια του κοντά.

ALBERTO 'ALVAREZ

(Ἄλμπέρτο Ἄλβαρεζ)

ἀπὸ τὸ Μεξικὸ

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ἦ κοίτα με, δὲ σ' ἀγαπῶ, ἦσουνα ἡ ἐλπίδα
ὅπου τὸν ἦχο τῆς ἀγάπης τῆς χαμένης
ἀπόθετα: καλῶ στὸ θάνατο τῆς ζωῆς μου
τὴν τέλεια τῆς παράσταση γιὰ συνδρομή.

Τὸ καθετὶ πού φεύγει στὴν ἀκτὴ μὲ ἀφήνει
τὸ πέλαο ν' ἀτενίζω, τ' ἄστρα, πού μαντεύεις,
καὶ καθετὶ πού φτάνει μοῦ ἀναγγέλλει κι' ἓνα ἀντίο
μπροστὰ στὸ «πῆαινε - κι' ἔλα» πού βαστάει αἰώνια.

Ἐκεῖ ἔναι τ' ὄνομά σου ἡ πρόσφατα ἀφιγμένη
συνάντηση μέσα στὴ νῆσο τῆς ἀσπράδας·
ἐκεῖ ἔναι μιά ἀσταμάτητη αὔρα κι' ἡ ζωὴ σου

γιὰ τὸ δικό μου πρόσωπο, πού ἡ τρυφεράδα
τὸ πλήγωσε· μὰ κοίτα αὐτὰ τὰ μάτια: τ' ἄλλας
κρατοῦν τοῦ Πόντου καὶ τὴν πίκρα στὴ ματιὰ τους.

GAVRIELLA MISTRAL

(Γαβριέλλα Μιστράλ)

ἀπὸ τὴ Χιλὴ

ΓΥΡΩ ΣΤΗ ΦΩΤΙΑ

Ἄθνατο ἄνθος ἐκατόφυλλο,
φούξια γεμάτη θάρρος,
ἀγεώργητο στὴ γῆ ἄνθος
πού σὲ ὀνομάζουμε ἄνθος τῆς φωτιᾶς.

Ἄνθος πού τρέχει σὰν τὸ ἐλάφι,
σὰ γλῶσσα δίκως κραδασμός,
ἄνθος π' ἀνοίγει σὰν τὴ νύχτα,
ἀμάντευτο ἄνθος τῆς φωτιᾶς.

Τοῦτο τὸ κόκκινο ἄνθος δίνουν
τὴ νύχτα τ' ἄη Γιαννιοῦ.

Τοῦτο τὸ κόκκινο ἄνθος δίνουν
τὴ νύχτα τ' ἄη Γιαννιοῦ.

Ἄγεώργητο στὴ γῆ ἄνθος,
 ἄνθος δίχως δέντρο, δίχως Πότο,
 ἡ ἀγάπη σου εἶναι μὲς τῆ γῆ,
 στοὺς οὐρανοὺς τὸ στέμμα σου εἶναι.

Κόβουνε τ' ἄνθος τοῦτο καὶ τὸ δίνουν
 τὴ νύχτα τ' ἄη Γιαννιού.

Ἄνθος πού προστατεύει τοὺς ξυλάδες
 ἀπ' τὰ θεριά καὶ τὶς τρομάρες,
 ἄνθος πού σβύνει τὰ φαντάσματα.

Ἄνθος φωτιάς πού φτερουγᾶς!

Τοῦτο τὸ κόκκινο ἄνθος δίνουν
 τὴ νύχτα τ' ἄη Γιαννιού.

Σ' ἀνάθω καὶ μοῦ δείχνεις·
 σ' ἀναλαμβάνω, σέ σπριζώ.
 Πόσην ἀγάπη σου ἔχουμε,
 πεσμένον ἄνθος, ἄνθος τῆς φωτιάς!

Κόβουνε τ' ἄνθος τοῦτο καὶ τὸ δίνουν
 τὴ νύχτα τ' ἄη Γιαννιού.

Ο ΑΛΛΟΣ

Ἐσκότῳσα ἓνα ἐντός μου:
 δὲν τὸν ἀγάπησα ποτέ.

Ἦτανε τὸ φλογᾶτο τ' ἄνθος
 τοῦ κάκτου τοῦ ὄρεινου·
 ἡ ξηρασία κι' ἡ φωτιά·
 καμμιὰ δὲν ἦτανε ὄροσιά.

Ἡ πέτρα κι' οἱ οὐρανοὶ στεκόντανε
 στὰ πόδια καὶ στοὺς ὦμους
 καὶ δὲ χαμήλωναν καθόλου
 νὰ δοῦν τὰ μάτια τοῦ νεροῦ.

Ὅπου τ' ἀπομειμήμερό του ζοῦσε
 οἱ χλόες τὰ φύλλα ἐκλώθαν
 ἀπ' τὴ πνοὴ τοῦ σώματός του
 κι' ἀπ' τῆς θωριάς του τὸ δαδί.

Στὰ γρήγορα ρεταίνα
 σκλήρυνε τὴ λαλιά του
 νὰ μὴ ἀλαφρύνη στὴν κομψὴ
 κι' ἀδέσμευτὴ του λεία.

Δὲ γνώριζε διπλὸ νὰ γίνῃ
 τὸ φύτρο τοῦτο τ' ὄρεινὸ,
 μὰ στὸ πλευρὸ του ἐγὼ

γινόμουνα ἀπ' αὐτὸ διπλῆ.

Τοῦπα, λοιπόν, νὰ ὀχυρωθῆ
 στὰ σπλάχνα μου νὰ κλέψῃ.
 Ἐτέλειωσε σὺν αἰτὸς
 πού πείναγε πολύ.

Ἡσύχασε τὸν χτύπο τῶν φτερῶν,
 διπλώθηκε καί, ξέπνους,
 μοῦφερε μὲς τὸ χέρι
 τὴν τελευταία του τέφρα.

Γιὰ τοῦτο ἀκόμα οἱ ἀδερφές του
 γιὰ μὲ γρυλλίζουν,
 κι' οἱ κιωλίες τῆς φωτιάς
 στὸ πέρασμά μου μὲ νυχιάζουν.

Μὰ ἐγὼ περνώντας τοὺς λαλῶ
 —Κοιτάξετε γιὰ τὰ κοράκια
 καὶ κάντε μὲ τὸν ὄργιλλο
 ἄλλο αἰτὸ φλογᾶτο.

Κι' ἂν δὲ μπορεῖς, λοιπόν,
 αἰτὲ πιά ξέχασέ τον.
 Τὸν σκότῳσα. Κι' ἐσεῖς ἀκόμα
 σκοτῳστε τὸ δικό σας.

JUANA DE IBARBOUROU

(Χουάνα ντὲ Ἰθαρβούρου)

ἀπὸ τὴν Οὐραγοῦάν

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ὁρες τοῦ «καίρε» τοῦ στερνοῦ
 πού γιὰ ἓνα χτύπημα τ' ἀνέμου
 ζυγώνουνε κι' ἀναχωροῦν
 ἔτσι σὺν ὅλες τὶς χαρές μας.

Ἄν τὸ ζητᾶ ὁ Θεὸς μιὰ μέρα
 τὸ πρόσωπό μου νὰ ἐπιστρέψω
 δὲ θά γυρίσω, ἂν οἱ πρῶρες πού κοιτῶ
 δὲ μὲ θελήσουν.

Σὺν τὶς γεμάτες μὲ παλμὸ
 εἴμαστε ἐμεῖς παλάμες, πού,
 μόλις τὶς δίνει μιὰ χαρὰ,
 ἔχουνε κι' ὅλας πιά χωρίσει.

Εὐχαριστίες γιὰ τὸ ψωμί,
 τ' ἄλας, τὸ γάλα πού εὐδοῦσε μέντα,
 γιὰ τὴ λαλήτρα τὴ νυχτιά.
 Γι' ἀγῶνες δὲ μιλά ὁ λαιμός·
 τὴν πόρτα δὲ κοιτοῦν τὰ μάτια,
 πού τυφλωθῆκαν μὲς τὸ δάκρυ.

ΚΟΚΚΙΝΟ ΠΟΤΑΜΙ

Πώς έφτασες σ' έμένα, κόκκινο ποτάμι,
 μέ τὰ χρυσά νησιά σου,
 μέ τίς οὐράνιες πράσινες ιτιές σου
 και μέ τὸ νέο και μαλακό ὕμνο
 τῶν φιλικῶν σου ἀγγέλων!

Ἄντανακλά ἡ αὐγή στοὺς λόφους —
 ἡ αὐγή πού δέ μπορεί νά νικηθῆ.
 Καί κατεβαίνουνε τὰ ἐλάφια
 νά ποτιστοῦν μέσ τὸ χυμό σου.

Ἦς κάτω σκύθω στὸν καθρέφτη σου
 και κλαίω μοναχική,
 γιατί πιά ξέρω τὴν πικρὴ
 τῆς λημονιάς ἡμέρα,
 τὴν ἀναγκαία σου ἀπουσία.
 Τί δρόμος ὁ κορυδαλλός!
 Πῶς δὲν ἀνθεῖ ἡ γαλάζια καμελότη
 ἀπάνω στὰ νερά σου,
 και πάει τὸ δάκρυ και μοῦ πνίγει
 τὸ κεφάλι;

SALVADOR DIAS MIRON

(Σαλβαδὸρ Ντίας Μιρόν)

ἀπὸ τὸ Μεξικὸ

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Τὸ πούδειχναν κουφάρι ἐκεῖ σεπόταν στὸ κλωνάρι,
 ὀπώρα φοβερή, κρεμάμενο πλάϊ στὸν κορμό,
 σὰ μαρτυρίες ἀπίθανης μιᾶς δίκης· εἶχε πάρει
 τὸ σείσμα του ρυθμὸ ἐκκρεμοῦς πάνω ἀπ' τὸ δρόμο ἐδῶ.

Ἡ πρόστυχη γυμνότητα κι' ἡ γλώσσα, πρᾶμμα ἐλεεινὸ,
 ἔξω βγαλμένη, κείνη ἐκεῖ λειρὶ ἀπὸ πετεινάρι
 ἡ τούφα στὸ κεφάλι του δῖναν ἀγέρα αἰσχρό.
 Μιὰ ομάδα οὔτιδανοὶ κοντὰ ἀστειεῦαν δίχως χάρη.

Τὰ πένθημα τὰ λείψανα, κεφάλια κρεμασμένα
 ὕδριστικά μὰ κι' ἄτολμα και πράσινες ἀγχόνες
 τῆ δυσοσμῖα σκορπούσανε στὶς αὔρες και τίς σκόνες

κι' ὡς θυμιατήρια σοβαρὰ κουνιόνταν αἰωρημένα.
 Ὁ ἥλιος σκαρφάλωνε θερμὸς στὴ γαλανὴ μαγεῖα
 τῶν οὐρανῶν και μοιάζανε ἄσμα γύρω τὰ τοπία.

ENRIGUE CONZALE MARTINEZ

(Ἐνρίγκε Κονθάλες Μαρτίνεθ)

ἀπὸ τὸ Μεξικὸ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

Στὸ πού προσμένει στῆθος μου χτυπᾶνε,
 σάμπως σὲ ζῶθυρες πιά γερασμένες,
 φωνές πού ὑπῆρξαν κι' ἄλλες πού δὲ θᾶναι,
 ἀπὸ τὸ Χτὲς ἢ ἀπὸ τ' Αὔριο φτασμένες:

Ἐρωτικῆς πρωτονυχτιᾶς πνιγμένες
 φωνές, κομποὶ σκοποὶ σὰ φῶς πού πᾶνε
 τοῦ φεγγαριοῦ κι' ἰδέες πολὺ ἀπλωμένες
 σ' ὄλο τὸ βίο πού μάταια μοχθᾶνε...

Τί νᾶναι αὐτό; Χτυπᾶν τὰ περασμένα
 πού τᾶκαιγε μιὰ θέρημ. Πιά κρυμμένα
 τώρα ἡ ζωὴ τὰ πάθη μου κρατάει.

Ἄναψε γαλνὴ ψυχὴ λυχνάρι,
 τὴν πόρτα τῆς πιά σφάλισε. Νά πάρη
 κανεῖς ἀπάντηση μάταια ζητάει.

BENITO RAUL LOSADA

(Μπενίτο Ραούλ Λοζάδα)

από τη Βενεζουέλα

ΝΥΧΤΕΡΙΝΟ ΡΟΛΟΪ

Σε αρμονικές σιγές των κογχυλιών
συγκίζεται τὸ βέλος σου.
Κοιμᾶσαι.
Θέλω τὸν ὕπνο σου ν' ἀγγίσω.

Στις σκοτεινιές ὁ τροπικὸς
γλυστρά χτυπήματα φωτιάς.
Τὰ μάτια του τὰ ἐξαφανισμένα.
Τὰ κείλη του μιὰ πόρτα εὐγενική.

Τῶν χουρμαδιῶν διυλίζονται οἱ κιθάρες
στὸ πανδοχεῖο τὸ θερμὸ
κι' ὑπάρχει τῶν εἰκόνων ὁ σταυρός,
τῶν ἀστρῶν τῶν ματιῶν.

Τὴν ἀσταμάτητα ζωὴ κεραμευτῆ
ἓνα ρολοῖ συνοδεύει.
Κοιμᾶσαι. Καὶ τοὺς ἴσκιους σκίζει
στὴν ἀγωνία μου κάποιος πετεινός.

RAFAELA CHACON NARDI

(Ραφαέλα Σιακὸν Νάρδι)

από τὴν Κούβα

ΤΟ ΓΑΡΥΘΑΛΛΟ

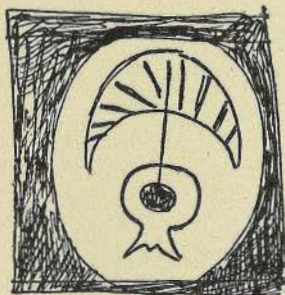
Ἄπο λευκὸ βελοῦδο ἢ μετὰξι
μιὰ φυλακὴ τῆς πιὸ μικρῆς ἀσπράδας.
Καρδιά 'ναι τοῦ χιονιοῦ, οὐρανὸς βαμβάκι
ἀπ' ὅπου ξεφυτρώνει ἡ ὀμορφάδα.

Τὸ πέταλό του εἶν' εὐθραυστο γιὰ πτήσεις
τῆς κάθε πεταλούδας μὲ σκληράδα
ποὺ στὴ ψηλὴ βραδυὰ τὸ πάθος δίνει
καὶ στὴ δροσιὰ τ' ἰθεὶα τῆς ὀμορφάδα.

Τάχα οἱ ἀρχάγγελοι νὰ τὸ ἀναθρέφουν;
Ποιὸ χέρι διάφανο τοῦ κλέβει ἀράδα
τοῦ δέρματός του τὸ σατέν; Τὶ ἀπλὸς

ὕπνος ἀνάλαφρου φωτός! Καὶ μοιάζει
ὡς τὸ κερί ποὺ ἡ μέλισσα μαζί του
ἀσπρες νειρεύεται μικρὲς κερῆθρες.

Μετ. ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΚΟΥΤΣΑΚΟΥ, «Συνέχεια, χωρισμός, υπέρβασις —

Προλεγόμενα εἰς μίαν φιλοσοφικὴν ἀνθρωπολογίαν»

(Κριτικὴ Μελέτη)

Μίαν οὐσιαστικὰ καινούργια βάση θεώρησης χάρισε στὴν ἀνθρώπινη θεωρητικὴ συνείδηση ἡ τόσο διαδεδομένη στὸν καιρὸ μας ὑπαρξιακὴ ἀνθρωπολογία. Θὰ ἔλεγε κανεὶς πῶς ἡ παραδοσιακὴ φιλοσοφία — ἀλλὰ καί, μὲ τὸν τρόπο της, ἡ θετικὴ ἐπιστὴμη ὄχι λιγότερο — προσπαθεῖ, ξεκινώντας ἀπὸ τὰ δεδομένα πού ἐπισημαίνονται στὸν ἄνθρωπο, νὰ συλλάβει ὄντικες (μεταφυσικὲς) δυνάμεις, πού ἐνοικοῦν βέβαια στὸν ἄνθρωπο ἀλλὰ βασικὰ τὸν ὑπερβαίνουν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι διαλύεται ἔτσι ὁ ἄνθρωπος σὲ μεταφυσικὲς δυνάμεις, πού παρουσιάζονται ὑστερα νὰ συνθέτῃται μ' ἕναν τρόπο καί σ' αὐτόν. Ἀντίθετα, ἡ ὑπαρξιακὴ ἀνθρωπολογία ἔθεσε ὡς πρωταρχικὸ δεδομένο τὴν πυρηνικὴ ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπου ὅλου, αὐτὴν καὶ τὶς θεμελιακὲς δομὲς της προσπάθησε βασικὰ νὰ συλλάβει, ἐνῶ ἡ γενικότερη θεώρηση μετατέθηκε σ' ἕνα δευτερο πλάνο. Ὅτι βέβαια μ' αὐτὸ τὸν τρόπο στὸ ὅποιο εἶχε οἰκοδομηθεῖ ἡ καθολικότητα καὶ τὸ ἀντικειμενικὸ κύρος τοῦ λόγου — ἔδωσε τὴ θέση του σ' ἕνα («αὐτὸ βλέπω»), μ' ὅλους τοὺς κινδύνους ὑποκειμενισμοῦ πού τοῦτο συνεπάγεται — ἀφοῦ ἄλλωστε, ὅπως γρήγορα ἀποκαλύφθηκε, βασιζέται τελικὰ στὴν ἰδιοφυΐα ἐνὸς ἀτόμου, τοῦ δημιουργοῦ φιλοσόφου. Ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως μέρος πρέπει νὰ ἀναγνωριστεῖ ὅτι ἡ καινούργια βάση θεώρησης ἀποτελεῖ πάντως ἀπόκτημα πολὺτιμο, ἀπελευθερωτικὸ μάλιστα ἀπὸ πολλὰ παραδοσιακὰ προκαταλήψεις, ἀν καὶ ἡ στενότητα καὶ τὸ μονόπλευρό της κινδυνεύει νὰ ὀδηγήσει σὲ νέες μορφὲς δουλείας· γιὰ τὴ βέβαια ὁ ἄνθρωπος, ἔτσι πεπερασμένο ἀνάστημα τοῦ ἀπέριου πού εἶναι, ὑπερβαίνεται πάντως ἀπὸ τὶς μεταφυσικὲς δυνάμεις.

Ἡ νέα βάση θεώρησης ἔδωσε τὴ δυνατότητα σὲ πολλὰ, ἀντιμαχόμενα μάλιστα, συγκεκριμένα ἀντικρίσματα τοῦ ἀνθρώπου. Μέσα σ' αὐτὸ τὸν κύκλο πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ καὶ ἡ «φιλοσοφικὴ ἀνθρωπολογία» τοῦ Ι. Κουτσακού, πού τὴ δημιουργία καὶ συστηματικὴ της οἰκοδόμησις ἐξάγγειλε ὁ συγγραφέας στὸ βιβλίον του, «Συνέχεια, Χωρισμός, Ὑπέρβασις — Προλεγόμενα εἰς μίαν φιλοσοφικὴν ἀνθρωπολογίαν». Αἰσθανόμεσθε τὴν ἀνάγκη νὰ χαιρετίσουμε ἐγκάρδια αὐτὴ τὴ δημιουργία καὶ γιὰ τὴν ὅλη σημαντικότητα τοῦ περιεχομένου της — ὅσο μπορούμε νὰ εἰκάσουμε ἀπὸ τὸ βιβλίον πού τὴν ἐξαγγέλλει — ἀλλὰ ὄχι λιγότερο καὶ γιὰ τὴν πρωτοτυπία της, εἶδος τόσο σπάνιο

στὸ νεοελληνικὸ θεωρητικὸ χῶρο.

Ὅπως βεβαιώνει καὶ ὁ Κουτσακός, «πολλὰ ἐκ τῶν περιγραφόμενων εἰς τὴν μελέτην αὐτὴν περιεγράφησαν καὶ ἐξετέθησαν εἰς μελέτας διαφόρων συγγραφέων· ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς ὅμως τῶν κατηγοριῶν τῆς συνεχείας, τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς υπέρβασις, ἐξ ὧν γυνώριζομεν, οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα περιεγράφησαν» (σελ. 3). Πρόκειται ἀναμφισβήτητα γιὰ πρωτότυπο ἀντίκρισμα. Μπορεῖ τοῦτο, μολοντί καιρῖο, νὰ μὴ εἶναι ἰδιαίτερα ἀποκαλυπτικὸ — ἀφοῦ ἡ ὕλη του εἶναι ἐπεξεργασμένη ἤδη. Ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως μέρος, ἐπειδὴ θεμελιώνεται σ' ἕνα τόσο ἀποφασιστικὸ καὶ ἀναγνωρισμένο γενικὰ δεδομένο ὅπως ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὴ συνέχεια καὶ ἡ υπέρβασίς του, ἔχει σημαντικὴ εὐρύτητα, κι ἐξάλλου καθὼς εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὸν ὑποκειμενισμὸ καὶ τὴν αὐθαιρεσία του, ὑπόκειται μιᾶ δίκαιη παρουσίαση τοῦ ἀνθρώπου.

Στὸ τελευταῖο Κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του ὁ Ι. Κουτσακός προβαίνει σὲ μιᾶ σκιαγράφηση τῆς φιλοσοφικῆς ἀνθρωπολογίας πού ἐτοιμάζει. Τρεῖς εἶναι οἱ κατηγορίαι πού ἀποτελοῦν τὴ θεμελιακὴ δομὴ τοῦ ἀνθρώπου, λέγει ὁ Κουτσακός: ἡ συνέχεια, ὁ χωρισμὸς καὶ ἡ υπέρβασις. Ἀπὸ τοῦτες παράγονται ὅλες ἡ ἄλλες. Ἄν θέλωμε λοιπὸν νὰ ἐννοήσουμε τὴν ἀνθρώπινη συνείδησιακὴ στάση, πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουμε τὶς τρεῖς τοῦτες θεμελιακὰς κατηγορίαις καὶ νὰ παρακολουθήσουμε τὴν τέτοια ἢ τέτοια διαλεκτικὴ τους σύνθεσιν στὸν ἄνθρωπο. Ἡ συνέχεια συνυφαίνεται — θὰ λέγαμε ἐρμηνεύοντας — μὲ τὸν κτώτερον ψυχισμὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ χωρισμὸς συνδέεται μὲ τὴ διάνοιά του, καὶ ἀποτελεῖ ἔτσι μιᾶ τομὴ στὴ συνέχεια διεπόμενῃ ἀπὸ τὴν — ἀποβλεπτικὴν — σχέση ἐγῶ—αὐτό. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ὑπερνίκησις τοῦ χωρισμοῦ, καὶ αὕτη εἶναι ἡ υπέρβασις· πού ἐνέχει, ὡς ἀναίρουμένες ἐντὸς της στιγμῆς, τὸ χωρισμὸ καὶ τὴ συνέχεια.

Καταλαβαίνει κανεὶς πόσο καιρῖο στόχο ἐπισημάνει ὁ Κουτσακός. Γιὰ τὸν χωρισμὸν, ἡ ἀνάδυσις, ἀπὸ τῆς συνεχείας τὸ μπηρικὸ κῶλον, τοῦ ἐγῶ καὶ τῶν ἀντικειμένων ἀπέναντί του, ἀποτελεῖ πράγματι τεράστιον ἀνθρωπολογικόν, καὶ μεταφυσικόν ἀσφαλῶς, γεγονός. Μὲ αὐτὸν γεννᾶται, ἀν ὄχι ὀλόκληρη ἡ ζωὴ, πάντως ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ γιὰ τὸν ἄνθρωπον κόσμος. Ἀλλὰ καὶ ἡ υπέρβασις δὲν εἶναι λιγότερον σημαντικό γεγονός ἀνθρωπολογικόν, ἴσως καὶ μεταφυσικόν. Μ' ἐξάιρεσιν τὴ θετικὴ ἐπιστὴμη καὶ τὴν τεχνικὴν, ὅλα τ' ἄλλα ἀνώτερα πραγματώματα τοῦ πολιτισμοῦ μας κινοῦνται, νομιζου-

με, πρωταρχικά στην κατηγορία τῆς ὑπέρβασης.

Δέ θ' ἀναφερθοῦμε ἐδῶ εἰδικότερα στὴν, ἄλλωστε πολὺ ἐνδιαφέρουσα, σκιαγράφηση τῆς φιλοσοφικῆς ἀνθρωπολογίας, πού δίνει ὁ Κουτσαόκος στὸ τελευταῖο Κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του. Χαιρετίζουμε τὸ ἔργο πού ἐξαγγέληκε καὶ τὸ ἀναμένουμε μὲ τὶς καλύτερες ἐλπίδες.

Τὰ προηγούμενα Κεφάλαια τοῦ βιβλίου ἀποτελοῦν τὰ κυρίως «Προλεγόμενα». Στὸ πρῶτο ὑποτυπώνεται, στὴν ἀρχή, ἡ ἔννοια τῆς συνέχειας. Κι ἐπειδὴ ἴσως ἡ συνέχεια χαρακτηρίζεται ὡς «ἕνα ὄριον, μέχρι τοῦ ὁποίου προχωρεῖ ἡ διάνοιά μας εἰς τὴν προσπάθειάν της νὰ ὑπερβῆ τὸν χωρισμὸν καὶ νὰ φθάσει εἰς τὴν κατάστασιν πού ἐπικράτει πρὸ αὐτοῦ», ἀκριβέστερα «εἰς τὸ προκατηγοριακόν» (σελ. 5), ἀναζητοῦνται «ἀππκῆσεις» τῆς συνέχειας στὸ μῦθο, στὴν ἀρχαϊκὴ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἀκόμη καὶ στὴ νεώτερη εὐρωπαϊκὴ φιλοσοφία, συγκεκριμένα στοῦ Ἐγέλου. Μᾶς φαίνεται πολὺ ἀμφίβολο ἂν μπορούμε πιά, στὴν περίπτωση τῆς ἐγγελιανθῆς φιλοσοφίας, νὰ μιλοῦμε γιὰ «ἀππκῆσεις». Ὅπως ὀρθότερα, μὲ βάση τὶς «ἀππκῆσεις» αὐτές, ἡ συνέχεια χαρακτηρίζεται εἰδικότερα ὡς προοντολογικὴ συνέχεια, καὶ ἀκόμη ὡς ἀπόλυτη θέση, ὡς τὸ καθ' ἑαυτὸ ἀλλ' ὄχι καὶ δι' ἑαυτοῦ, ὡς μῦθεν (σελ. 8).

Ἀπὸ τὴν προοντολογικὴ τούτη συνέχεια ἀναδύεται, μὲ τὸ χωρισμὸ, τὸ ὑποκείμενο. Τὸ χωρισμὸ δὲν τὸν τοποθετεῖ ὁ Κουτσαόκος στὰ ζῶα. Τὰ ζῶα ἀνήκουν, κατὰ τὸ συγγραφέα, στὴν περιοχὴ τῆς προοντολογικῆς συνέχειας. Κυριαρχεῖ σ' αὐτὰ τὸ σχῆμα συμπεριφορᾶς: ἐρεθισμὸς – ἀντίδραση. Τὰ ἀνθρώπινα ζῶα πάντως «φαίνεται... ὅτι κατορθώνουν νὰ ὑπερβῶν ὑποτυπωδῶς αὐτὴν τὴν συνέχειαν» (σελ. 10), καθὼς παρεμβάλλεται ἀνάμεσα στὸν ἐρεθισμὸ καὶ τὴν ἀντίδραση ἡ ἐντύπωση. Ὁ χωρισμὸς παρουσιάζεται στὸν ἄνθρωπο, συγκεκριμένα ἀπὸ τὴ στιγμή πού συντεθοῦν οἱ ἐντυπώσεις σὲ πράγματα, μάλιστα καὶ ὅταν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος διακριθεῖ ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις τὸ ἐγώ. Ὡστε, στὸν ἄνθρωπο, ἔχουμε τὰ σχῆματα συμπεριφορᾶς: ἐρεθισμὸς – ἐντύπωση – πράγμα – ἀντίδραση, ἐρεθισμὸς – ἐντύπωση – πράγμα – ἐγώ – ἀντίδραση, ἐρεθισμὸς – ἐντύπωση – πράγμα – ἐγώ – ἀντίδραση – ἐγώ. Ἔτσι διαχωρίζεται τὸ ὑποκείμενο ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο καὶ παρουσιάζεται, σχέση πεπερασμένων ὄντων, ἡ συνειδηση μὲ τὶς κατηγορίες τῆς διάνοιάς της, πρὶν ἀπ' ὅλες τὸ χρόνο.

Ἀναρωτιόμαστε μήπως ὁ χωρισμὸς τοποθετήθηκε πολὺ ψηλά, μήπως δηλαδὴ ἡ ἔννοια τοῦ χωρισμοῦ, ὅπως καὶ τῆς συνειδησης, πού δίνει ὁ συγγραφέας εἶναι πολὺ στενὴ. Δὲν ἐπιμένουμε ὅμως σ' αὐτὸ – πού ἄλλωστε ἀπὸ μὴν ἀποψη εἶναι ζήτημα ὀρισμοῦ. Δυσχερῆα βρισκόμαστε ἰδίως στὸ Β' Κεφάλαιο πού ἔχει τὸν τίτλο «Ἡ ὄντολογικὴ συνέχεια».

Ἡ καινούργια τούτη ἔννοια ὑποτυπώνεται

στὴν ἀρχὴ ὡς ἐξῆς: «Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον εἶδαμεν πῶς ἀναφαίνεται ὁ χωρισμὸς. Ὁ χωρισμὸς ὅμως αὐτὸς δὲν εἶναι πλήρης: ὁ ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ χωρισμοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ εὐρίσκαται εἰς μίαν συνέχειαν μὲ τὰ ἄλλα ὄντα. Τὴν συνέχειαν αὐτὴν θὰ ὀνομάσωμε ὄντολογικὴν συνέχειαν. Τί εἶναι αὐτὴ ἡ ὄντολογικὴ συνέχεια;... Ἡ ὄντολογικὴ συνέχεια εἶναι μία ταύτισις, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὰ ὄντα, ἀπὸ τῶν λίθων μέχρι τοῦ θεοῦ. Ταῦτις σημαίνει ὅτι ὑπάρχει ἤδη κάποια ἑτερότης, ὅτι τὰ ταυτιζόμενα εἶναι ἕτερα. Ἡ ταύτις εἰς τὴν ὄντολογικὴν συνέχειαν δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι πλήρης: πλήρης ταύτις, ἂν ἐπιτρέπεται ὁ ἀναχρονισμὸς, θὰ ἦτο προοντολογικὴ συνέχεια: πλήρης χωρισμὸς ἀφ' ἑτέρου θὰ ἦτο ἀποξένωσις. Ἡ ὄντολογικὴ συνέχεια σημαίνει ὅτι τὸ ἀναδυθέν ὑποκείμενον, ἐνῶ ἐκχωρίσθη ἀπὸ τὰ ὄντα, καὶ διὰ τοῦτο ἐγινε καὶ ὑποκείμενον, διατρεπὲ μίαν ταύτισιν πρὸς τὰ ὄντα. Τὸ ὑποκείμενον αἰσθάνεται, ζῆ τὴν ταύτισιν ἀμέσως, δηλαδὴ μεταξὺ τούτου καὶ τῆς ταύτισεως δὲν παρεμβάλλεται ἡ συνειδησις» (σελ. 18). Ὡστε ὁ χωρισμὸς δὲν πραγματοποιεῖται ὀλοκληρωτικὰ. Μεταβάλλει βέβαια ὁ χωρισμὸς τὴν προοντολογικὴν συνέχεια σὲ ὄντα, ὅμως τὰ ὄντα τούτα, ἂν εἶναι στὸ ἐπίπεδο τοῦ χωρισμοῦ ἕτερα μεταξὺ τους, ἔχουν ὡστόσο κι ἕνα ὑπόστρωμα συνέχειας – πού φυσικὰ δὲν εἶναι πιά προοντολογικὴ ἀλλὰ ὄντολογικὴ. Κάτω ἀπὸ τὴ διάνοια καὶ τὶς τομές της κυλοῦν ρεῦματα ψυχισμοῦ, πού ἐνώνουν τὰ ὄντα σὰ συγκοινωνοῦντα δοχεῖα.

Ἦς ἐδῶ θὰ συμφωνοῦσαμε σὲ ὅλη τὴ γραμμὴ μὲ τὸ συγγραφέα. Ὁ συγγραφέας ὅμως παρακολουθεῖ ὕστερα τὴν ὄντολογικὴν συνέχεια, στὴν ἀρχή, στὴν πιδὶ πριμιτιβιστικῆς μορφῆς, στὴ συνειδηση τοῦ πρωτογόνου. Ὁ πρωτόγονος παρουσιάζει μίαν ἰδιότυπη, ἀντικείμενη πρὸς τὴ λογικὴ, ταύτισιν πρὸς τὰ ἄψυχα, τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, τοὺς νεκροὺς, τοὺς προγόνους, τὰ πνεύματα, τὸ θεό. Τὸ πρόσωπο σ' αὐτὸν εἶναι ὑποτυπωδῆς. Ἡ ὁμάδα εἶναι ἡ κυριαρχικὴ ὀντότητα μέσῳ του. Θὰ περιμέναμε λοιπὸν τώρα νὰ μελετηθεῖ ἡ ὄντολογικὴ συνέχεια στὸ παιδί καὶ ὕστερα στὸν πολιτισμὸν ἄνθρωπο. Ἀντὶ γι' αὐτὸ, ὁ συγγραφέας ἀναζητεῖ στοὺς προσηρατικὸς φιλοσόφους, στὸν Πλάτωνα ὕστερα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, τελικὰ στοὺς κοινωνικὸς θεομοῦς καὶ τὴν κοσμοθεωρίαν τοῦ Μεσαίωνα. Ἔτσι ὅμως ἔχει μεταπηδήσει ἀπὸ τὸ ἀνθρωπολογικὸ στὸ κοσμοθεωρητικὸ ἐπίπεδο. Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ἐξετασθεῖ παρὰ στὴν προσηρατικὴ ἐμπειρία – πού καὶ ἡ θεμελιακὴ εἶναι καὶ κοινὴ σὲ ὄλους, τουλάχιστο τοὺς πολιτισμένους: ὄχι ν' ἀναζητεῖται στὶς ψηλὰς βαθμίδες τῶν ἀποφάνσεων, μάλιστα τῶν κοσμοθεωρητικῶν ἀποφάνσεων, μὲ τὴν τόση τους ποικιλία καὶ τὴν τόσο ἀμφίβολη εὐστάθεια πάνω στὴν κοινὴ τους κρηπίδα,

τήν προαποφαντική εμπειρία.

Κάτ' άπ' αυτό τό πρόσμα βλέπουμε και τό Γ' Κεφάλαιο του βιβλίου. Τό πρώτο τμήμα του τιτλοφορείται: «Η εξάρθρωσις του υποκειμένου από τήν συνέχειαν». Τή διαπιστώνει ό συγγραφέας στη θεωρία των σοφιστών και στην πραγματικότητα των ελληνιστικών χρόνων, στην εμφάνιση ύστερα και ανάπτυξη τής κεφαλαιοκρατίας, στο πνεύμα τέλος του προτεσταντισμού, τής άπό τό Γαλιλαίο μαθηματικοποιημένης φυσικής επιστήμης, τής φιλοσοφίας του Καρτέσιου. Στην εξάρθρωση τούτου του υποκειμένου αντίστοιχει ή άπολυτοποίηση του αντικειμένου, πού πραγματοποιήθηκε στη νεωτέραια φυσική καθώς και στην οικονομία και τήν τεχνική τής βιομηχανικής εποχής — ένών ή σύγχρονη φυσική τείνει μάλλον προς «μίαν υπερνίκησιν του χωρισμού υποκειμένου — αντικειμένου» (σελ. 36).

Η γνώμη μας είναι πως όλη τούτη ή έρευνα δέν ενίαι ανθρωπολογική — ή τουλάχιστο κινείται έξω από τό πρόβλημα: χωρισμός — όντολογική συνέχεια. Τόσο οί προσωκρατικοί, ό Σωκράτης, ό Πλάτων, ό Άριστοτέλης και οί στοχαστές του Μεσαίωνα άπό τό ένα μέρος, όσο και οί σοφιστές, ό Λούθηρος, ό Γαλιλαίος, ό Καρτέσιος, ό Νεύτων κλπ. άπό τό άλλο είναι ως άνθρωποι και μεταξύ τους και με μās ίδιοι: ή συνειδησή τους, ακριβέστερα, θίγει στην προαποφαντική τής εμπειρία και τό χωρισμό, με τή διάνοια, και τήν όντολογική συνέχεια, με τόν άλλο, μάλιστα τόν κατώτερο ψυχισμό. Άν τώρα ή θεωρητικά τους συνειδηση δέ συλλαμβάνει έννοιολογική — έθελουφλώντας κρυφά, θά λέγαμε — τά περιεχόμενά τής εκείνα όπου βιώνεται ή όντολογική συνέχεια, αυτό είναι άλλο ζήτημα, άποτελεί μάλλον κοσμοθεωρητική άρνηση τής όντολογικής συνέχειας πού έτσι κι άλλίως υπάρχει στον άνθρωπο, ύπάγεται έπομένως άποκλειστικά στην προβληματική τής υπέρβασης.

Η υπέρβαση μελετάται στο δεύτερο Μέρος του βιβλίου — πού είναι και τό ωραιότερο. Τί είναι ή υπέρβαση; Για να μās γίνει αντιληπτή, αναφερόμαστε στην αντιπαροβολή, πού κάνει ό συγγραφέας, τής προυπερβασιακής όντολογικής συνέχειας, όπως αυτή βρίσκεται στο μύθο, με τήν όντολογική συνέχεια πού ζανακερδίζεται με τήν υπέρβαση: «Τήν εκ τής υπερέβασης συνέχειαν κάμνει ό άνθρωπος αντικείμενον, ένών ή συνέχεια του μύθου μένει ένα υποκειμενικόν βίωμα, ένα βίωμα, τό όποίον, ένών μπορεί να εκφράζεται ως παράστασις, δέν αντικειμενικοποιείται αλλά μένει υποκειμενικόν. θά ήδυνάμεθα τήν διαφοράν τής όντολογικής συνέχειας του μύθου άπό τήν όντολογικήν συνέχειαν τής υπερέβασης να τήν διατυπώσωμεν έτσι: ή πρώτη είναι ένα βίωμα συνεχές προς τό υποκείμενον ή ένα υποκειμενικόν βίωμα, ένών ή δεύτερα είναι ένα βίωμα χωριστόν, ένα βίωμα άπό τό όποίον τό υποκείμενον λαμβάνει άπόστασιν, ένα βίωμα τό όποίον γίνεται αντικειμενικόν

με άλλα λόγια, ή όντολογική συνέχεια ή προκύπτουσα εκ τής υπερέβασης συνειδητοποιείται» (σελ. 37). Για να φέρουμε, σύμφωνα με τισ άπόψεις αυτές ένα παράδειγμα: «Όταν σκοτώνοντας έναν άνθρωπο, ή και ένα ζωό ακόμη, ινώω μια λυπη, μια συμπάθεια ακριβέστερα, βρίσκομαι στο επίπεδο τής προυπερβασιακής όντολογικής συνέχειας. Άν όμως συνειδητοποιώ ότι μ' αυτό τόν τρόπο σκοτών τόν άδερφό μου, τότε συμπάθει με τό σκοτωμένο πλάσμα με τήν όντολογική συνέχεια τής υπέρβασης.

Η υπέρβαση τούτη, είναι υπέρβαση διανοητική, έννοιολογική, κοσμοθεωρητική τελικά. Υπάρχει όμως και ή μυστική, ή έκστασιακή υπέρβαση. Όπως αναπτύσσει και ό συγγραφέας αναφερόμενος ειδικότερα στον Πλωτίνο, για να έπιτευχθεί μια τέτοια υπέρβαση «ή ψυχή πρέπει να άποθήσει πāsαν μορφήν του νοείν, δηλαδή πāsαν κατηγορίαν, διά να φθάση εις τό άκατηγόρητον, πέραν του χωρισμού ή του δικασμού του «όντος» εις νοούν και νοούμενον, εις υποκείμενον και αντικείμενον» τό πέραν του δικασμού υποκειμένου — αντικειμένου είναι τό επέκεινα του νοητού, ή πρωταρχική ένότης και συνέχεια... Διά τής αναστολής των κατηγοριών, διά τής υπερέβασης τής νοήσεως ή ψυχής όχι μόνον έποπτεύει και θεάται τό πρωταρχικόν έν, τόν θεόν, αλλά και ένώνεται μετ' αυτού: τό θέμα είναι άκατηγόρητον, διότι έκείνο, τό όποίον θεάται ή ψυχή, δέν είναι έτερον άλλ' έν προς αυτήν» (σελ. 50). Γυρίσαμε λοιπόν πίσω στην κατάσταση τής προοντολογικής συνέχειας; — θά ρωτούσε κανείς. θ' άπαντούσαμε πως όχι! γιατί έτούτη είναι κατάσταση άσυνειδησίας, ένών με τήν έκστασιακή υπέρβαση ζούμε σε κατάσταση ύπερσυνειδησιακή. Για τούτο και αντίθετα προς τό συγγραφέα, πού όνομάζει τό απλώς άχρονο τής προοντολογικής συνέχειας και αιωνιότητα (σελ. 16), θά θέλαμε να διατηρούμε τήν έννοια του η ειδικά για τή συνέχεια τήν άποκαλυπτόμενη με τήν έκστασιακή υπέρβαση.

Αυτές τισ δυό μορφές υπέρβασης θά ξεχωρίζαμε βασικά. Άπ' αυτές θά μπορούσαν να παραχθούν άλλες ειδικότερες, κι άπό τό άλλο μέρος θά έπρεπε να σημειωθεί ή διαστρόφη έκείνη τής διάνοιας πού είναι ή άρνηση τής υπέρβασης, σάν τήν «εξάρθρωση του υποκειμένου άπό τήν συνέχεια» και τήν «άπολυτοποίηση του αντικειμένου», για τά όποια κάναμε λόγο πιό πριν και ύποστηρίζαμε ότι άνήκουν στην προβληματική τής υπέρβασης. Πάντως υπέρβαση με τή συμπάθεια, όσο βέβαια ή συμπάθεια μένει «μη αντικειμενικοποιηθέν... βίωμα» (πρβλ. σελ. 18), θ' άρνούμαστε να δεκτούμε.

Έτσι θά βλέπαμε τή διάρθρωση των «πραγμάτων». Ό συγγραφέας δίνει όμως τήν έξής διάταξη: Άφού ύποτυπώσει τήν έννοια τής υπέρβασης, ξεχωρίζει τέσσερες θεμελιώδεις μορφές τής: τή συμπάθεια, τήν έκστα-

ση, την αυτοσπάλειψη και τη μεταφυσική υπέρβαση. Ἐκείνες οι ειδικότερες μορφές της συμπάθειας και της συνυφασμένης μαζί της υπέρβασης, αναπτύσσει ύστερα για τὸ φίλτρο τῶν γονέων πρὸς τὰ παιδιά, μάλιστα τὸ μητρικό, γιὰ τὸν ἔρωτα, τὴν φιλία καὶ τὴν χριστιανική ἀγάπη. Περνώντας μέσα ἀπὸ τὴν ἐκστασιακὴν υπέρβαση, στέκει στὴν ἱεροτελεστία, στὴ μυστικὴ ἔνωση, στὸ θαυμασμό, καὶ κάνει ὑστερα λόγος γιὰ τὴν εἰρωνεία καὶ τὴν αὐτοεἰρωνεία, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἱστορικὴ συνείδηση, ὅπου υπερβαίνεται τὸ ἀτομικό. Τὸ ἀτομικὸν υπερβαίνεται καὶ μὲ τὴν αὐτοσπάλειψη, ὅπως αὐτὴ πραγματώνεται στὸν ἦρωα, στὸ μάρτυρα καὶ στὸν αὐτοκτονοῦντα. Τέλος τὴ μεταφυσικὴν υπέρβαση τὴν παρακολουθεῖ τὴ σχετικὴ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τοῦ Κάντ.

Ὅπως θὰ παρατήρησε ὁ ἀναγνώστης, οἱ ἐπιφυλάξεις μας ἀπέναντι στὰ «Προλεγόμενα» ἀναφέρονται στὴ συστηματικότητά τους. Θὰ θέλαμε ἀκόμη μιὰ πιὸ ἀπακριβωμένη ἐννοιολογία στὴν περίπτωση μερικῶν ἐννοιῶν ὅπως ἡ ἐννοια συνείδηση, πού ἄλλοτε λαμβάνεται μὲ εὐρύτερο ἄλλοτε μὲ στενότερο περιεχόμενο. Ὁ συγγραφέας, ἀκολουθώντας τὸ φαινομενολογικὸ δίδαγμα, προτιμᾷ μᾶλλον νὰ δίνει νὰ καταλάβει κανεὶς παρὰ πού προσπαθεῖ νὰ συλλάβει καὶ ἐκφράσει μὲ πληρότητα

τις βασικὲς ἐννοιες. Σ' ἀντάλλαγμα, τὸ βιβλίο ἀφθονεῖ σὲ πολὺ ἀξιόλογες φαινομενολογικὲς ἀναλύσεις, ὅπου χαιρετὰ κανεὶς τὴν οὐσιαστικότητα τῆς σύλληψης, τὴν ἀνεση τῆς ἐποπτείας, τὴ λιτότητα τῆς ἐκφρασης. Τὸ βιβλίο κάνει ἀκόμη ἐντύπωση καὶ μὲ τὴν εὐρύτητά του. Ὁ συγγραφέας δείχνει πὼς εἶναι σὲ θέση ν' ἀκροάζεται τις διάφορες φωνὲς τῆς ἀλήθειας ἐντὸς μας, τὴ φωνὴ τῆς ἐπιστήμης, τὴ φωνὴ τοῦ μύθου, τὴ φωνὴ τῆς τέχνης, τὴ φωνὴ τῆς μυστικῆς σοφίας. Σ' αὐτό, καθὼς καὶ στὸ καίριο τοῦ δεδομένου, πού ἔθεσε, ὅπως ἀναπτύξαμε πιὸ πάνω, ὡς βάση τῆς θεώρησής του, στηρίζουμε καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι στὴ φιλοσοφικὴ τοῦ ἀνθρωπολογία ὁ συγγραφέας δὲ θὰ παραμορφώσει καὶ θιάσει τὰ «πράγματα», ὅπως συνηθίζεται στὴν ἐποχὴ μας, ἀλλὰ θὰ μᾶς δώσει συνθετικὴ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου ἀληθινὴ καὶ δίκαιη. Σημειώνουμε τέλος τὸ ἕφος τοῦ βιβλίου, ἀξιοφορέα τῶν ἀρετῶν τοῦ περιεχομένου πού ἀναφέραμε. Καὶ ἡ ὀρολογία τοῦ ἀποτελεῖ μιὰ συνεισφορά στὴ φιλοσοφικὴ μας ὀρολογία. Ὅσο γιὰ τὴ γλῶσσα τοῦ βιβλίου, θὰ ὑπομνήσουμε στὸ συγγραφέα αὐτὸ πού ξέρει καὶ ὁ ἴδιος: ὅτι στὰ ἔργα, ὅπου ὁ λόγος εἶναι ζωντανός, μιὰ τεχνικὴ γλωσσικὴ μορφή δὲ δικαιώνεται.

E. N. ΠΛΑΤΗΣ

ΣΤΕΚΩ ΤΖΙΑΙ ΜΑΧΟΥΜΑΙ ΝΑ ΔΩ

Μέσ' ἓναν σπίντιν σκοτεινὸν
 ποῦν ἔσειε παραθύρκα
 στέκω τζιαὶ μάχουμαι νὰ δῶ
 τοὺς ζωντανοὺς νεκροὺς μου
 ὁμῶς κρυφὰ παρακαλῶ
 νὰ μὲν φανῆ κανένα
 γιὰτ' ἐν θέλω στὰ σιέρκα μου
 νὰ νῶθω ἀλυσίς.

Π. ΚΑΚΟΛΗΣ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ, IV, 1970-1971

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, 1971

Ἡ Ἐπετηρίδα τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν ἀποτελεῖ σημαντικότερο ἐπιστημονικὸ βῆμα καὶ ἡ ἐκδοσις τοῦ IV τόμου τῆς ἀποδεικνύει τὴν πολύτιμη συνεισφορά τῶν ἐπιστημόνων ποὺ τὴν ἐπανδρῶνουν στὸν τόμο τῶν Κυπρολογικῶν Ἐρευνῶν. Ὡστόσο περιλαμβάνει καὶ ἐργασίες καθηγητῶν Πανεπιστημίου καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων πᾶνω σὲ θέματα ποὺ ἀφοροῦν στὴν Κύπρο καὶ στὸν πολιτισμὸ τῆς.

Τὰ περιεχόμενα τοῦ τόμου εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Θ. Παπαδοπούλλου: Προδιαγραφή προγράμματος Ἀνατολικῶν σπουδῶν.

Π. Χιδίρογλου: Ἐπίσημα Ὄθωμανικά ἐγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Κύπρου.

Α. Γ. Τσοπανάκης: Ξένα λεξιλογικὰ στοιχεῖα Κύπρου καὶ Ρόδου.

Μ. Ν. Χριστοδούλου: Περί τινων φαινομένων κινητικῆς ἀντιθέσεως ἐν τῇ Κυπριακῇ Διαλέκτῳ καὶ τῇ καθόλου Ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

Γ. Σ. Πλουμίδης: Ἐγγραφα ἀφορῶντα εἰς τὴν μονὴν Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης (1558).

Ε. Λ. Λουίζος: Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ δραγομένου τῆς Κύπρου Χατζηγεωργάκη Κορνεσιου.

Κ. Π. Κύρρης: Ἀνέκδοτα περὶ Χ' Γεωργίακ Κορνεσιου.

Θ. Παπαδόπουλλος: Νέα παραλλαγὴ ἱστορικοῦ ἄσματος.

Γ. S. Georgallides: The Commutation of Cyprus Payment of the Turkish Dept Charge.

Chr. A. Theodoulou: The 1915 British offer of Cyprus to Greece in the light of the war in the Balkans.

Α. Χ. Ρουσσουνίδης: Περί τῆς συντάξεως Κυπριακοῦ Λαογραφικοῦ Ἐπιτομίου.

Κ. Δ. Ἰωαννίδης: Θύραθεν ἐκκλησιαστικοῦ ὕμνου.

Th. Papadopoulos. Le XIIIe Congrès International des Sciences Historiques.

Th. Papadopoulos: The fifth International Congress of Economic History.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ θέματα αὐτὰ ὁ τόμος περιλαμβάνει βιβλιοκρισία καὶ Κυπριολογικὴ βιβλιογραφία τοῦ 1970.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ τόμου καὶ στὴν πρώτη ἐργασία ποὺ δημοσιεύεται, ὁ διευθυντὴς τοῦ Κ.Ε.Ε. κ. Θ. Παπαδόπουλλος δίνει τὸ ἱστορικὸ περίγραμμα τῶν Ἀνατολικῶν Σπουδῶν.

Ἀφοῦ ἀναφέρεται στὴν πρώτη ἐμφάνισί τους, παραθέτει κατάλογο τῶν ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν, ποὺ ἡ ὀργάνωσί τους σήμανε τὴ μεγάλη προαγωγή τῶν ἀνατολικῶν ἐρευνῶν. Ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ὅτι ἡ διαίρεσις τῶν Ἀνατολικῶν σπουδῶν σὲ ἀρχαῖες καὶ νεώτερες ἐνέχει πρακτικὴ σημασία, λόγῳ «τῆς ἄκρας ἐξειδικεύσεως τῶν ἐρευνητῶν». Ἀκολουθῶς ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ὕλη τῶν Ἀνατολικῶν Σπουδῶν καὶ τονίζει ὅτι βασικὴ ὕλη των εἶναι φιλολογικὴ, ἐνῶ ἡ ἱστορικὴ ὕλη ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστέγασμα τῶν γλωσσικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν.

Στὴ συνέχεια ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται στὴν ὕλη τριῶν μεγάλων κλάδων τῶν Ἀνατολικῶν Σπουδῶν, τῆς Ἰνδολογίας, τῆς Ἰσλαμολογίας καὶ τῆς Ἀφρικανολογίας. Στὸ τρίτο μέρος τῆς μελέτης τοῦ ἀναφέρονται οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Νεοελληνισμὸς πρέπει νὰ διατηρῇ ἐπαφὴ μὲ τοὺς Ἀνατολικούς καὶ Ἀφρικανικούς λαούς καὶ τονίζονται ἰδιαίτερα ἡ συγγένεια τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς παραδόσεως μὲ ὀρισμένες ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐπαφὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τοὺς πῶ πολλοὺς ἀνατολικούς λαούς.

Συνεχίζοντας τὴ συστηματικὴ ἐκθεσις τῶν ἀπόψεών του ὁ κ. Θ. Παπαδόπουλλος ἐξαιρεῖ τὴ θεωρητικὴ σημασία τῆς συνδέσεως τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς παραδόσεως μὲ τῆς παραδόσεις τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Ἀφρικανικῶν λαῶν. Πέρα ἀπὸ τὰ πρακτικὰ ὠφελήματα τῆς συσχετίσεως ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη τῆς ὁλοκλήρωσεως τῆς συνθέσεως τῆς παγκόσμιας πνευματικῆς παραδόσεως. Καί, καθὼς τονίζει ὁ συγγραφεὺς, μιὰ τέτοια ὁλοκλήρωσις θὰ ὀδηγήσῃ καὶ στὴ σύνθεσις τῶν ἀξιών, ποὺ περιλαμβάνονται στῆς πνευματικῆς παραδόσεις τῆς ἀνθρωπότητος. Στὴν εἰκόνα τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἀξιών θὰ φανῇ τὸ τέλος ἡ κεντρικὴ θέσις τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ μελέτη τοῦ Π. Χιδίρογλου ποὺ ἀκολουθεῖ δείχνει πόσο μεγάλῃ σημασία πρέπει νὰ ἀποδίδεται καὶ στῆς τουρκικῆς πηγῆς, ἀν θέλωμε νὰ ἔχωμε ὁλοκληρωμένη τὴν ἱστορία τῆς Τουρκοκρατίας στὴν Κύπρο. Ὁ ἐρευνητὴς δημοσιεύει, μεταφράζει καὶ σχολιάζει ἐπίσημα ὀθωμανικὰ ἐγγραφα ἀπὸ τὸ ἀρχεαικὸν ὑλικὸ τοῦ Κ.Ε.Ε. Τονίζει ἰδιαίτερα τὴν ἀξία τῶν γνωστῶν καὶ πρωτοτύπων αὐτῶν ἐγγράφων γιὰ τὴ βαθμιαία καὶ συστηματικὴ καλλιέργεια τῶν Ἀνατολικῶν Σπουδῶν στὴν Κύπρο, καθὼς καὶ τὴ συμβολὴ τους στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Σὲ ἰδιαίτερα κεφάλαια ἐξετάζονται οἱ ἀποστολεῖς καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἐγγράφων (γραφικὴ ὕλη, εἶδη γραφῆς, σφραγίς), τὰ ἐσωτερικὰ γνωρίσματα

των εγγράφων (γλώσσα, προσαγόρευσις, επίλογος, χρονολογία). Μετά τή δημοσίευση και μετάφραση των εγγράφων, ο μελετητής δίνει επιπρόσθετες πληροφορίες για τὸ καθένα και σχολιάζει θέματα πού παρουσιάζονται ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσή τους.

Τὰ ὀθωμανικά εἴγγραφα πού δημοσιεύονται ἀναφέρονται στὴν ἱστορικὴ περίοδο 1832–1868 και εἶναι σχετικὰ μὲ γνωστὰ και ἀγνωστα στὴν ἱστορία τῆς Κύπρου πρόσωπα και πράγματα. Καθὼς γράφει ὁ μελετητής «ὄδουν ἀρίστην εὐκαιρίαν βαθυτέρας μελέτης και κατανοήσεως τῶν θεσμῶν τῆς διοικητικῆς, φορολογικῆς και θρησκευτικῆς ἐν Κύπρῳ, ὡς και τῶν εἰδικῶν σχέσεων τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν μετὰ τῆς ἀνωτάτης τοπικῆς ἐξουσίας τῆς νήσου» (Ἐκκλησία).

Ἰδιαίτερα ἀναλυτικὴ και λεπτομερειακὴ εἶναι ἡ ἐξέταση τῶν γνωρισμάτων τῶν εγγράφων. Ὁ ἐρευνητής ἀποδεικνύεται ἐμβριθῆς γνώστης τῆς Τουρκικῆς ἱστορίας και τοῦ Τουρκικοῦ πολιτισμοῦ, κάμνοντας συνδέσεις, παραλληλισμοὺς και συγκρίσεις. Ἡ μετάφραση ἔχει γίνεи σὲ ὁμοιογενῆ και προεγεμένη καθάρουσα.

Τρίτη τὴν σειρά δημοσιεύεται ἡ μελέτη τοῦ καθηγητῆ Τσοπανάκη γιὰ τὰ ξένα λεξιλογικά στοιχεία Κύπρου και Ρόδου. Ὁ Ἕλληνας γλωσσολόγος κάνει συγκριτικὴ διερεύνηση τῶν ξένων λεξιλογικῶν στοιχείων Κύπρου και Ρόδου και καταλήγει σὲ συμπέρασμα ὅτι οἱ φωνητικὲς ὁμοιότητες ἀνάμεσα στὴν Κύπρον και τὰ Δωδεκάνησα δὲν ὀφείλονται σὲ μεταναστεύσεις Κυπρίων, ἀλλὰ σὲ ὁμοιοδιαλεκτικὸν ὑπόστρωμα τῶν δύο περιοχῶν. Τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ ὑπόστρωμα τὸ δημιούργησαν τὰ γλωσσικὰ διαλεκτικὰ στοιχεία τῆς ἀρχαίας ἀπὸ τῆ μιὰ και κυρίως ἡ κοινὴ ἀπὸ τῆν ἄλλη. Ὁ συγγραφέας δείχνει πῶς ἡ ἐξέταση τῶν μορφολογικῶν φαινομένων και παραγωγικῶν καταλήξεων καθὼς και ἡ ἐξέταση τῶν ξένων λεξιλογικῶν στοιχείων εἶναι δυνατό νὰ ὀδηγήσῃ σὲ τὴν διαπίστωση ὅτι οἱ διαφορὲς στὲς δύο διαλεκτικὲς περιοχὲς ὀφείλονται ἀκριβῶς σὲ ἀρχαῖο διαλεκτικὸν ὑπόστρωμα.

Ἐξετάζοντας ὁ καθηγητῆς Τσοπανάκης τὰ ξένα λεξιλογικά στοιχεία Κύπρου και Ρόδου, ὑποστηρίζει ὅτι «ἀν συναντοῦμε σὲ σημαντικὸν ἀριθμὸ αὐτὰ τὰ στοιχεία με τὸν ἴδιο φωνητικὸν τύπο και τὴν ἴδια σημασία μόνο στὲς ὀρισμένες διαλέκτους ἢ στὰ ἰδιώματα, γιὰ τὰ ὁποῖα γίνεται ἡ σύγκριση, χωρὶς νὰ ἔχουν μεσολαθῆσει ὁμοῖες πολιτικὲς συνθήκες, τότε εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ παρεδεχθοῦμε τὴν ἐπίδραση τῆς μιᾶς ἀπὸ τὲς διαλέκτους ἐπάνω στὴν ἄλλη μὲ ὁποιοῦνδήποτε τρόπο». Στὴ συνέχεια ὑποστηρίζεται πῶς, ὅταν σὲ δύο διαλεκτικὲς συστάδες ἐμφανίζονται ἴδιοι φωνητικοὶ τύποι μὲ διαφορετικὲς σημασίες ἢ διαφορετικοὶ φωνητικοὶ τύποι και σημασίες διαφορετικὲς, πρέπει νὰ μὴ θεωρηθῆ ἀναγκαστικὴ ἡ ἐπίδραση τῆς μιᾶς διαλεκτικῆς συστάδας πᾶνω στὴν ἄλλη.

Στὴ μελέτη τοῦ ὁ καθηγητῆς Τσοπανάκης ἐξετάζει τὰ ξένα λεξιλογικά στοιχεία Κύπρου και Ρόδου, πού χρησιμοποιοῦνται και σήμερα ἀκόμα ἀπὸ τοὺς κατοικοῦς τῶν δύο περιοχῶν.

Ἡ μελέτη διαίρειται σὲ 6 μέρη: Κυπριακὰ λεξιλογικά στοιχεία ἀγνώστα στὴ Ρόδον, κοινὰ στοιχεία μὲ διαφορετικὴ σημασία, διαφορετικὰ στοιχεία μὲ τὴν ἴδια ἢ ἴδια περίπου σημασία, στοιχεῖα μὲ κοινὸν τύπον και σημασία και στὲς δύο ἰδιωματικὲς συστάδες και στὰ νεοελληνικὰ ἰδιώματα, ξένες λέξεις, πού ἐπιζοῦν ἀκόμα στὴν Κύπρον, μὲ εἶναι πιά πολὺ σπάνιες ἢ ἀχρηστες στὰ Ρ.Ι. και ξένες λέξεις γνωστὲς στὰ Ρωδιακὰ ἢ Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα, ἀγνωστες ὁμως στὴν Κύπρον.

Γλωσσολογικὴ εἶναι και ἡ τέταρτη σὲ σειρά μελέτη τοῦ Μενελάου Ν. Χριστοδούλου. Ὁ ἐρευνητής ἐξηγεῖ στὴν ἀρχὴ τὸν ὄρο «κινητικὴ ἀντίθεση» και ἔπειτα ἐκθέτει μὲ συντομία τὸν τρόπο ἐργασίας του. Ἀναφέρεται ὕστερα στοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποῖους ἐμφανίζεται ἡ ἀναπτύσσεια παχῶ φωνῶν (συνήθως α ἢ ο) μπροστὰ ἀπὸ μερικὲς λέξεις τῆς Κυπριακῆς διαλέκτου. Δημοσιεύονται πολλὰ παραδείγματα τόσο ἀπὸ τὴ σύγχρονη Κυπριακὴ διάλεκτον, ὅσο και ἀπὸ τὸ χρονόγραφο Λεόντιο Μαχαιρᾶ. Ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται ἐπίσης στὴν ἀνάπτυξη τοῦ οὐρανικοῦ φθόγγου ε μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὑγρά σύμφωνα στὴν ἀρχὴ λέξεως καθὼς και ἀνάμεσα σὲ δυσπρόφερα συμφωνικὰ συμπλέγματα στὲς συνεκφορὲς. Ἀκολουθεῖ γίνεται ἀναφορὰ σὲ τροπὲς φωνηέντων, πού προκαλοῦνται ἀπὸ διατάραξη τῆς προφορᾶς «κατὰ θόλωσιν ἢ οὐράνωσιν» και παρουσιάζονται ἀρκετοὶ διαλεκτικοὶ τύποι γιὰ ἀπόδειξη τοῦ γλωσσικοῦ αὐτοῦ φαινομένου. Ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται σὲ ἀνάλογα φαινόμενα στὴ χρονόγραφία τοῦ Μαχαιρᾶ, στὴ διάλεκτον τῆς Μάνης, τῶν Φαρᾶσων και τοῦ Λιβισίου. Ἀναφέρεται ἐπίσης σὲ ἐπέκταση τοῦ φθόγγου (ου) στὰ ῥήματα τῆς Κυπριακῆς διαλέκτου και σὲ ἐπέκταση ἄλλων φωνηέντων σὲ ρηματικούς τύπους σύμφωνα μὲ τὸ γλωσσικὸ νόμον τῆς ἀναλογίας. Ἡ «κατὰ θόλωσιν» διατάραξη τῆς προφορᾶς γίνεται, κατὰ τὸν ἐρευνητῆν, αἰτία γιὰ τὴν ἀφομοίωση φωνηέντων μέσα σὲ μιὰ λέξη, ἐνῶ ἡ τάση γιὰ γενίκευση μιᾶς κατάληξης, σὲ κάποια πτώση, μὲ παχὺ ἢ λεπτὸν στοιχεῖον γίνεται αἰτία γιὰ δημιουργία πολλῶν νέων σχηματισμῶν.

Στὴ συνέχεια γίνεται ἀναφορὰ σὲ παράγωγα ὀνόματα τῆς Κυπριακῆς διαλέκτου και ἀποδεικνύεται ὅτι ἀπὸ μερικὲς χαρακτηριστικὲς πτώσεις ἐλήφθησαν στοιχεία και παρεκτάσεις γιὰ νὰ σχηματισθοῦν περαιτέρω τύποι. Ἰδιαίτερως ἐνδιαφέροσιν εἶναι ἡ ἀναφορὰ τοῦ συγγραφέα σὲ Κυπριακὰ τοπωνύμια και ἡ σύγκριση μὲ παρόμοια φαινόμενα σὲ ἄλλες ἑλληνικὲς διαλέκτους, καθὼς και ἡ περιγραφὴ φαινομένων παγίωσης και ἐπεκτάσεως αὐξήσεως εἰς ρηματικούς τύπους. Ἀξιοσημείωτη ἐπίσης εἶναι ἡ ἀναφορὰ σὲ περιπτώσεις θεραπείας τῆς διαταράξεως τῶν φωνηέντων

στην αρχή λέζων με την πρόσληψη ενρίνου ή σ, όπως και η ανάλογη τροπή όρισμένων φωνηέντων ή η πτώση όρισμένων άρκτικών συμφώνων και ή άνάπτυξη νέων φθόγγου.

Στή διατάραξη τών φθόγγων άποδίδεται και ή διατάραξη του καθιερωμένου τριουλλαθικού τόνου. Άναφέρονται άπό τόν έρευνητή παραδείγματα τονισμού πάνω άπό τήν προπαραλήγουσα, τόσο άπό τήν Κυπριακή διάλεκτο, όσο και άπό τήν Ποντική και τις έλληνικές διαλέκτους τής Μ. Άσίας.

Ό Γ. Σ. Πλουμίδης, του Έλληνικού Ίνστιτούτου Βενετίας, δημοσιεύει και σχολιάζει δυό έγγραφα σχετικά με τή Μονή Άγίου Νικολάου τής Στέγης Τό πρώτων έγγραφο είναι αίτηση τών μοναχών τής μονής τόν Φεβρουάριο του 1558 στο Συμβούλιο τών Δέκα, στη Βενετία. Οί μοναχοί παρακαλούν τις Ένετικές άρχές νά τούς άπαλλάξουν άπό τή φορολογία, λόγω δυσπραγίας, και νά τούς χορηγήσουν έπίσιο βοήθημα.

Τό δεύτερο έγγραφο είναι ή έκθεση του Ίωάννου Σωζομένου, άπεσταλμένου τών Ένετικών άρχών για εξακριβωση του περιεχομένου τής αίτήσεως τών μοναχών. Ό Σωζόμενος διεπίστωσε πράγματι τήν οικονομική δυσπραγία τών μοναχών, τήν περιέγραψε στην έκθεσή του και τήν ύπέβαλε στο Συμβούλιο τών Δέκα στη Βενετία, πού δέχθηκε τελικά τήν αίτηση τών μοναχών.

Ό Ε. Λ. Λουίζος δημοσιεύει και σχολιάζει 28 άνέκδοτες έπιστολές του δραγομάνου Χ΄ Γεωργάκη Κορνεσίου άπό τό άρχείο του προξενείου τής Βενετίας στην Κύπρο έπί Τουρκοκρατίας. Οί έπιστολές είναι γραμμένες στην Κύπρο και οι πιο πολλές άπευθύνονται στον Πρόξενό τής Βενετίας στο νησί. Όλες οι έπιστολές είναι γραμμένες μεταξύ τών έτών 1787 και 1797 και άναφέρονται σε πρόσωπα και πράγματα τής έποχής. Άποτελούν πολύτιμο άπόκτημα, γιατί με βάση τόν περιεχομένο τους μπορεί νά συμπληρωθ ή ή ιστορική μορφή του Χ΄ Γεωργάκη και νά φωτισθ περισσότερο ή έποχή αυτή τής Τουρκοκρατίας στην Κύπρο. Οί έπιστολές είναι πολύ ένδιαφέρουσες σε όσα σημεία άναφέρονται στον ιδιωτικό βίο τών Κυπρίων τής έποχής εκείνης.

Στό Χ΄ Γεωργάκη Κορνεσίο άναφέρεται και ή μελέτη του Κώστα Π Κύρρη. Ό έρευνητής έπιχειρεί νά συμπληρώσει όρισμένα κενά τής περιόδου τής δραγομανίας του Κορνεσίου με βάση άνέκδοτες «έγγραφές» τής περιόδου εκείνης και περιγράφει άγνωστες πτυχές τών έπαναστατικών γεγονότων του 1804 κ.έ. με βάση πάλι άνέκδοτα κείμενα.

Ό συγγραφέας τής μελέτης παραθέτει και σχολιάζει «έγγραφές» Καταστίχων του Άρχείου Χρυσάνθου, με ιδιαίτερη άναφορά στα σχετικά με τό μεγάλο Κύπριο Διερμηνέα. Έτσι πληροφορούμαστε για τό ύψος του έπίσιου μισθοΰ του Χ΄ Γεωργάκη, για τόν Σου-

λεϋμάν άγά, ήγεμόνα τής Κύπρου κατά τό 1804, έπί έποχής του όποιου συνέβησαν οι ταραχές και συγκρούσεις του Τουρκικού όχλου και στρατού με τις άρχές του νησιού (μέτωπο Μουχασσίλη, Άρχιεπισκόπου και Δραγομάνου). Σχολιάζονται επίσης πληροφορίες για διαβουλεύσεις, διαπραγματεύσεις και ένέργειες του Κορνεσίου στην Κωνσταντινούπολη ύστερα άπό τή διαφυγή τού άπό τήν Κύπρο (1804) καθώς και πληροφορία περι έρχομου στην Κύπρο «άνθρώπου» του δραγομάνου του όθωμανικού στόλου Π. Μουρούζη, τόν Ίούλιο του 1804, για νά διερευνήσθ τά παράπονα τών Κυπρίων.

Στή συνέχεια ό έρευνητής παραθέτει και σχολιάζει «έγγραφές» του Καταστίχου XXVI, σχετικές με τά έξοδα τών στρατευμάτων πού στάλθηκαν άπό τήν Τουρκία τόν Οκτώβριο του 1804, για νά καταστείλουν τή γνωστή στάση. Άξιόπρόσεχτα είναι τά έρχόμενα για πρώτη φορά στο φώς στοιχεία, τά σχετικά με τις κινήσεις και μάχες τών στρατευμάτων, πού ήλθαν άπό τήν Τουρκία. Έντύπωση προκαλούν τά τεράστια έξοδα του Κοινού Ταμείου, πού διαχειριζόταν ό οικονομός Κυπριανός (ό μετέπειτα Άρχιεπίσκοπος) για τή συντήρηση τών τούρκικων στρατευμάτων. Έντύπωση επίσης προκαλεί ή διασταύρωση και άνάμειξη άρμοδιοτήτων, πού ήταν συνήθης στο Όθωμανικό κράτος, όπως τονίζει ό έρευνητής. Νέες πληροφορίες επίσης παίρνουμε για τόν αριθμό τών τιμωρηθέντων Τούρκων άποστατών του 1804 και κατανοούμε καλύτερα τό μέρος πού έτρεφαν οι Τούρκοι τόσο για τόν Κυπριανό, όσο και για τόν Χ΄ Γεωργάκη.

Ή «Νέα παραλλαγή ιστορικού άσματος» πού δημοσιεύεται και σχολιάζεται άπό τόν Θεόδωρο Παπαδόπουλο άποτελεί άφηγηματική πηγή για τή δράση και τις περιπέτειες του διερμηνέως τής Κύπρου Χ΄ Γεωργάκη Κορνεσίου. Πρόκειται για στιχούργημα πού συνέθεσε Κύπριος λαϊκός ποιητής «εις χρόνον πρόσφατον προς τά γεγονότα, τά όποια ώδήγησαν εις τόν θάνατον του διερμηνέως». Ή παραλλαγή πού εκδίδει ό Θ. Παπαδόπουλος άνήκει σε χειρόγραφο του έτους 1882 (χειρόγραφο Κυριακού).

Τό άσμα έχει ιστορική και γλωσσική άξια. Καθώς τονίζει ό μελετητής «παραέχει τούτο γλωσσικόν τεκμηρίωσιν τής ιστορικής εξέλιξεως τής διαλέκτου κατά τας άρχάς του ΙΘ΄ αιώνος. Έξ έπόψεως ιστορικής τό άσμα άποτελεί πρωτότυπον πηγήν τών διαδραματισθέντων κατά τήν περίοδον άπό του έτους 1804 μέχρι του θανάτου του Χ΄ Γεωργάκη, τή 1809». Έχτος άπό τή δημοσιευόμενη τρίτη παραλλαγή του άσματος, ό Θ. Παπαδόπουλος έπισυνάπτει και κριτικόν ύπόμνημα, στο όποιον άναγράφονται οι διάφορες γραφές του κειμένου τών χειρογράφων τών δυό άλλων παραλλαγών (χειρόγραφα Βεγκλή και Μονής Μαχαιρά).

Μεταξύ τών μελετών πού δημοσιεύονται σε

ζένη γλώσσα είναι και η ιστορική μελέτη του Χρ. Α. Θεοδούλου με θέμα την προσφορά της Κύπρου στην Ελλάδα από τους Άγγλους τον Οκτώβριο του 1915.

Ο έρευντής γράφει στην Άγγλική γλώσσα και χρησιμοποιεί σαν πηγές τα αρχεία του Foreign Office. Διατυπώνει και υποστηρίζει την άποψη ότι η προσφορά της Κύπρου στην Ελλάδα από τους Άγγλους το 1915 μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή, αν μελετηθεί κάτω από το φως των γεγονότων του μεγάλου πολέμου στη Βαλκανική Χερσόνησο την εποχή εκείνη. Στις 11 Οκτωβρίου 1915 η Βουλγαρία έπετέθη εναντίον της Σερβίας, συμμάχου της Άνταντ. Μάταια ο Βενιζέλος προσπάθησε να πείσει τον βασιλέα Κωνσταντίνο για την ανάγκη συμμετοχής της Ελλάδας στον πόλεμο και στο πλευρό της Σερβίας και των συμμάχων της. Και παρόλο που Άγγλογαλλικές δυνάμεις αποδιδάσθηκαν στη Θεσσαλονίκη με συγκατάθεση του Βενιζέλου, ωστόσο η Σερβία βρισκόταν σε θανάσιμο κίνδυνο. Οι της Άνταντ προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να πείσουν τους ουδέτερους της περιοχής — Ρουμανία και Ελλάδα — να βγούν στον πόλεμο παρά το πλευρό της Σερβίας. Τα όσα αναφέρει ο έρευντής Θεοδούλου είναι πολύ άποκαλυπτικά. Οί Άγγλοι σκέφθηκαν ότι ήταν η κατάλληλη στιγμή, για να προσφέρουν την Κύπρο στην Ελλάδα και να την πείσουν έτσι να βγεί στον πόλεμο. Οί πηγές είναι κατηγορηματικές «Εάν η Ελλάς είναι έτοιμη να υποστηρίξει ως σύμμαχον την Σερβίαν, υποστώσαν επίθεσιν υπό της Βουλγαρίας, ή Κυβερνήσις της Αύτης Μεγαλειότητος είναι έτοιμη να δώση την Κύπρον εις την Ελλάδα».

Δυστυχώς ο βασιλικός πρωθυπουργός Ζαΐμης — διάδοχος του Βενιζέλου — ήταν έξ ίσου κατηγορηματικός στην απάντησή του: Ουδέμια προσφορά θα έπειθε την Ελλάδα, όπως εξέληθη της ουδετερότητας...

Ο έρευντής δημοσιεύει απόσπασματα των διαφόρων σχετικών εγγράφων και αυτούσια την επίσημη απάντηση της Ελλάδος στην προσφορά της Άγγλικής Κυβερνήσεως. Αναφέρεται επίσης στην άλγεινή έντύπωση, που προκάλεσε και στην Κύπρο και σ' όλόκληρο τον Έλληνισμό ή άρνηση της Κυβερνήσεως Ζαΐμη, καθώς και στα μέτρα που έλαβαν οί Άγγλικές αρχές της νήσου ύστερα από την απόρριψη της προσφοράς, για να ξεριζώσουν τον ένωτικό πόθο των Κυπρίων.

Ο έρευντής Άνδρέας Χ. Ρουσούνιδης αναφέρεται εις την ανάγκην συντάξεως Κυπριακού Λαογραφικού Άτλαντος, πράγμα το όποιον προγραμματίζεται ήδη από το Κέντρο Έπιστημονικών Έρευνών Κύπρου. Ο έρευντής της αναλύει τόν όρον («Λαογραφικός Άτλας») και τονίζει τη μεγάλη σημασία που έχει για μιá χώρα. Στη συνέχεια εξαιρεί τη συμβολή του Λαογραφικού Άτλαντος στη λαογραφική έρευνα και παραθέτει τους τομείς, όπου ένας

τέτοιος Άτλας θα ήταν πολύ χρήσιμος στο λαογράφο—έρευντή. Ο Α. Ρουσούνιδης περιγράφει ακόλουθως την προεργασία που έχει γίνει από το Κέντρο Έπιστημονικών Έρευνών για τη σύνταξη Κυπριακού Λαογραφικού Άτλαντος και δημοσιεύει Χάρτη της Κύπρου, όπου φαίνονται οί λαογραφικές περιοχές και τα χωριά της Κύπρου, στα όποια οργανώθησαν άποστολές για τη σύνταξη του Άτλαντος, που αναφέρθηκε πιό πάνω.

Ο Κώστας Δ. Ίωαννίδης δημοσιεύει 32 ύμνους έκκλησιαστικούς ύμνους, σαν συμπλήρωμα της σειράς που έδημοσίευσε στην Έπετηρίδα του Κέντρου Έπιστημονικών Έρευνών, ΙΙ, 1968—1969. Ο έρευντής καταγράφει την προέλευση των ύμνων, παραθέτει σύντομα σχόλια σχετικά με τόν τρόπο που ψάλλονται, τόν τόπο και την ώρα της ψαλμωδίας και διευκρινίζει σχετική όρολογία. Όλοι οί ύμνοι δημοσιεύονται με μέλος Βυζαντινής Μουσικής.

* * *

Ο τέταρτος τόμος της Έπετηρίδας του Κέντρου Έπιστημονικών Έρευνών άποδεικνύει για μιá ακόμα φορά το σημαντικότατο έργο που έπιτελείται στον τομέα της Έπιστήμης από τους λίγους αυτούς έρευντές, οί όποιοί επανδρώνουν το ίδρυμα. Μακριά από κάθε τυμπανοκρουσία, σιωπηλά και άθόρυβα, προάγουν την έπιστημονική έρευνα στην Κύπρο, φωτίζουν τομείς της Κυπριακής Ίστορίας και συντελούν στη διεθνή έπιστημονική προβολή του νησιού μας. Οί εργασίες που παρυσιάσαμε είναι άψευδείς μάρτυρες. Πέρα από το γεγονός ότι όλες είναι γραμμένες με μιá τάξη αύστηρας έπιστημονικής τεκμηρίωσης (πλαισίωση από λεπτομερείς ύποσημειώσεις, άκριθείς παραπομπές, πλουσία βιβλιογραφία), είναι και η ουσιαστική συνεισφορά των σε ειδικούς τομείς της Έπιστήμης και των Κυπριολογικών έρευνών.

Η «Προδιαγραφή προγράμματος Άνατολικών σπουδών» από το Θ. Παπαδόπουλλο άποτελεί πρότυπο έπιστημονικού άρθρου. Με σαφήνεια, που πηγάζει από περισσή γνώση, ό συγγραφέας του ενημερώνει και διαφωτίζει. Προσέχουμε ιδιαίτερα τις ύποδείξεις του συγγραφέα για την αναγκαιότητα της έπαφής και έπικοινωνίας του Έλληνισμού μετά των Άνατολικών και Άφρικανικών λαών. Τη στιγμή που («έπί γραμματολογικού έπιπέδου») ύπάρχει διεθνώς ό ανταγωνισμός έπικοινωνίας με τόν άνατολικό και άφρικανικό κόσμο, έμείς δέν έπιτρέπεται να άδιαφορούμε. Έπειτα, όπως πολύ έπιτυχημένα τονίζει ο κ. Παπαδόπουλλος, δέν πρέπει να ξεχνάμε ότι κάτω από αυτόν τόν θεωρητικόν ανταγωνισμόν βρίσκεται ό πολιτικός, ό οικονομικός και ό πολιτιστικός ανταγωνισμός. Έπομένως ή παρακολούθηση και γνώση της καταστάσεως και των έπιτεύξεων των λαών της Άσίας και της Άφρικής είναι αυτονόητη.

Τα όθωμανικά έγγραφα που δημοσιεύει και

σκολιάζει ο Π. Χιδίρογλου διαφωτίζουν την 'Ιστορία της Κύπρου επί Τουρκοκρατίας. 'Ο συγγραφέας μιās νέας 'Ιστορίας της Κύπρου πρέπει να έχη υπ' όψιν του αυτά τὰ έγγραφα. 'Ο ρόλος του 'Αρχιεπισκόπου ως θρησκευτικού και πολιτικού άρχηγού τών ραγιάδων διαφωτίζεται περισσότερο, με τὸ νὰ δίνωνται ἀπὸ τὰ έγγραφα πληροφορίες γιὰ θέματα νομοθετικής, διοικητικής, δικαστικής και προνομιακής φύσεως. Μπορεί κανείς νὰ πληροφορηθῆ σχετικά με γάμους, διαζύγια, ἀλλαγές ἐθνικότητας, δραπετεύσεις ὀθωμανῶν στρατιωτῶν, φορολογία, κατασχέσεις, κληρονομικές διεκδικήσεις, κατασχέσεις, κτηματολογικές ὑποθέσεις κ.ά.

Οἱ γλωσσολογικές μελέτες τῶν 'Αγαπητοῦ Τσοπανάκη και Μενελάου Χριστοδοῦλου ἀποτελοῦν πραγματική συμβολή στὸν τομέα τῆς γλωσσικής ἱστορίας τῆς Κύπρου. 'Ο Τσοπανάκης ἀποδεικνύει ὅτι τὰ ξένα λεξιλογικά στοιχεία Κύπρου και Ρόδου δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπιδράσεως τῆς μιās περιοχῆς στὴν ἄλλη και ὅτι οἱ διαφορές ὀφείλονται στὸ ἀρχαῖο διαλεκτικὸ ὑπόστρωμα. Διαβάζοντας τὴ μελέτη αὐτή, μπορεί κανείς νὰ δῆ τὴν ἔκταση και τὸ βαθμὸ τῆς ἐπίδρασης ὀρισμένων πολιτικῶν συνθηκῶν πάνω στὴ γλώσσα ἐνὸς τόπου. 'Ο Μ. Χριστοδοῦλου δείχνει με τὴ μελέτη του πὼς γνωρίζει ἄριστα τὴ γλωσσικὴ ἱστορία τοῦ ἑλληνισμοῦ και τὸς νόμους πὸ τὴ διέπουν. Οἱ παραλληλισμοί, οἱ συγκρίσεις, τὰ πολλὰ παραδείγματα, οἱ ἀντιστοιχίες, σχηματίζουν στὴ μελέτη τοῦ Χριστοδοῦλου μιὰ ἐνιαία γλωσσικὴ εἰκόνα τοῦ ἑλληνισμοῦ. "Ἐχω τὴ γνώμη πὼς με πῖὸ ἀπλή γλώσσα ἡ μελέτη θὰ μπορούσε νὰ διαβασθῆ και ἀπὸ εὐρύτερο κοινὸ, χωρὶς αὐτὴ ἡ ἀποψη νὰ σημαίνει κατὰ ὁποιοδήποτε τρόπο μείωση τῆς ἐπιστημονικῆς τῆς ἀξίας.

Τὰ έγγραφα πὸ δημοσιεύει ὁ Γ. Σ. Πλουμίδης εἶναι σημαντικά τόσο γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Μονῆς 'Αγίου Νικολάου τῆς Στέγης, ὅσο και γιὰ τὴν οἰκονομική και ἐμπορικὴ κατάσταση στὴν Κύπρο και στὶς χῶρες τῆς 'Ανατολικῆς Μεσογείου στὰ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνα. Οἱ εἰδήσεις πὸ δίνουν τὰ έγγραφα γιὰ τὴ Μονὴ εἶναι οἱ μόνες πὸ ἔχομε μέχρι τώρα γιὰ τὴν περίοδο τῆς Βενετοκρατίας. Νομίζουμε πὼς μιὰ μετάφραση τῶν ἐγγράφων πὸ δημοσιεύονται και σχολιάζονται θὰ ἦταν πολὺ χρήσιμη.

"Ἐχει ἤδη τονισθῆ ἡ ἱστορικὴ ἀξία τῶν ἐπιστολῶν Χ' Γεωργάκη Κορνεσίου, πὸ δημοσιεύει και σχολιάζει ὁ Ε. Λ. Λουῖζος. 'Εκεῖνο πὸ πρέπει νὰ προσθέσουμε ἐδῶ εἶναι ἡ ὑπόδειξη τῶν συγγραφέα γιὰ τὰ 'Αρχαία τῆς

Βενετίας με ἄφθονο Κυπριακὸ ὕλικὸ, τὰ ὁποῖα, μαζί με τὸ 'Αρχεῖο τοῦ 'Ελληνικοῦ 'Ινστιτούτου Βυζαντινῶν και Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν και τὴ χειρόγραφο τοῦ Museo Correr, περιμένουν τὸ συστηματικὸ ἐρευνητὴ γιὰ τὴν κατάλληλη ἐκμετάλλευση. Γιὰ τὸ σχετικὸ με τὶς ἐπιστολές γλωσσάριο μπορούμε νὰ πούμε πὼς ἔχει συνταχθῆ με ἀκρίβεια και ἐπιμέλεια.

Τὰ ὅσα γράφει ὁ Κ. Π. Κύρρης γιὰ τὸν Χ' Γεωργάκη Κορνεσίον στὸν τόμο αὐτὸ τῆς 'Επετηρίδας τοῦ Κ.Ε.Ε., ἀποτελοῦν οὐσιαστικὴ συνεισφορά γιὰ τὴν ἀκριβέστερη σκιαγράφηση μιās μεγάλης μορφῆς τῆς Κυπριακῆς 'Ιστορίας. Μέσα ἀπὸ τὴ μελέτη μπορεί νὰ διαπιστώση κανείς τὴν ἀνεση με τὴν ὁποῖα γράφει ὁ συγγραφέας. Πολὺ διευκολύνουν τὴν κατανόηση τῶν ἐγγραφῶν οἱ μεταφράσεις ξένων ἢ δυσκόλων λέξεων, πὸ παρεμβάλλει ὁ ἐρευνητὴς στὰ κείμενα καθὼς και τὸ λεπτομερὲς γλωσσάριο πὸ ἐπισυνάπτεται.

Διαφωτιστικὸ και γεμάτο ἀπὸ σοφές ὑποδείξεις τὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα τοῦ Θ. Παπαδόπουλλου στὸ ἱστορικὸ ἄσμα πὸ δημοσιεύει και σχολιάζει. 'Ιδιαίτερα ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ ὑπόδειξη του γιὰ τὴν ἀξία και τὴν ἀνάγκη τῆς διερευνήσεως τοῦ θεομοῦ τῆς δραγομανίας σχετικά με τὴν πολιτικὴ και διοικητικὴ δικαιοδοσία καθὼς ἔπισης και γιὰ τὰ μεγάλα περιθώρια πὸ δημιουργοῦνται ἀπὸ νεώτερες ἐρευνες σχετικά με τὴ μελέτη τοῦ θεομοῦ τῆς τοπικῆς δραγομανίας. 'Ἡ ἀντιπαραβολὴ και διασταύρωση τῶν πληροφοριῶν τοῦ ἄσματος με πληροφορίες πὸ παίρνουμε ἀπὸ ἄλλες πηγές, οἱ διαφωτιστικὲς ὑποσημειώσεις, τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα και τὸ ἐπεξηγηματικὸ γλωσσάριο δείχνουν τὴν εὐρυμάθεια και τὴν καθαρότητα τῆς σκέψης τοῦ συγγραφέα.

'Ἡ μελέτη τοῦ Χρ. Α. Θεοδοῦλου ἔχει ἤδη χαρακτηρησθῆ ἀποκαλυπτική. Προσθέτουμε πὼς εἶναι συνάμα διδακτικὴ. 'Απὸ τέτοιου εἶδους μελέτες πολλὰ ἔχει νὰ ὠφελθῆ ὁ νεώτερος ἑλληνισμὸς και ἰδιαίτερα ἡ Κύπρος.

'Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐργασίες, ἡ 'Επετηρίδα περιλαμβάνει και τὴν Κυπριολογικὴ βιβλιογραφία τοῦ ἔτους 1970 και συμπληρώματα προηγούμενων ἐτῶν. Τὶς διαφορες ἐπιμεταλλίδες συνέταξαν οἱ ἐρευνητὲς Κ. Π. Κύρρης, Γ. Σ. Γεωργαλλίδης και Μ. Ν. Χριστοδοῦλου.

Θὰ ἦταν παράλειψη, ἂν τελειώναμε χωρὶς νὰ σημειώσωμε ὅτι ἡ 'Επετηρίδα τοῦ Κ.Ε.Ε. εἶναι και ἀπὸ τυπογραφικὴ — καλαισθητικὴ ἀποψη ἄριστα ἐπιμελημένη.

ΧΡ. Α. ΣΟΦΙΑΝΟΣ

Ο ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

“ΨΗΦΙΔΕΣ”

Φυσική κατάληξη τοῦ θαυμασμοῦ εἶναι ἡ εὐλάβεια.

Ἄνάμεσα στὰ πολεμικά ὄπλα δὲν πρέπει νὰ συγκαταλέγουμεν μονάχα τὴ γλώσσα, ἀλλὰ καὶ τὴ σιωπή.

Ἡ μετάνοια ἔχει δυὸ πόρτες: τὴν πόρτα τῆς ντροπῆς, ἀπ' ὅπου μπαίνουμε μόνοι μας, καὶ τὴν πόρτα τοῦ φόβου, ἀπ' ὅπου μᾶς βάζουν οἱ ἄλλοι.

Τυπικὸ δεῖγμα λογικῆς ἀσάφειας ποὺ διατυπώνεται μὲ ἀπόλυτη σαφήνεια εἶναι τὸ θρησκευτικὸ δόγμα.

Τὸ νὰ εἶσαι εἰλικρινῆς δὲ σημαίνει πάντα πὼς αὐτὸ ποὺ λὲς εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἡ εἰλικρίνεια σὰν ἠθικὴ διάθεση, δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν ἀλήθεια σὰ γνώση.

Στὸ χτές, ἀντιπαρατάσσουμε τὴν πρόδομάς γιὰ νὰ τὸ ταπεινώσουμε. Ἐκεῖνο, ἀντιπαραθέτει τὴ νεότητά μας γιὰ νὰ μᾶς ἀξουθενώσει.

Μιὰ ἀρνητικὴ φωνὴ ἀνάμεσα σ' ἑκατὸ θετικῆς, δὲν εἶναι τὸ ἕνα ἑκατοστὸ μονάχα, ἀλλὰ κάτι περισσότερο.

Πρέπει νὰ ξέρεις νὰ βλέπεις γιὰ νὰ μπορεῖς νὰ περιγράψεις. Πρέπει νὰ ξέρεις ν' ἀκοῦς γιὰ νὰ μπορεῖς ν' ἀφηγεῖσαι. Μὰ γιὰ νὰ βλέπεις καὶ ν' ἀκοῦς, πρέπει νὰ ξέρεις νὰ αἰσθάνεσαι.

Εἶναι ἐποχές, ποὺ τὸ πνεῦμα κάνει μερικὰ βήματα πίσω, πρὶν προωθηθεῖ. Τότε, ἐπικεφαλῆς τῶν συγχρόνων ἰδεῶν, βρίσκονται συχνὰ ἄνθρωποι χωρὶς ἰδέες.

Ἡ κατάχτηση τῆς γνώσης μᾶς κάνει ἐγωϊστές. Ἡ ἀπόλαυση τῆς ὁμορφιάς, ἠδονιστές. Ἡ ἀσκησιμὸς τῆς ἀρετῆς, εὐτυχημένους.

Ἐλευθερία τοῦ λόγου δὲν σημαίνει μονάχα νὰ λὲς ὅ,τι θέλεις, ἀλλὰ καὶ ν' ἀκοῦς ὅ,τι θέλουν οἱ ἄλλοι.

Μπορεῖ νὰ μὴν κερδίζει πάντα τὴ ζωὴ ὁ πιὸ ἔξυπνος, ὅμως ἡ ζωὴ πάντα κάτι κερδίζει ἀπ' αὐτόν.

Ἄν μᾶς κάνει σοφοὺς ὁ ὄγκος τῶν γνώσεων, μὰ ἡ ποιότητα τῆς ψυχῆς μας. Τὸ περισσότερο φῶς χωρεῖ στὸ μικρότερο μπουρλάντι.

Τὸ ἔνστικτο τοῦ φόβου γιὰ τὸν πιὸ δυνατὸ, ὀδηγεῖ στὸ φθόνο. Ποτὲ ὁ δυνατότερος δὲν ἐφθόνησε τὸν ἀνίσχυρο.

Ὁ λόγος μερικῶν ἀνθρώπων ἔρχεται ἀπ' τὸ μέλλον. Εἶναι λοιπὸν ἐπόμενο ὁ λόγος αὐτὸς νὰ ἐπιζῆσει στὸ μέλλον.

Ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἠθικὴ δεινοπαθοῦν, ὅχι ὅταν προσβάλλονται ἀπ' τὴν κακότητα, ἀλλὰ ὅταν παραγνωρίζονται ἀπ' τὴν σκοπιμότητα.

Τὴ φύση πρέπει νὰ τὴ βλέπεις μὲ τὸ μάτι τοῦ φωτογράφου, τὴ ζωὴ μὲ τὸ μάτι τοῦ ποιητῆ καὶ τὸ θάνατο μὲ τὸ μάτι τοῦ φιλόσοφου.

Ἔστω ἀπὸ λίγο χρόνο συζυγίας, ἡ ὁμορφιὰ ἢ ἡ ἀσχίμια τῶν συζύγων

γίνεται κάτι οὐδέτερο. Πράγμα πού εὐνοεῖ τὸν ἄσχημο κι ἀδικεῖ τὸν ὁμορφο σύντροφο.

Εἶναι καταπληκτικὸ τὸ πόσο εὔκολα μπορεῖ νὰ περάσει γιὰ ἔξυπνος ὁ ἐνημερωμένος.

Ἡ προσωπικὴ ἀξία τοῦ παιδιοῦ, δὲν ἀντανακλᾷ ἀπλῶς στὴν ἀξία τοῦ γονιοῦ του, ἀλλὰ προστίθεται σ' αὐτή.

Κρίνουμε τὸν ἐναντὸ μας, ξεκινώντας ἀπ' τὰ καλύτερα προτερήματά του, καὶ τοὺς ἄλλους, μὲ ἀφετηρία τὰ χειρότερα μειονεκτήματά τους.

Βλέπεις τὴ χαρὰ πού δίνει στοὺς ἄλλους ἡ καλοσύνη σου κι εὐφραίνεσαι. Μ' ἂν μπορούσες νὰ δεῖς τὸ μέγεθος τῆς χαρᾶς πού θὰ τοὺς ἔδινε ἡ πτώση σου, θὰ τρώμαζες.

Πρέπει νὰ θυμᾶσαι πολλὰ γιὰ ν' ἀξιωθεῖς νὰ σὲ θυμοῦνται. Πρέπει νὰ ξεχνᾶς πολλὰ γιὰ ν' ἀξιωθεῖς νὰ σ' ἀγαποῦνε.

Τὸ πικραμύγδαλο, ξέροντας πὼς εἶναι πικρὸ, μπορεῖς ἀκόμα καὶ νὰ τὸ μασᾶς εὐχάριστα. Μὰ τὸ μέλι ἂν εἶναι πικρὸ, τὸ ἀηδιάζεις.

Ὅσο περισσότερα λόγια ἐπιστρατεύονται γιὰ ν' ἀποδειχτεῖ μιὰ ἀλήθεια, τόσο περισσότερο σκοτεινὴ θὰ παραμένει αὐτὴ ἢ ἀλήθεια.

Οἱ «καλλιεργημένοι ἀλήτες» εἶναι ἓνα εἶδος πού συγγενεῖ περισσότερο μὲ τὴν ἀλητεία πού κάνει πνεῦμα καὶ λιγότερα μὲ τὸ πνεῦμα πού ἐρεθίζεται ἀπ' τὴ φτώχεια.

Ἡ ἀθωότητα πεθαίνει πάντα πολὺ νέα. Εἴτε αὐτοκτονεῖ μὲ τὴν περιέργεια εἴτε δολοφονεῖται ἀπὸ τὴν ἐμπειρία.

Μὴ μάθεις νὰ χρησιμοποιεῖς τὴν κοφτερὴ σκέψη τοῦ ἄλλου σὰ δικό σου μαχαίρι, ἀλλὰ σὰν ἀκόνι.

Ὁ «φτασμένος» δὲν εἶναι πάντοτε ἓνας «μεγάλος» Εἶναι ὅμως ἓνας δυνατός.

Μὴ βγάζεις τὸ συμπέρασμα πὼς δὲν ὑπάρχει δρόμος, ἐπειδὴ ἐσὺ ἔχασες τὸ δρόμο σου.

Τὰ ἀντικείμενα πού μᾶς ἐξυπηρετοῦν, μᾶς καταδυναστεύουν κώλας.

Γιὰ νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλεῖ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἄλλου, τὸν συγκρίνουμε μαζί μας, πάντα σὲ ἄλλο ἐπίπεδο ἰκανότητας: στὸν τομέα πού ἡμεῖς ὑπερτεροῦμε. Καὶ ἡ τακτικὴ μας αὐτὴ, ἔξαπατᾷ πρῶτα ἡμᾶς τοὺς ἴδιους.

Ἡ σιωπὴ εἶναι μέρος τῆς ὁμιλίας.

Ἄν ἡ ταπεινώση εἶναι γιὰ τὸ ἄτομο μιὰ ἀρετὴ, γιὰ τὸ σύνολο εἶναι μιὰ προσβολή. Ἐνα ἔθνος μὲ ταπεινοὺς πολίτες δὲν εἶναι ἓνα ταπεινωμένο ἔθνος;

Λυπᾶμαι γιὰ τὴν κατάπτωση τῶν ἀνθρώπων πού γεννήθηκαν μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι σὲ μιὰ ἐλεύθερη χώρα. Μὰ πιὸ πολὺ ὑπᾶμαι γιὰ τὴν τύχη ἐκείνων πού γεννήθηκαν μὲ ὄρθιο τὸν αὐχένα σ' ἓνα καθεστῶς δουλείας.

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Τὰ βιβλία μαζευτήκανε δεκάδες-δεκάδων στὰ γραφεία μας. Μᾶς κυττᾶνε συνεχῶς ἄλλα με πρόκληση, ἄλλα με ταπεινοφροσύνη κάποια με ὀργή, κάποια με ἄγνωση. Θάλεγα με ὄλη τὴν κλίμακα τῶν συναισθημάτων. Γιατί τὰ βιβλία σὺν τοὺς ἀνθρώπους ζοῦνε καὶ ζητᾶνε τὸ διάλογο σὺν πολλοῦ κοινωνικώτατα ὄντα. Ἄν δὲν ἦταν κοινωνικά γιατί νὰ βγοῦν στὴ δημοσιότητα; Θάμεναν μὲς τὰ συρτάρια σὺν τοὺς ἐρημίτες σὲ μιὰ σκοτεινὴ ἀπομόνωση, περιμένοντας δὲν ζέρω τί εἶδους λύτρωση ἢ τί εἶδους ἄκτιστο φῶς.

Ἡ καλωσύνη, ἡ ἐκτίμησις ἢ ἡ φιλοδοξία τῶν συγγραφέων τοὺς μᾶς τὰ ἔσπειλε με φιλικές ἀφιερώσεις, πάντως με τὴν ἀγάπη τοὺς καὶ τὴν ἀπαίτησή τοὺς ν' ἀκουστῆ γι' αὐτὰ ὁ λόγος μας. Τοὺς νοιώθουμε ἀπόλυτα, θάλεγα «σφαιρικά». Ἡ θαυύτερη ἀνάγκη τῆς ψυχῆς τοὺς νὰ μιλήσουν πρὸς κάποια αὐτιά, αὐτὴ ἢ πολὺ ἀνθρώπινη ἀνάγκη γιὰ διάλογο με τὸν συνάνθρωπο, τοὺς ἔσπρωξε καὶ σὲ δαπάνη οικονομικὴ πού δύσκολα ἀντισταθμίζεται καὶ ἠθικά. Γνωρίζανε τὸ βαρὺ ἐξοδο. Κι' ὁμως δὲ δειλιάσανε κι' ἀφήσαν ν' ἀκουστῆ ἢ φωνή τοὺς εἴτε ψιθυριστά, εἴτε ὀργίλα, εἴτε ἀπαλά καὶ συγκαταβατικά, εἴτε ἀρνητικά, εἴτε... εἴτε... Μιλήσανε.

Ἐμεῖς ἔχομε ὑποχρέωση ἄγραφη ν' ἀπαντήσουμε στὸ μίλημα τῶν συγγραφέων πού ἀποτυπώθηκε μὲς τὶς σελίδες τῶν βιβλίων τοὺς. Θάμασε ἀδικαί κι' ἀγενεῖς (με τὴν πλατεία σημασία τῆς λέξης) ἂν περιφρονούσαμε τὸ συγγραφικὸ μόχθο, τὴν ἐκμυστήρευση τοῦ συνανθρώπου μας. Καὶ ὁμολογοῦμε πῶς ἡ ἀπάντησις ἔχει πάντοτε μιὰ πνευματικὴν ἴδωσι, πού συχνά ἀγγίζει τὰ ὅρια τῆς δημιουργικῆς εὐχαριστίας. Δὲν εἶναι ἀσήμαντο πρᾶγμα νὰ συγκινηθῆς ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ ἄλλου (γνωστοῦ ἢ ἀγνώστου) καὶ νὰ καταγράψης τούτη τὴ συγκίνηση με τὴ δική σου φωνή, σχολιάζοντας τὸν λόγο αὐτό, βρίσκοντας τὶς προεκτάσεις του, βεβαιώνοντας τὴ βαρύτητα του.

Μεγάλη ἡ ὑποχρέωση, σφοδρὰ ἡ ἐπιθυμία, ἄλλὰ ὑπάρχει ἡ φυσικὴ ἀδυναμία: τί νὰ προλάβης; Ὁ ὄγκος εἶναι τέτοιος πού δὲ σὲ φτάνουνε μῆτε ὁ διαθέσιμος χρόνος μῆτε ὁ πλήρης χρόνος. Κι' ὁ ὄγκος αὐξάνεται με συνεχεῖς προσθήκες, πού πραγματικά σοῦ γεννοῦν τὸ δέος μετρώνας τὴν ἀδυναμία σου καὶ τὶς ἔστω καὶ ὑποχρεωτικῆς παραλεί-

ψεις σου. Εὐτυχῶς φίλοι τοῦ βιβλίου δεχτήκανε με ἀφιλοκέρδεια νὰ συνδράμουν τὸ περιοδικὸ στὸ βαρὺ αὐτὸ χρέος νὰ μιλήσῃ γιὰ τὶς παραλαβές του. Εὐκαιρία τῶρα νὰ ἐκφράσουμε τὶς θερμὲς εὐχαριστίες μας γιὰ τοὺς τίμιους αὐτοὺς ἐργάτες τῆς πέννας, πού θυσιάζουν μέρος τοῦ διαθέσιμου χρόνου τοὺς γιὰ νὰ συνενώσουν τὴ φωνή τοὺς μαζί με τὴ δική μας κι' ἔτσι ν' ἀναποκριθοῦμε πρὸς τὸ «κριτικὸ» (με περίσκεψη εἰπωμένον) χρέος μας.

Ὁ «Ὄργανισμὸς Ἑνωμένων Ἑθῶν» προκήρυξε τὸ 1972 σὺν Ἔτος Βιβλίου. Θὰ παρουμε τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ ζοφλήσουμε τὶς περισσότερές μας ὑποχρεώσεις πρὸς τὸ ζωντανὸ αὐτὸ ὄργανισμὸ πού λέγεται βιβλίον. Θὰ ἐπιστρατεύσουμε κάθε φωτισμένο φίλο νὰ μᾶς παρασταθῆ στὴν προσπάθειά μας αὐτὴ καὶ θὰ διαθέσουμε γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦτο περισσότερες σελίδες. Ἐλπίζουμε πῶς οἱ καλοπροαίρετοι ἀναγνώστες μας θὰ παραπονεθοῦν λιγώτερο ἂν περιοριστοῦν οἱ σελίδες τῆς ἄλλης λογοτεχνικῆς ὕλης. Στὸ κάτω-κάτω ἡ ἐνημέρωσή τοὺς πᾶν στὶς ἐκδόσεις δὲν εἶναι ἀσήμαντη ὑπόθεσις. Θὰ τὴν λέγαμε χρέος τὴν ἐνημέρωσι αὐτὴ ἂν δὲ φοβόμαστε τὴ βαρεῖα σημασία τῆς λέξης «χρέος».

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

Πραγματικὴ φιλία καὶ ἀλληλοκατανόησις μεταξὺ τῶν λαῶν δὲν κατορθώνεται με τὰ στρατιωτικὰ σύμφωνα καὶ τὶς πολιτικῆς διακρούσεις. Αὐτὲς οἱ δύο μεγάλες ἀρετὲς πηγάζουν μόνο με τὴν ἀλληλογνωριμία κι' ἀλληλοκατανόησις στὸ γενικὸ πνευματικὸ τομέα (τέχνη, ἐπιστήμη κλπ.). Ἀσφαλῶς οἱ ἐπισκέψεις καὶ οἱ πληροφορίες δημιουργοῦν εὐνοϊκὸ κλίμα γιὰ τὴν κατανόησις. Τὸ βιβλίον ὁμως καὶ ἡ τέχνη σὲ ἄρες εὐήκοες φέρνουν τὸν ἕνα κοντὰ στὸν ἄλλο, χωρὶς κἂν νὰ ἀντικρουτοῦν αὐτοὶ πρόσωπο με πρόσωπο, γιατί ἀπὸ τὰ κείμενα καὶ τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα ἀνακαλύπτεις τὴν ψυχὴ, αὐτὸ πού πρῶτ' ἅπ' ὅλα ἐνδιαφέρει. Ἀκόμα ἀπὸ τὰ βιβλία ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πληροφορεῖσαι γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς τοῦ ἄλλου. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸν λόγο πρέπει νὰ διαδοθῆ τὸ βιβλίον μ' ἕνα ταχὺ μεταφραστικὸ ρυθμὸ, νὰ γίνῃ διεθνῶς κτῆμα τοῦ λαοῦ, ὥστε νὰ τὸν ἐξυπηρετήσῃ ὄχι μόνο αἰσθητικά, ἀλλὰ καὶ νὰ τοῦ πλουτίσῃ τὴ γνῶσις κατὰ καλλιτεχνικὸ τρόπο καὶ νὰ τὸν πλησιάσῃ πρὸς τὸν ἄλλο συνάνθρωπό του.

Ὁ Ὅργανισμὸς Ἑνωμένων Ἐθνῶν ἀφιερώνει τὸ 1972 στὸ βιβλίον, στὴ διάδοσή του, στίς μεταφράσεις, στὴν προβολή του, βασικά γιὰ τὴν ἀλληλογνωριμία τῶν λαῶν καὶ τὴν ἀλληλοκατανόηση μεταξὺ τῶν ἐθνῶν διὰ μέσου τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Τὸ περιοδικό μας ἔχει προγραμματίσει μιὰ σειρά μεταφράσεων μὲ πρόθεση τὴν ἀλληλογνωριμία μὲ ἄλλους λαούς — παρόλο πὺ στα δώδεκα χρόνια τῆς ἐκδοτικῆς του ζωῆς συχνὰ ὑπηρετοῦσε τὸ σκοπὸ αὐτό, ἀλλὰ χωρὶς πρόγραμμα, μόνο ἀπὸ πνευματικὴν ὑποχρέωση. Τώρα ὅμως, συστηματικὰ ὅσο τοῦ εἶναι ἐκδοτικῶς δυνατό θ' ἀφιερῶσι τὶς περισσότερες σελίδες του στὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ εὐεργετικοῦ αὐτοῦ θεσμοῦ, τοῦ βιβλίου, γιὰ τὸ βιβλίον θεσμὸς εἶναι κί' ὄχι τυχαίον ἀνθρώπινος ἐκφραση ὄργανο. Φίλος εἶναι τὸ βιβλίον στὴ χαρὰ, στὴ λύπη, στὴν πλήξη μας. Ἀλλὰ ταῦτοχρόνως εἶναι ἐγκυριαστικὸ καὶ κωδικοποιήσων γνῶσεων. Μπορεῖ τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας ν' ἀναλάβαν μὲ πνιχτικὸ ρυθμὸ τὶς ὑποχρεώσεις αὐτές, ἀλλὰ τὸ βιβλίον προσφέρεται, προπαντός, ὅταν τὸ ἀπαιτῶσι ἡ ψυχικὴ μας κατάσταση, μᾶς δίνει χρόνον νὰ σκεφτοῦμε καὶ νὰ συζητήσομε τὸ περιεχόμενον, νὰ συμβάλουμε ὄχι ἐνεργητικῶς κί' ὄχι παθητικὰ μὲ φορτικὰ πολλὰς φορὲς μέσα νὰ μᾶς ἐπιβληθῆ ὅπως τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας, πὺ μᾶς ἔκαμε στὴν εἰκόνα καὶ στὸν ἦχο τους ἕρμαια.

* * *

Χαίρεσαι κάποια βιβλία, πὺ ἀπὸ πρώτη ματιὰ φαίνονται στενῆς οἰκογενειακῆς σημασίας, ἀλλὰ μὲ εὐρύτερον πνεῦμα ἂν τὰ κρίνης τότε ἐκτιμᾶς τὸ βαθύτερον σκοπὸ τους: τὸν παραδειγματισμὸ. Ὑπάρχουν οἰκογένειες πὺ γιὰ πολλὰς γενεὰς ἔχουν ἐξυπηρετήσει δημοσία συμφέροντα, συνεπῶς τὸ λαό. Ἀσφαλῶς ἡ ἐξυπηρέτηση ἐξυπνοῦ κατανάληψη, ἔστω κί' ἂν προσωπικῆς τάσεως καὶ φιλοδοξίας, προπαντός ἡ οἰκογενειακὴ παράδοση, μετέχουν πολὺ στὴν ὁμάδα τῶν ἐλατηρίων. Ἀλλὰ ποιά πράξη κρίνεται μόνο ἀπὸ τὰ προσωπικὰ ἐλατήρια, καὶ πῶς μπορεῖς νὰ ὑποτιμῆσῃς τέτοια ἐλατήρια πὺ εὐεργετοῦν τὸ σύνολο; Μόνον ἡ ἰδιότης δὲ μπορεῖ νὰ ἐκτιμηθῆ. Κί' ἡ ἰδιότης συχνότατα προσβάλλει καὶ δὲν εὐεργετῆ τὸ σύνολο. Ἐξάλου ἡ φιλοδοξία, ἡ τήρηση μιᾶς ἐθνικῶς συμφέρουσας οἰκογενειακῆς παράδοσης, εἶναι πάντοτε ἀρετή. Δὲν πρόκειται γιὰ φιλανθρωπία ψυχῶν, ἀλλὰ γιὰ συστηματικὴ, ἐνσυνείδητη φιλανθρωπία, πὺ ἀποτείνεται σὲ σύνολα, δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη πρὸς ἄτομον γιὰ νὰ μείνῃ στὸ ἐπίπεδο τῆς στενῆς προσωπικῆς ὑπόθεσης.

Τὰ γράφω αὐτὰ μελετῶντας τὴν ἔκδοσιν τοῦ Λέοντος Ι. Μελά («Μία οἰκογένεια, μία ἱστορία») (Ἀθῆναι 1967) πὺ δικαίως εἶχε βραβευθῆ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Τὸ ὄγκωδες αὐτὸ βιβλίον, πὺ πραγματικὰ μπορεῖ ἄ-

νετα νὰ διαβασθῆ καὶ νὰ σὲ προβληματίσῃ, ἱστοριογραφῆ τὴν οἰκογένεια Μελά. Ἡ ἡπειρωτικὴ αὐτὴ οἰκογένεια ἔχει δώσει στὸν Ἑλληνισμὸ ἀξιόλογους ἄνδρες. Πλῆθος ἐγγράφων, ἐπιστολῶν καὶ παραπομπῶν σὲ ἔντυπα τεκμηριῶντων τὸ καθετί, μὲ μιὰ βιβλιογραφία κλπ. κί' ἕνα εὐρητήριο ὀνομάτων. Δὲν ἔχει σκοπὸ τὸ σχόλιόν μου νὰ προχωρήσῃ σὲ λεπτομέρειες, γιὰ τὴν ἔργασία αὐτὴ ἀνήκει σὲ εἰδικότερους, ἀλλὰ θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴ ἀναγράψω τοὺς δίκαια τιμῶμενους αὐτοὺς Ἑπειρωτῆς. Τὸ ἀπαιτεῖ στὸ κάτω-κάτω καὶ ἡ στοιχειώδης δικαιοσύνη.

* * *

Συχνὰ στίς ἐφημερίδες — πὺ προσφέρονται εὐκολότερον καὶ συχνὰ πληρῶνουν τὸν κόπο — παρουσιάζονται ἔργασια, πὺ δὲν ἔχουν ἐφήμερον καὶ ἐπικαιρικὸ χαρακτήρα (κί' αὐτὸς ἔχει ὡστόσο σημασία κί' ἀργότερα στὴ μελέτη μιᾶς ἐποχῆς), ἀλλὰ παρόλο τὸν ἀπλό δημοσιογραφικὸν τύπον τους κωδικοποιοῦν κινήσεις γιὰ εὐρύτερη κατοπινὴ χρήση. Μπορεῖ, ὅπως σημείωσα, οἱ ἔργασια αὐτὰ μὴ ἔχουν τὸ αὐστηρὸ, ψυχρὸ ἐπιστημονικὸ ὕφος ἢ νὰ μὴ προχωροῦν σὲ συγκρίσεις ἢ τὰ συμπεράσματά τους νὰ σπηρίζονται πάντως στὴν προσωπικὴ τοῦ συγγραφέα ἐντύπωση χωρὶς νὰ τεκμηριῶνται ἐπιστημονικὰ. Ἀποθησαυρίζουν ὅμως γεγονότα, τὰ τακτοποιοῦν μὲ ἐλεύθερον καὶ συχνὰ ἑλκυστικὸν τρόπο, κί' ἐνῶ ἀποτελοῦν ψυχαγωγία προσφέρονται καὶ στὸν αὐστηρὸν ἐρευνητὴ γιὰ μελλοντικὰς μελέτες. Ἐνα τέτοιο βιβλιαρικὸν εἶναι οἱ «Κυπριακῆς Θεατρικῆς Σελίδες» τοῦ Ἄχ. Λυμپουρίδη, πὺ πρωτοπαρουσιάσθηκαν σὲ συνέχειες στὴν ἐφημερίδα «Ἐλευθερία» (Κύπρος). Καὶ ἄλλοτε ὁ Λυμپουρίδης ἀσολογήθηκε μὲ τὸ θέμα αὐτό. Ἀλλὰ ἡ τωρινὴ παρουσίασὶς του ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σημασία, μιὰ κί' ἄρχισε μιὰ νέα ἐποχὴ στὸ θέατρο μας μὲ τὸ «Θεατρικὸν Ὅργανισμὸν Κύπρου» (ΘΟΚ). Μιὰ σύντομη ἀλλὰ ἀρκετὰ πληροφορικὴ μελέτη εἶχε δημοσιεύσει κάποτε καὶ ὁ Νίκος Σιαφκάλης σ' ἐφημερίδα κυπριακῆ.

* * *

Ἐπρεπε πιά ἕνα εἰδικὸν ἐπιστημονικὸν κέντρο νὰ κοιτᾶσῃ τὰ τουρκικὰ ἔγγραφα πὺ σχετίζονται μὲ τὴν Κύπρον. Δὲ γράφεται ἱστορία, καὶ μάλιστα μερικῶν αἰώνων, μὲ βάση μονομερῆ. Τὰ τεκμήρια πρέπει νὰ παίρνονται ἀπὸ ὅλα τὰ δυνατὰ μέρη καὶ ὄχι νὰ σπηρίζονται σὲ ὑποθέσεις ὑποθέσεων ζῆνων, ἰδίως σὲ διοικητικὰ θέματα μυστικῶν γραφείων. Σοβαρὴ παράλειψη πρέπει νὰ θεωρεῖται ἡ ἀποφυγὴ ἢ ἡ ἀδυναμία μελέτης ὑπαρχόντων τουρκικῶν ἐγγράφων μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν δὲ θέλωμε νὰ ἐκμισθώσομε εἰδικὸν τουρκολόγον. Οἱ ἔρευνοι, οἱ μελέτες καὶ οἱ ὑπεύθυνες συγγραφές, ὄχι ἀπλῶς ἐγκυριαστικῶν τοῦ δημοτικοῦ (πὺ κί' αὐτὰ χρειάζονται εὐσυνείδησι καὶ πλήρη γνώση) ἀλλὰ ἱστορίας μὲ ἀξιώσεις ἐπιστημονικῆς καὶ ὄχι «τοῦ ποδαριού», στοιχί-

ζουν σέ χρήμα και ανθρώπινο δυναμικό, είναι ένα έγχρημο από τὰ σπουδαιότερα και ύπευθύνωτερα.

Στὴν «Ἐπετηρίδα» (1970-1971) τοῦ «Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Μελετῶν» περιέχονται πιά ἔγγραφα τουρκικά μὲ τὴ μετάφρασή τους στὰ ἑλληνικά και ἔτσι καθιερώνεται μ' αὐτὲς τὴς δημοσιεύσεις ὡς πηγή γιὰ τὴ μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς Κύπρου τῶν τουρκοκρατούμενων αἰώνων και τὰ τουρκικά ἔγγραφα. Ἡ σημασία τῆς ἐργασίας αὐτῆς εἶναι αὐτονόητη. Ἄν συμπληρωθῶν μάλιστα οἱ δικές μας ἐρευνες και μεταφράσεις και ἐκδόσεις σχετικῶν ἀρχείων, ποῦ φυλάγονται στὴν Κωνσταντινούπολη (ὅπως ἄφησε νὰ ἐννοηθῆ Τούρκος καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας κατὰ τὸ Πρῶτο Διεθνὲς Κυπριολογικὸ Συνέδριο τῶν «Κυπριακῶν Σπουδῶν») τότε θ' ἀποκαλυφθῆ πραγματικά ἡ ἱστορία τῶν χρόνων αὐτῶν.

* * *

Ἔγινε πιά παράδοση στὸ «Παγκύπριο Γυμνάσιο» ἡ τακτικὴ ἐκθεση βιβλίων γιὰ ἐπικαιρικοὺς λόγους, ἀλλὰ και γιὰ ἄλλους εἰδικούς λόγους. Μὲ τὴς ἐκθέσεις αὐτὲς γνωρίζουν οἱ μαθητὲς τῆς σχολῆς τὴν ὑπαρξὴ θεμάτων και προβλημάτων, συχνὰ μόνο και ἀπὸ τοὺς τίτλους. Θὰ ὑπάρξουν ὅμως και μαθητὲς, ποῦ θὰ ζητήσουν, εἴτε ἀπὸ ἀπλὴ περιέργεια εἴτε ἀπὸ κάποιο ἀσαφὲς ἢ και σαφὲς ἐνδιαφέρον, τὸ εἰδικὸ βιβλίον. Καὶ τὸ ἀπλὸ φυλλομέτρημα παρέχει ὠφέλεια, εἶναι ὁ πρῶτος βαθμὸς γνωριμίας, ἔστω κι' ἐξωτερικῆς.

Στὶς περιπτώσεις ποῦ γίνεται και πώληση βιβλίου προστίθεται κι' ἕνα ἄλλο καλὸ, ὄχι ἡ οικονομικὴ τόνωση τοῦ συγγραφέα (ποῦ κι' αὐτὴ ἔχει σημασία) ἀλλὰ, και κυρίως, ἀσκεῖται ὁ μαθητὴς στὴν ἀγορὰ βιβλίων γιὰ ἰδιωτικὴ του χρῆση και μὲ σκοπὸ τὴ δημιουργία μιᾶς βιβλιοθήκης. Διαμαρτύρονται πολλοὶ γιὰ τὴν κρίση τοῦ βιβλίου. Ἄλλὰ μὲ τέτοια μέσα ὡς οἱ ἐκθέσεις τοῦ βιβλίου, οἱ ἐπεξηγήσεις και τὰ παραδείγματα μποροῦν νὰ προσελκύσουν τὸ νέο πρὸς τὸ βιβλίον. Γι' αὐτὸ ἀξίζουν νὰ ἐπαινεθοῦν οἱ ὑπεύθυνες ἀρχὲς ἐνὸς σχολείου ὅταν φροντίζουν κοντὰ στ' ἄλλα και γιὰ τὴ διάδοση τοῦ βιβλίου.

* * *

Οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις και οἱ συντάξεις γῆρατος εἶναι πιά θεσμὸς κοινωνικός, ὑποχρεωτικός. Ἡ ἐποχὴ πιά τὸ ἀπαιτεῖ. Ἀσφαλῶς ὅσο πῖο ψηλὰ οικονομικά στέκουν οἱ συντάξεις αὐτὲς, τόσο και πῖο ἐξυπηρετικὲς εἶναι, δημιουργοῦν μιὰν ἄνεση σὲ μιὰ ἡλικία, στὴν ὁποία περιορίζονται οἱ ἐντονες χαρὲς τῆς ζωῆς. Θὰ ἐκτιμοῦμε πάντοτε κάθε προσπάθεια, ποῦ κοιτάζει ν' ἀλαφρώσει τὰ βαριά βήματα τῶν γερατειῶν και ν' ἀπαλλάξει τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἀπὸ τὸ ἄγχος τῶν καθημερινῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν.

Ἡ ἀξία τῆς χειρονομίας, ποῦ ἔχει ἐπιδει-

ζει ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ἀναφορικά μὲ τὴν ἀνοδο τοῦ πολιτιστικοῦ μας ἐπιπέδου, βρίσκεται στὴν καθιέρωση βραβείων και χορηγιῶν σὲ λογοτέχνες και καλλιτέχνες. Δὲν πρεσβεῦει κανεὶς πῶς μόνο ἡ οικονομικὴ ἀρωγὴ δημιουργεῖ ἔργα βιώσιμα στὸν τομέα τῶν γραμμάτων και τῆς τέχνης. Ἀλλὰ και μόνο ἡ ἠθικὴ ἀρωγὴ δὲ μπορεῖ νὰ συμπληρωθῆ κενά, ποῦ ἀπίνει ἡ οικονομικὴ ἀνάγκη. Συνεπῶς, δίπλα στὴν ἠθικὴ πρέπει νὰ παραστέκει και ἡ οικονομικὴ τόνωση. Δεχόμαστε, λοιπόν, τὴ χειρονομία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης σὰ μιὰ ἀπ' τ' ἐπισημαντικὲς τῆς στὸν πολιτιστικὸ τομέα. Τὴν τιμᾶ και μᾶς τιμᾶ.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ

Σ' ἕνα περιοδικὸ καταφθάνουν στίβες τὰ βιβλία, ὄχι ἀσφαλῶς γιὰ μιὰ ἀγγελία, ἀλλὰ, κυρίως, μὲ τὴ μυστικὴ ἐπιθυμία τῶν συγγραφέων τοὺς νὰ κριθοῦν. Δικαιολογημένη ἐπιθυμία και προπαντὸς τιμία, γιατί ἂν ὁ συγγραφέας δὲν καρτερᾷ ν' ἀκούσῃ τὴν ἄοψη τοῦ ἄλλου γιὰ τὸ λόγο του ποιά τότε ἡ δικαιολογία τῆς ἐκδόσεως μὲ τὸ ἀντίστοιχο ἐξοδὸ; Ἀπὸ τὴ στίβη γίνονται συνεχῶς διανομὲς σὲ δυὸ-τρεῖς κριτικούς (γιὰ μὲνα ἀνθρώπους ποῦ θέλουν νὰ διαβάσουν και νὰ σκεφτοῦν πάνω σὲ κείνον ποῦ διάβασαν, κι' ὕστερα ἀφοβα νὰ ἐκφράσουν τὴν παρατηρήσεις τους). Ὡστόσο δὲν προλαβαίνουμε ν' ἀνταποκριθοῦμε.

Φυλλομε ρῶντας τὴς λιγοσέλιδες ἢ τὴς λιγόγραμμες ποιητικὲς συλλογές, ἔτσι χωρὶς σύστημα, ὅταν μὲ τραβοῦσαν ἀπὸ πρῶτὸ ἀντίκρουσμα τὴς συνέχιζα, και σχηματίζοντας στρογγυλὴ γνώμη τὴν ἔβρινα στὸ καρτὶ γιὰ νὰ μὴν τὴ λησμονήσω. Ἀπὸ αὐτὲς τὴς γρήγορες γνῶμες, τῆς πρῆτης ἀνάγνωσης, προέρχεται τὸ σημείωμα αὐτὸ. Δὲν εἶναι κριτικὴ μὲ τὴ συνήθη σημασία. Εἶναι ἀπλῶς ἀπόψεις, ἐντυπώσεις, λίγες σκέψεις μετὰ ἀπὸ ἕνα διάβασμα, ὄχι ἀναγκαστικὸ ἢ ἀπὸ ὀποιαδήποτε ὑποχρέωση, ἀλλὰ μὴ ἐρευνητικὸ μετὰ ἀπὸ τομὲς και ἀναλύσεις.

Τὰ («Ἐπινίκια») τοῦ Γιάννη Κορίνη (ἐκδ. Ἰωλκός, Ἀθήνα, 1971) προέρχονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴς («Στροφές») τοῦ Μορέας, μάλιστα ἀπὸ τὴ σχετικὴ μετάφραση ποῦ ἔκαμε ὁ Μ. Μαλακάσης. Καὶ δὲν τὴς θυμίζω ἀπλῶς μορφικά. Τὸ ἴδιο συναίσθημα, τὸ πικρὸ συναίσθημα τοῦ χρόνου ποῦ φεύγει, τῆς φιλοσοφίας ἐνὸς ὄριμου ἀνθρώπου, ποῦ ἀπὸ κάποια κορφὴ βλέπει τὸ παρελθὸν και σκέφτεται μελαγχολικά γι' αὐτὸ (ἔστω κι' ἂν κάπου-κάπου δείχνει τάχα μιὰ ψυχικὴ ἀντίσταση). Γιὰ μερικὰ ποιήματα θὰ στοιχημάτιζα πῶς εἶναι κά-

πως πιό ελεύθερες μεταφράσεις τῶν «Στροφῶν». Διάβασα ὅμως τὸ βιβλίο καὶ ξαναγύρισα σὲ κάποια παλιὰ χρόνια, τότε πού ἔσταζε μέσα μας ἡ φθινοπωρινὴ πίκρα τῶν «Στροφῶν» κι' ὁ Μορέας πρόβαλλε γιὰ πολλοὺς ὡς ὁ μέγας δάσκαλος.

Ἀπ' ὅ,τι λέγεται πρόλαβε τούλάχιστον νὰ κάμπη τις διορθώσεις τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων ὁ Ὅμηρος Μπεκὲς τῆς τελευταίας του ποιητικῆς συλλογῆς («Υἱὸς Ἀνθρώπου») (Ἀθήνα, ἔκδ. Ἀ. Καραβία, 1971). Πέθανε μὲ τὸ στίχο ἕνας πολὺ καλὸς παραδοσιακὸς ποιητὴς ἀπὸ τὴν Πόλην. Δὲ ἔαχε κανεὶς ἀπαίτηση σὲ μιὰ προχωρημένη ἡλικία νὰ δῶσι ὁ ποιητὴς αὐτὸς κάτι καινούργιο, πού νὰ προστεθῆ στὴν προηγουμένη του παραγωγή. Εἶναι μιὰ ἡλικία πού ἀρνιέται τις προσαρμογές, τοὺς νέους προσανατολισμούς, τις νέες ἐρμηνεῖες. Ἰσα-ἴσα ἡ προχωρημένη ἡλικία, καὶ ὅταν διατηρεῖ μιὰ δύναμη ἀκόμα, γυρνᾷ κατὰ κάποιο τρόπο στὶς παλιές τῆς νεότητάς της στάσεις, μεταμορφωμένες κάπως, γιὰτί τοὺς λείπει ὁ ἀνοιξιότικος παλμός. Ἡ συλλογὴ τοῦ Μπεκὲ («Υἱὸς Ἀνθρώπου») δὲν προσθέτει οὔτε ἕνα ν στὴν καλὴ ποιητικὴ παραγωγή του. Πιθανὸ μιὰ θρησκευτικὴ ἀνάγκη τῶν γερατιῶν νᾶσπρωξῆς τὸν ποιητὴ νὰ συνθέσῃ ἢ νὰ διορθώσῃ παλιὸ σχέδιο μιᾶς μπαλλάντας γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ ἐμφυσήσῃ καμμιά θρησκευτικὴ δόνηση στὸ κείμενο, ἀλλὰ μιὰν ἀπλὴ φιλοσοφικὴ διάθεση κάπως συνθησιμένου ἐπιπέδου.

Ὁ Δημήτρης Γαλάνης μὲ στίχους τοῦ σύγχρονου κλίματος στὴ συλλογὴ του «Ὁ ἄλλος ἄνεμος» (ἔκδ. Ἰωλκός, Ἀθήνα, 1971) ἀντικρούει μὲ νεῦρο καὶ κόκκαλο τὴ σημερινὴ καφτὴ πραγματικότητα. Τὸν προβληματίζει ὁ πόλεμος, ἡ καταστροφή, οἱ ἐμπλοκές τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, οἱ δίκως νόημα διακρούξεις ἐπισήμων ὀργανισμῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Ὅχι γιὰ νὰ κλάψῃ καὶ νὰ ὑποταχῆ. Καμμιά παθητικὴ στάση κι' ἐκεῖ ἀκόμα πού ἀπλῶς διαπιστώνει χωρὶς νὰ ὀρθῶνῃ παράστημα. Δείχνει καυτὰ καὶ σοῦ ἀφήνει προεκτάσεις γιὰ σκέψεις καὶ ἐνεργητικὲς στάσεις. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴ συλλογὴ του δὲ λείπει τὸ Αἰγαίον, τὸ καλοκαίρι κι' ὁ ἔρωτας — κι' αὐτὰ πάλι μὲ νεῦρο καὶ κόκκαλο κι' ὄχι χαλαρά κι' ἀδύναμα.

Ὁ Νάσος Ὁλόγας συνεχίζει τις ἐκδόσεις ποιητικῶν συλλογῶν στὸν πολυγράφο. Νά! ἕνας τρόπος νὰ κυκλοφορῆς τὴν ἐργασία σου μὲ ὅσο τὸ δυνατό μικρότερο ἔξοδο. Δὲν τὸν ἀδικοῦμε. Ἀπολογία (ἄνοιξη 1971) τιτλοφορεῖ τὴν τελευταία του συλλογὴ ὁ Νάσος Ὁλόγας. Μένει μέσα στὸ κλίμα τῶν παλαιότερων του συλλογῶν, ὅπου τὸ ἀγροτικὸ στοιχεῖο κυριαρχεῖ στὴν παρομοίωση, εἰκόνα, λέξη. Ὡστόσο οἱ προεκτάσεις σ' εὐρύτερους ὀρίζοντες αὐξάνουν. Πιὸ τολμηρὸ τὸ ἀντιθετικὸ καὶ ἀντιπατριωτικὸ αἶσθημα φανερώνεται, ἀλλὰ μὲ σημεῖο ἐκκίνησης τὰ προσωπικὰ θέματα τοῦ ποιητῆ, γιὰτί ὅταν ἀνακατεῖται μαρτυ-

ρίες ἀπ' ἐξῶ ἀδυνατίζει ἢ ἐκφρασθῆ του. Τὸ κλίμα τῶν ποιημάτων κυμαίνεται ἀνάμεσα στὸν ἀπλὸ ρομαντισμὸ καὶ νεοσυμβολισμὸ ὡς τὴν ἀνάμιξη παράδοσης μὲ νέες τεχντροπίες. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἐλκύει περισσότερο, γιὰτί πλησιάζει περισσότερο μὲ τὸν ἐπικρατοῦντα τρόπο γραφῆς. Ἀπὸ τὰ ἐπιγραμματικὰ ποιήματα, πού συχνὰ ὑπενθυμίζουν τὸ διστικό, προτιμῶ ἔκεινα πού κατὰ κάποιο τρόπο θυμίζουν χὰί-καί, ὅπλ. τὴν εἰκόνα (πού ἀσφαλῶς ἔχει συναισθηματικὴ προέκταση).

«Ἡ Χώρα τῶν Κιμμερίων» (ἔκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, 1970) τοῦ Χάρη Σακελλαρίου εἶναι μιὰ ἀνατριχιαστικὴ ποίηση, ἐφιαλτικὴ, κυρίως τοῦ συρρεαλιστικοῦ κλίματος. Κατὰ τὸν ποιητὴ «γιὰ νὰ καταλάβῃς τὴ μοῖρα τῶν ζωντανῶν πρέπει πρῶτα νὰ μιλήσῃς μὲ τοὺς πεθαμένους». Αὐτὸ εἶναι ἕνα γνωστὸ δόγμα. Βάσις ὅμως τῆς βιοθεωρίας τοῦ ποιητῆ, πού διαφαίνεται παντοῦ, ἀλλὰ ὀλοκάθαρα δηλώνεται στὸ τελευταῖο του ποίημα, εἶναι:

Τώρα οἱ Κιμμέριοι θὰ σὲ ἀκολουθοῦν
μὲ τὸ θάνατό τους
μὲ τ' ἄδεια τους μάτια.

ὅπλ. αὐτοὶ θὰ κυβερνοῦν τοὺς ζωντανούς καὶ θὰ τοὺς τυφλώνουν. Θὰ πρέπει ὅμως νὰ δοῦμε τί συμβολίζουν οἱ «Κιμμέριοι» στὴν ποίησι τοῦ Σακελλαρίου. Ἡ τὴ χώρα καὶ τοὺς ἀνθρώπους πού κατοικοῦν στὰ πρόθυρα τοῦ Ἄδη μέσα σὲ συνεχῆ σκοτάδι ἢ ἀκόμα καὶ τὸν ἐπιδρομικὸ λαὸ πού κατάσφαζε κι' ἐρήμωσε πόλεις καὶ χώρες. Προσωπικῶς βλέπω συγχυσμένο τὸ σύμβολο. Μήπως εἶναι τὸ κατὰθό μας, τὸ σκοτεινὸ καὶ γεμάτο πλέγματα, φόβους καὶ τύψεις, ὅπως καὶ μὲ κληρονομικὲς ἐπιβαρύνσεις; Μπορεῖ. Πάντως ὁ Σακελλαρίου πιστεύει πῶς ὅλα εἶναι ἐκ τῶν προτέρων σκεδιασμένα, δὲν πιστεύει στὶς γέφυρες, οἱ νεκροὶ μᾶς κυβερνοῦν παραμορφώνοντάς μας ὡσπου νὰ φτάσουμε στὸ θάνατο. Καὶ τὰ πάντα περιγράφονται μὲ ὑπερβολή, πού εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς ποίησής του, καὶ στὴν εἰκόνα καὶ παρομοίωση καὶ ἄλλοι.

Δὲ συμφωνῶ μὲ τὴ γραφὴ σὲ κύκλους, ἀν ὁ κύκλος δὲν περιγράφεται μὲ σαφῆ ὄρια. Ἀσφαλῶς δὲν ἀρνιέμαι πῶς ὑπάρχει συνδετικὴ γραμμὴ καὶ στὴν δίκως διαίρεσεις γραφῆς. Ἀκόμα, λέγω, πῶς διαδίδοντας μπορεῖ νὰ σύρῃς ὄρια ἐσῶ. Ἀλλὰ τοῦτο θ' ἀνταποκρινόταν στὴν ἀπαίτηση τοῦ ποιητῆ, ἢ ὅταν ἕνα εἶδος αὐθαίρεσης; Ὁ Θανάτος Παπαθανασόπουλος μᾶς δίνει τὴν ποιητικὴ του συλλογὴ «Ὁ ἄγγελος τῆς φωτιᾶς» (ἔκδ. Νέα Σκέψη, Ἀθήνα, 1971) σὲ 44 κομμάτια, ἕνας συνεχῆς κύκλος. Θέ:α ὁ ἔρωτας γιὰ ὠρισμένο πρόσωπο κι' ἴσως μιᾶς ὠριμένης ἱστορίας, δικῆς τοῦ ποιητῆ. Ἡ μιὰ παραλλαγή ἀκολουθεῖ τὴν ἄλλη συχνὰ συμπληρώνοντας μὲ ἀφορμὴ κάποιο ἐπεισόδιο, πολλὰς φορὲς ὅμως χωρὶς ἀνάγκη, συνεπῶς ὡς μιὰ ἀπλὴ ἐπανάληψη σὲ ἄλλο αἰσθητικὸ κλίμα. Οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἐκφράσεις ἀνταλλάσσονται

συχνά με άρχαία επίθετα κι' ονόματα — προτιμῶ σέ όλες τις περιπτώσεις τις εκκλησιαστικές που τόσο πετυχημένα ό ποιητής προσάρμοσε στο νεοελληνικό γλωσσικό κλίμα. Προς τό τέλος ό ποιητικός παλμός νομίζω πέφτει, γιατί παρεμβάλλεται πολὺς έγκεφαλαιός.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ύπόσπασμα

της εκθέσεως της συνταχθείσης υπό του Γενικού Γραμματέως κ. Ίωάννου Θεοδωρακοπούλου και άναγνωθεισης ύπ' αὐτοῦ έν τῇ πανηγυρική συνεδρία της Άκαδημίας της 23ης Δεκεμβρίου 1971.

Μετά γνώμην της Τάξεως Γραμμάτων και Καλών Τεχνών και άπόφασιν της Όλομελείας άπονέμεται Βραβείον εις τόν κ. Μελήν Νικολαΐδην διά τό βιβλίον αὐτοῦ («Ίησοῦς»). Ό συγγραφεὺς εἶναι γνωστός ἤδη ὡς Χριστιανικός πεζογράφος, διά τό ἔργου του ὅμως («Ίησοῦς») ό Μελής Νικολαΐδης παρουσιάζει τήν ἀπλότητα και ἀγιότητα της μορφῆς του Ίησοῦ Χριστοῦ, τό ἀπλοϊκόν περιβάλλον ὅπου μέσα ἔζησε, τήν φωτεινήν διδασκαλίαν της ἀγάπης και της συμπαθείας πρὸς τόν ἄνθρωπον. Με δημιουργικήν φαντασίαν, σπληνιζόμενν εις τās πληροφορίας τῶν ἱερῶν κειμένων, ό συγγραφεὺς κατῳρωσε νά ἀναζωογονήσῃ και νά φέρῃ εις φῶς τήν θεϊκὴν διδασκαλίαν τοῦ Ίησοῦ μεταξύ ἑνὸς κόσμου ἀλίεων και ἀπλῶν ἀνθρώπων. Αἱ ἀφηγήσεις του εἶναι προσφιλεῖς εις πάντα και διαπνέονται ἀπό τήν φωτεινότητα της πίστεως.

Ύκριθές άπόσπασμα.

Έν Ἀθήναις τῇ 23ῃ Δεκεμβρίου 1971

Ό Γενικός Γραμματεὺς
ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΔΥΟ ΕΡΓΑ ΜΟΛΙΕΡΟΥ

Μολιέρου: Κατά φαντασίαν άσθενής, ΘΟΚ, μετ. Ί. Πολέμν, σκηνοθ. και σκηνικά Άλ. Σολωμοῦ, κοστ. Κλ. Κλώνν. —Μολιέρου: Με τό ζόρι παντρεία, ΡΙΚ, σκηνοθ. Τάσου Γεωργίου, σκηνικά — κοστούμια Στ. Ἀθηναινήν.

Νομίζω πῶς εἶναι... ἔποχή Μολιέρου γιά τήν Κύπρο, γιατί στά δυό-τρία τελευταία χρόνια τό ΡΙΚ και μερικά Γυμνάσια παρουσίασαν ἔργα Μολιέρου. Τώρα παρουσιάζει κι' ό «Θεατρικός Όργανισμός Κύπρου». Ύστεροῦμε ὅμως σέ δυνατότητες νά ἔρμηνεύσουμε ἕνα ἔργο Μολιέρου με κείνη τῇ λαμπρότητα, που συνθίζεται ἀλλοῦ (μουσική, μπαλέτο κλπ.).

Συνεπῶς άπογυμνώνουμε τό ἔργο ἀπό τήν ἀτμόσφαιρά του και περιορίζομασε στή φιλολογική ἢ λογοτεχνική οὐσία, στό μῦθο. Τοῦτο κι' ὄλας ἀκολούθησε κι' ό Άλ. Σολωμός στήν παρουσίαση τοῦ («Κατά φαντασίαν άσθενή»). Άπλοποίησε τό καθετί κι' ἔδωσε προσοχή στό λόγο και τήν ἀναγκαία κίνηση, τῇ φυσική. Τά σκηνικά π.χ. τά θέλησε πολὺ λιτά, ἔλλειπτικά, ὑπονοητικά θάλεγα, κι' ὄχι σέ στυλ ἔποχῆς βαρυφορτωμένα: διατήρησε ὅμως τά κοστούμια ἔποχῆς. Έδωσε ὅμως και κάποια χορευτικά, λίγα κι' ἀπλά, σάν τό ἔμφέ στήν πρώτη πράξη, που ἔδειχνε τήν παράδοση τοῦ ἔρωτικού γράμματος. Ἡ χορευτική αὐτή σκηνή με τόν ειδικό φωτισμό ἦταν τόσο ἀνάλαφρη και δηλωτική, που τῇ χαιρόσουν πραγματικά. Ἀλλά και ἡ ἀνακήρυξη τοῦ Ἀργκάν σέ γιατρό με τῇ χρησιμοποίηση τοῦ ὑπερμεγέθους παλιοῦ κλυστρίου εἶχε πολλή χάρη κι' ἴσως νά θυμίζε λίγο... μπαλέτο.

Ἡ ἔρμηνεία της Δήμητρας Δημητριάδου σάν Τουαννέτα ὑπῆρξε ἡ ἄριστη: χαριτωμένη, εὐκίνητη, με ἔλκυστική φωνή, ο' ἔπειθε πέρα γιά πέρα. Ό Νίκος Παντελίδης σάν Ἀργκάν στήν πρώτη πράξη ἔπαιξε μάλλον ὑποτονικά, ἐνῶ βρῆκε τό στοιχείο του στή δεύτερη πράξη. Κι' ό Κώστας Δημητρίου σάν Πυργκόν ἔδωσε με-τὴν ὑπερβολή του μερικές καλές στιγμές Κι' ό Νίκος Χαράλαμπος, σάν Κλεάνθης ἱκανοποίησε με τό παίξιμό του.

***

Όμολογῶ πῶς ἡ μετάδοση τοῦ μονόπρακτου («Με τό ζόρι παντρεία») ἀπό τῇ μικρῇ ὀθόνη της τηλεόρασης μ' ἐνθουσίασε. Έχω τήν ἐντύπωση πῶς οἱ ἔρμηνευτές τοῦ μονόπρακτου αὐτοῦ εἶχανε μελετήσει εὐσυνείδητα και χορταστικά, γιατί δυό ἀπ' αὐτοῦς παρουσιαστήκανε και στὸν («Κατά φαντασίαν άσθενή») με χαμηλότερη άπόδοση (νάφταιγε ἡ δυνατότητα τοῦ ρόλου τους στό δεύτερο ἔργο;). Εἰδικά ό Ἀντώνης Κατσαρίδης ἦταν ἐξαιρετικός σέ ὄλα του, σέ μερικές στιγμές καταπληκτικός, χωρίς νά παρουσιάζῃ αὐξομειώσεις ἢ πτώσεις. Ό Τάσος Γεωργίου ἔκαμε πολὺ καλή ἐκλογή ἔρμηνευτῶν, ἐνῶ ό Άλ. Σολωμός τοῦλάχιστον καὶ δυό ὑπόκρησε κατὰ πᾶσα πιθανότητα και δέχτηκε συμβιβαστικήν ἐκλογή. Τά σκηνικά τοῦ Ἀθηναινήν σοῦ ὑποβάλλανε ἀτμόσφαιρα ἔποχῆς κι' εὐκόλυνανε πολὺ τήν κίνηση με ἀρκετές καλές λύσεις.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ἡ («Πνευματική Κύπρος») εὐχεται στοὺς συνδρομητές, συνεργάτες και ἀναγνώστες της εὐδόκιμο τό 1972 σέ κάθε τομέα.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ

Τὰ «Λογοτεχνικά Βραβεία τοῦ Ἰπουργείου Παιδείας Κύπρου» ἀνεμερήθησαν σὲ ἔργα τοῦ 1970 ὡς ἐξῆς:

- 1) Βραβεῖο Ποίησης στὴ συλλογὴ «Χῶρος διασποράς» τοῦ Ἀ. Παστελλά.
- 2) Βραβεῖο Πεζογραφίας στὸ μυθιστόρημα «Ἡ Πέμπτη Σφραγίδα» τῆς Μαίρης Πατρ. Σταύρου, Ἐπαινος στὴ συλλογὴ διηγημάτων «Ρωγμές» τοῦ Χρ. Γεωργίου.
- 3) Ἐπαινος Δοκιμίου στὸ «Μία πνευματικὴ τομὴ στὴ σύγχρονη Ἑλληνικὴ ποίηση» τοῦ Γ. Λυσιώτη.
- 4) Βραβεῖο σὲ λογοτεχνικὸ ἔργο νέου κἀτω τῶν 27 ἐτῶν στὴ ποιητικὴ συλλογὴ («Τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ ἡλίου») τοῦ Ἀ. Ἀνδρέου.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Ἡ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ «ΧΑΤΟΥΠΑΣ»

ὄιλε κύριε Χρυσάνθη,

Στὸν 46ον μιλιοδείκτη τοῦ δρόμου Ποταμοῦ τοῦ Κάμπου—Κύκκου ὑπάρχει μιὰ τοποθεσία ποὺ λέγεται («Χάτουπας») (ὁ). Πρόκειται γιὰ μιὰ χαράδρα, ποὺ τὴ διασχίζει ὁ ποταμὸς (ποταμὸς τοῦ Κάμπου), ἀρκετὰ μέτρα κἀτω ἀπὸ τὸ δρόμο.

Ἰπάρχει ἡ παράδοση, ποὺ μοῦ τὴν εἶπεν ὁ παλιὸς πρόεδρος τῆς κοινότητας τοῦ Κάμπου κ. Γιαννῆς Μουρουζίδης, ἡλικίας 75 χρόνων, πῶς τὴν ὀνομασία τὴν ἔδωσεν ἓνας Τοῦρκος πασιάς, ποὺ ἐπισκεπτόταν συχνὰ τὴν τοποθεσία καὶ ὅταν πλησίαζε ἀναγνώριζε τὴν περιοχὴ κι' ἔλεγε («χά ὁ τόπος») = χάτουπας.

Ὅμως νομίζω πῶς ἡ ὀνομασία προέρχεται ἀπὸ τὸ χάος—χαίνω (χάσκω)—χάσμα καὶ τὴ λέξη τόπος. Χάος σημαίνει βάραρθρο, ἄβυσσος, καίνον ἀνοιγμα γῆς. Ἄρα ὁ καίνων τόπος.

Στὸν Κάμπο, μέσα στὸ χωριὸ ὑπάρχει ἡ σχετικὴ ὀνομασία («χατούριν») (τό), ποῦναι πάλι μιὰ χαράδρα, καὶ στὴ Τσακκίστρα, ἓνα μίλι πιδ πάνω, ἔχουμε τὴν ὀνομασία («χάς») (ὁ), ποὺ μ' αὐτὴ ἐννοοῦμε ἓνα βαθὺ αὐλάκι.

Ἄς θυμηθοῦμε καὶ τὸν ποταμὸ, σ' ἄλλο μέρος τῆς Κύπρου, («χά ποτάμιν») (τό)—ὁ ποταμὸς ποὺ κυλᾷ σὲ βαθὺ χάσμα γῆς.

Μετὰ τιμῆς

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΣΤ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

Λευκωσία.

ΓΕΝΙΚΑ

Τὸ Βραβεῖο τοῦ Ποιητικοῦ Διαγωνισμοῦ ποὺ προκήρυξε ἡ («Ἐθνικὴ Ἐταιρία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου») μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς 150 ἡμερῶν τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας μας ἀπο-

νεμήθηκε στὶς («Ῥῶδες» τῆς Νίκης Λαδάκη—ὀλίππου. Ἐπαινος δόθηκε στὸ «25 τοῦ Μάρτη 1971») τοῦ Κώστα Γεννάρη. Ἡ ἀπονομὴ τῶν βραβείων ἐγίνε ἀπὸ τὸν Ἰπουργὸ Παιδείας κ. Φρ. Πετρίδη κατὰ τὴν ἴδια μέρα ποὺ ἐγίνε ἡ ἀπονομὴ τῶν «Λογοτεχνικῶν Βραβείων τοῦ Ἰπουργείου Παιδείας».

Στὴν ἐφημερίδα τῶν Τρικάλων («Πρωῖνὸς Λόγος») (24 Ὀκτ. 1971) ὁ Δημ. Κράνης γράφει ἄρθρο γιὰ τὸν Κ. Χρυσάνθη καὶ κρίνει τοὺς «Κυπρίους Δειπνοσοφιστές». — Στὰ «Λογοτεχνικὰ Χρονικὰ» (ἀρ. 3—4) σχολιάζεται ὁ («Πεζὸς Λόγος») τοῦ Κ. Χρυσάνθη καὶ ἡ («Πέμπτη Σφραγίδα») τῆς Μαίρης Π. Σταύρου. — Στὸ («Ἑλλάς—Κύπρος—Τουρισμὸς») (ἀρ. 24—25) συνεχίζεται ἡ ἐργασία τοῦ Δημ. Γιάκου («Ἡ σύγχρονη καὶ παλαιότερη πνευματικὴ Κύπρος»). Ἐπίσης δημοσιεύεται καὶ ἄλλη ὕλη σχετικὴ μὲ τὴν Κύπρο. — Στὴν («Ἀνθολογία τῆς Νεοελληνικῆς Ποιήσεως») τοῦ Σπ. Κοκκίνη περιλαμβάνονται οἱ ἐξῆς Κύπριοι: Τ. Ἀνθίας, Ν. Κρηνιδιώτης, Κ. Μόντης, Κ. Χρυσάνθης, Γλ. Ἀλιθέρης, Π. Κριναῖος καὶ Ἀνδρέας Ἰωάννου.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Συνεργατιστῆς (Λευκωσία) ἀρ. 114 — Παιδικὴ Χαρὰ (Λευκωσία) ἀρ. 81 — Σχολικὴ Ἰγυεινὴ (Ἀθήνα) Ὀκτ. 1971 — Ἰγυεῖα (Λευκωσία) ἀρ. 8 — Ἐπιθεώρησις Λόγου καὶ Τέχνης (Λευκωσία) ἀρ. 21/22. — Στερεὰ Ἑλλάς (Ἀθήνα) ἀρ. 35 — Μακεδονικὴ Ζωὴ (Θεσσαλονικὴ) ἀρ. 67 — Λογοτεχνικὰ Χρονικὰ (Ἀθήνα) ἀρ. 3/4 — Τὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Σπίτι (Ἀθήνα) ἀρ. 119/120 — Δελτίον Χειρουργικῆς Ἐταιρείας Κύπρου (Λευκωσία) ἀρ. 28 — Πάντα Ἐπρὸς (Λευκωσία) ἀρ. 104 — Ἐφηβος (Ἀ' Γυμνάσιον Πάφου) ἀρ. 9 — Μαθητικὲς Σελίδες (Β' Ἐπιπέδου Λεμεσοῦ) ἀρ. 9.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

- Θ. Κουγιάλη: Μυστικὰ Φορτία, ἐκδ. Πέργαμος, Λευκωσία, 1971.
 Ν. Σπάνια: Ποιήματα τῆς Τρίτης Λεωφόρου (ἀρ. 3) Νέα Ἰόρκη, 1971.
 Ἀ. Βέρρη: Ὅταν θερίζαμε τὰ σκοτάδια, ἐκδ. Ἑλληνικὸ Βιβλίο, Ἀθήνα, 1971.
 Σοφοκλέους: Αἴας, μετ. Χρ. Παπαχρυσόστομου, Λευκωσία, 1971.
 Κλ. Ἰωαννίδης: Ἀσπιδοῦχοι Κουρῆτες, Κύπρος, 1971.
 Κ. Θρακιώτη: Ὁ μῦθος γιὰ τὸ κῶμα καὶ τ' ἀπδόνι, ἐκδ. Μαυριδῆς, Ἀθήνα, 1971.
 Ἀ. Ἀντωνιάδης: Τὰ πληγωμένα ἄλογα. Λευκωσία, 1971.
 Π. Χιδίρογλου: Ἐπίσημα Ὄθωμανικὰ ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου, Λευκωσία, 1971.
 Δημ. Παπακωνσταντίνου: Περίπατος στὴ νύχτα, ἐκδ. Νέα Σκέψη, Ἀθήνα, 1971.
 Θ. Τσακιδῆς: Διουμμετρία, Ἡράκλειον, 1971.

Είμαι βέβαιος πώς με πρόσεξαν κι' αυτοί. Δὲ μοῦ τῶδειξαν μὰ εἶμαι βέβαιος πὼς με πρόσεξαν καθὼς μ' ἔβλεπαν κάθε ἀπόγιομα νὰ κάθωμαι ἀνόητα στὴν ἴδια πάντα θέση καὶ νὰ τοὺς κυτάζω. Ἴσως μάλιστα νὰ κατάλαβαν πὼς τοὺς ἀγαποῦσα.

Κ' ἔτσι πέρασε τὸ καλοκαίρι. Ὅταν ἦρθε ὁ Ὀχτώβρης μ' ἔχασαν. Μ' ἔχασαν καὶ τοὺς ἔχασα. Θὰ ξαναγύριζα ὡστόσο τὸ καλοκαίρι. Δὲν ἀργεῖ νὰ περάσῃ ὁ χειμώνας καὶ νάρθῃ τὸ καλοκαίρι στὴν Κύπρο. Θὰ ξαναγύριζα καὶ θὰ τοὺς ἔβρισκα πάλι. Σύμφωνοι;

Σύμφωνοι μὰ ὅταν ξαναγύρισα στὴ μικρὴ ἐπαρχιακὴ πόλιν δὲν τοὺς βρήκα ὅπως τοὺς ἄφησα. Τὸ πρῶτο ἀπόγιομα πὸν ξανακάθησα στὴν ταχτικὴ μου θέση καὶ τοὺς περιμένα ἀνυπόμονα, εἶδα μονάχα τὴ Μάρλεν. Περνοῦσε μ' ἓνα ἄλλο τώρα κι' ὄχι μὲ τὸ Ροῦντολφ. Περπατοῦσαν πιασμένοι χέρι-χέρι πάλι, μὲ τὶς δερμάτινες τσάντες τους, μὲ τὸ ἴδιο φεγγοβόλημα στὰ μάτια, μὲ τὴν ἴδια ἀγάπην.

Κύταξα τὴ Μάρλεν κατάπληχτος. Καὶ διάβασε στὸ βλέμμα μου τὴν κατάπληχτη ἐρώτηση ποῦ ἦταν ὁ Ροῦντολφ.

Ἔδειξε κάποια ἀμηχανία καὶ βιάστηκε νὰ γυρίσῃ στὸ σύντροφό της.

Ναί, Μάρλεν, μὰ θὰ σὲ περιμένω κάθε ἀπόγιομα μὲ τὴν ἴδια ἐρώτηση:

—Ποῦ εἶναι ὁ Ροῦντολφ;

Ποῦ ἦταν; Τὴν ἄλλη ἐβδομάδα ὁ Ροῦντολφ ἦταν μαζί της. Μάλιστα, ἦταν μαζί της. Περνοῦσαν κ' οἱ τρεῖς τώρα. Τῆς κρατοῦσαν ἀπὸ ἓνα χέρι καὶ φεγγοβολοῦσαν ὅλων τὰ μάτια — ἕξι ὀλογάλανα μάτια πὸν φεγγοβολοῦσαν.

Ἄ ὥστε ἔτσι, Μάρλεν; Ψέμα ἢ ἀμηχανία; Μὲ κύταξε μ' ἓνα γελαστὸ βλέμμα. Δὲν ἦταν εἰρωνικό. Ποῦ νὰ βρεθῆ ἡ εἰρωνεία; Ἐδωπέρα ἤμαστε τέσσερις φίλοι, τέσσερις παράξενοι φίλοι κι' ὁ ἓνας ἀστεῖειψε τὸν ἄλλο στὴ μονοτονία τῆς μικρῆς ἐπαρχιακῆς πόλης. Καὶ κάτι θάχε πῆ καὶ στοὺς ἄλλους γιατί μὲ κύταξαν κ' ἐκεῖνοι. Ἡ Μάρλεν ἐξακολουθοῦσε νὰ μοῦ χαμογελά. Καὶ τῆς χαμογέλασα κ' ἐγώ. Ἦταν τὸ πρῶτο χαμόγελο πὸν ἀνταλλάξαμε.

(1939)

ΔΥΟ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΑΝ

Τὰ πρόσεξε ἕνας ἐπιβάτης πού καθόταν στίς τελευταῖες θέσεις.

— Ποιοῦ εἶν' αὐτὰ τὰ περιστέρια; Πέθαναν.

Τὰ σήκωσε ἀψηλὰ καί τᾶδειξε. Ἦταν δυὸ δόλολευκα περιστέρια σὰν ψυχὲς — τὰ κεφαλάκια τους γερμένα, τὰ ματάκια τους κλειστά.

Θᾶταν περισσότερο ἀπὸ δυὸ ὄρες πού ξεκινήσαμε στρυμωγμένοι σ' ἐκεῖνο τὸ μεγάλο δεκαοχταθέσιο αὐτοκίνητο τῆς γραμμῆς Λευκωσίας — Πολύστυπου. Ἦταν Αὐγούστος κ' ἔκανε ἀνυπόφορη ζέστη.

Τὰ περιστέρια τᾶχε φέρεи λιγάκι πρὶ φύγουμε μιὰ ξανθὴ κοπέλλα μ' ἕνα μεγάλο ψάθινο καπέλλο. Τᾶβανε πίσω-πίσω στ' αὐτοκίνητο πούχε περισσότερο χῶρο, εἶπε νὰ δέσουν τὴ βαλίτσα της κ' ὕστερα πῆγε καὶ κάθησε πλάι στὸν ὀδηγὸ χωρὶς νὰ ρωτήσῃ ἂν ἡ θέση ἦταν κρατημένη ἢ ὄχι. Ἴσως πάντα νὰ καθόταν πλάι στὸν ὀδηγὸ ὅταν τᾶξίδευε ἀπ' τὴ Λευκωσία στὸν Πολύστυπο κ' ἴσως πάντα νὰ πετοῦσε τὰ πράγματά της πίσω-πίσω στ' αὐτοκίνητο πούχε περισσότερο χῶρο.

Ὅταν μπήκαν οἱ ἐπιβάτες τῶν τελευταίων θέσεων βρήκαν τὰ περιστέρια κάτω ἀπ' τὰ πόδια τους καὶ τὰ παραδέχτηκαν. Τὰ παραμέρισαν μονάχα γιὰ νὰ μὴν τὰ πατήσουν.

Δὲ χρειάστηκε, ὅμως, νὰ τὰ πατήσουν γιὰ νὰ πεθάνουν τὰ περιστέρια. Ἦ ζέστη κ' ἡ ἀσφυξία πού τὰ κύκλωναν ἦταν ἀρκετὲς γι' αὐτό. Καὶ πέθαναν. Πεθαίνουν τόσο εἴκολα δυὸ περιστέρια. Θὰ συμμαζεύτηκαν τὸ ἕνα κοντὰ στ' ἄλλο, θὰ ἐγειραν τὰ κεφαλάκια τους καὶ πέθαναν. Πέθαναν μαζί. Καθὼς ἔτρεχε τ' αὐτοκίνητο οἱ ψυχούλες τους πέταξαν ἀδώρητες ἀνάμεσά μας καὶ χάθηκαν.

Πέθαναν; Μὰ πεθαίνει κανεὶς ἔτσι, χωρὶς νὰ σπαρταρήσῃ, χωρὶς νὰ τοῦ φύγῃ μιὰ φωνούλα, χωρὶς νὰ διαμαρτυρηθῇ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ βοήθεια;

Ἀλήθεια, γιατί δὲ ζητήσαν βοήθεια; Δὲ θᾶταν τίποτα σπουδαῖο. Θὰ τᾶπαιρνε ἕνας στὰ γόνατά του — κάποιος θὰ βρισκόταν νὰ τὰ πάρῃ στὰ γόνατά του. Ἐκεῖ ἀπάνω θᾶταν λιγώτερη ἢ ζέστη, θὰ ὑπῆρχε περισσότερο ἀέρας καὶ θὰ ζούσαν. Εἶν' ἄσκημο νὰ πάρῃς δυὸ περιστέρια στὰ γόνατά σου γιὰ νὰ μὴν πεθάνουν;

Ὅποσοδήποτε ἐκεῖνα ἔμειναν κάτω ἀπ' τὰ πόδια τῶν ἐπιβατῶν καὶ πέθαναν.

Χρειάστηκε δεύτερη ἐρώτηση γιὰ ν' ἀκούσῃ ἡ ξανθὴ κοπέλλα.

— Ποιοῦ εἶν' αὐτὰ τὰ περιστέρια;

Γύρισε καὶ κύταξε.

—Δικά μου είναι.

—Πέθαναν.

—'Αλήθεια; (—'Αλήθεια; ρώτηξε ψυχρά ή ξανθή κοπέλλα. Ψυχρά γιατί δὲν ἄξιζαν περισσότερο ἀπὸ δυὸ σελλίγια τὰ περιστέρια καὶ μπορούσε νὰ νομίσης πὼς στενοχωρέθηκε γιὰ τὰ δυὸ σελλίγια).

Ὁ ἐπιβάτης πὺν τὰ κρατοῦσε κούνησε τὰ κεφαλάρια τους γιὰ νὰ τῆς τὸ βεβαιώσει.

—Τὰ καῦμένα (—Τὰ καῦμένα, εἶπε ἡ ξανθὴ κοπέλλα. Δὲν πειράζει ἂν πῆς ἓνα «καῦμένα». Δὲ σὲ παρεξηγοῦν).

Τὸν παρακάλεσε νὰ τὰ ρίξει ἔξω. Ἔκαναν ἓνα κύκλο (τὸ στερνὸ τους κύκλο) καὶ ἔπεσαν στὸ φαράγγι.

Δὲν ξανάγινε κουβέντα γι' αὐτά. Ἦναι κουβέντα νὰ γινόταν;

(1940)

ΕΚΔΟΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

Τιμή: Για την Κύπρο μιά λίρα
Για την Ελλάδα 80 δραχμές

Τυπώθηκε στα Τυπογραφεία Ζαβαλλή τῆς Λευκωσίας

ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ: ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Λεωφόρος Όμηρου 30 — Τηλ. 76235/6/7

Ταχ. Κιθ. 1352 — Τηλεγρ. "PANCYPRIAN"

Γραφείον Λονδίνου: **308, Regent Str. W.1.**

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ:

ΛΕΜΕΣΟΣ	:	Άκίνητα Σπ. Παυλίδη (1ος όροφος) Όδος Αγίου Ανδρέου,	Τηλ. 4000
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ	:	Γωνία Σταδίου & Έλευθερίας,	Τηλ. 63292
ΛΑΡΝΑΞ	:	Ζήνωνος Κιτιέως 111,	Τηλ. 3148

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ:

ΜΟΡΦΟΥ	:	Άγιου Γεωργίου 2.	
ΠΑΦΟΣ	:	Λεωφόρος Μακαρίου Γ' 127Α,	Τηλ. 2580

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ:-

- ΖΩΗΣ
- ΠΥΡΟΣ
- ΘΑΛΑΣΣΗΣ
- ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
- ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
- ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
- ΚΛΟΠΗΣ
- ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
- ΘΡΑΥΣΕΩΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΩΝ κ.λ.π.

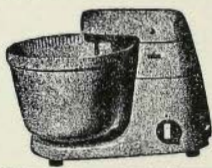
ELLA PLAN — ΜΑΘΗΤΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΗΛΙΑΔΗΣ ΛΤΔ.

Χωρίς λεφτά;

ΛΕΥΚΩΣΙΑ
ΛΕΜΕΣΟΣ
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ
ΛΑΡΝΑΚΑ
ΜΟΡΦΟΥ

BRUNN
«ΟΙΚΙΑΚΑ
MIXERS»

GALIA

ΑΓΓΛΙΚΑ ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ
10 ΤΥΠΩΝ
ΑΥΤΟΜΑΤΑ - ΗΜΙΑΥΤΟΜΑΤΑ

**Parkinson
Cowan**

ΚΟΥΖΙΝΑΙ
ΓΚΑΖΙΟΥ

«ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ»
10ΕΤΗΣ ΔΩΡΕΑΝ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΙΣ

ΚΟΥΖΙΝΑΙ
ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ

ΤΗΛΕΟΡΑΣΕΙΣ

Pam

ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

PHONOIA

ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΜΟΔΕΛΛΩΝ
25" ΕΓΧΡΩΜΕΣ

ΨΥΓΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΑ
ΨΥΓΕΙΑ ΟΙΚΙΑΚΑ

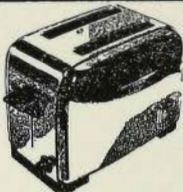
(ΜΕ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟΝ
ΘΑΛΑΜΟΝ)

IGNIS

ΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ
12,000 ΨΥΓΕΙΩΝ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΣ

GALIA

ΨΥΓΕΙΑ
ΟΙΚΙΑΚΑ - ΕΜΠΟΡΙΚΑ
ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΣΙΔΗΡΑ - ΚΑΠΗΡΟΘΗΚΕΣ
ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ
ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ !
ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ !

ΔΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ

Η ΕΓΓΥΗΣΙΣ ΜΙΑΣ ΚΑΛΗΣ ΑΓΟΡΑΣ